

POLITIEKE DIFFERENTIATIE BINNEN HET LEERKRACHTENBESTEL

EEN ONDERZOEK NAAR DE POLITIEKE VOORKEUR VAN LEERKRACHTEN
UIT HET VLAAMS KATHOLIEK SECUNDAIR ONDERWIJS

Wetenschappelijke verhandeling

Aantal woorden: 17 030

Kyle Bernaert

Stamnummer: 02112267

Promotor: Prof. dr. Anna Kern

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de richting Politieke Wetenschappen
afstudeerrichting Nationale Politiek

Academiejaar: 2022 – 2023

TREFWOORDEN

Politieke voorkeur

Leerkrachten

Secundair Onderwijs

Voor- en dankwoord

Een masterproef vormt de kers op de taart van eenieder die een universitaire opleiding heeft doorlopen en dat is zeker ook voor mij van tel. Voor mijn onderzoeksonderwerp van de masterproef wou ik me dan ook buigen over een onderzoeksveld dat nauw aansloot bij mijn eigen leefwereld. Als gediplomeerd leerkracht secundair onderwijs met een passie voor politiek viel de keuze dan ook snel op het thema ‘de politieke voorkeur van leerkrachten secundair onderwijs’.

Ik heb dit huzarenstukje echter niet volledig op eigen houtje afgerond, dan zou ik mezelf te veel eer toewijzen, want ik heb in heel grote mate van doelgerichte en efficiënte begeleiding kunnen genieten doorheen het wetenschappelijke proces van dit eindwerk. Eerst en vooral was er prof. dr. Nicolas Bouteca, die mij als promotor tijdens de onderzoekspaper hielp om de eerste stappen te zetten omtrent dit onderwerp. Dat promotorschap werd later opgevolgd door mijn huidige promotor, prof. dr. Anna Kern, die mij het afgelopen jaar navigeerde doorheen dit leerproces en ondersteunde waar nodig. Ten slotte was er nog prof. dr. Tony Valcke, die ondanks dat hij geen officiële promotor was ook altijd bereikbaar was voor feedback en hulp bood bij het verspreiden van mijn survey. Een oprechte dankbetuiging jegens deze docenten is dan ook meer dan op zijn plaats, dus bij deze: hartelijk bedankt, beste professoren, deze masterproef was niet even kwalitatief en leerrijk geweest zonder jullie begeleiding.

Daarnaast speelde ook het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI) en het kabinet van minister Ben Weyts een rol in het voltooiën van deze thesis. Zij reikten namelijk vitale informatie aan in het kader van mijn onderzoek, waarvoor dank. Vervolgens zijn er ook nog enkele personen uit mijn dichte omgeving die een eervolle vermelding verdienen. Naast de morele steun van mijn familie en partner kon ik namelijk ook op de statistische kennis rekenen van een van mijn beste vrienden, Brecht Kerckhove, wanneer deze bij mijzelf tekort schoot. Bedankt, beste Brecht, je bent een vriend waar je altijd op kunt rekenen en ik hoop hetzelfde te kunnen betekenen voor jou.

Tot slot zijn er dan nog de protagonisten in dit verhaal: de respondenten van deze survey. Om mijn beoogde doel te bereiken, kon ik namelijk rekenen op heel wat respons uit allerlei middelbare scholen maar zeker ook van collega oud-studenten aan de lerarenopleiding en personen uit allerhande Facebookgroepen voor leerkrachten secundair onderwijs. Dus ook aan jullie, van harte bedankt om mij te helpen bij dit eindwerk!

Dit voor- en dankwoord wens ik echter nog af te sluiten met een boodschap aan u, de lezer van deze masterproef. Bedankt voor de tijd en interesse die u neemt in mijn thesis en verder wens ik u er graag veel leesplezier mee.

Kyle Bernaert

Gent, 22 mei 2023

Abstract

Leerkrachten leiden de burgers en kiezers van morgen op. Daarom behandelt deze masterproef de politieke voorkeur van leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs en presenteert ze de bevindingen op basis van een kwantitatieve onderzoeksanalyse van een online enquête die werd afgenomen bij 119 leerkrachten uit die doelgroep. De studie onderzocht zowel de politieke oriëntatie als de politieke belangstelling van leerkrachten in vergelijking met de gemiddelde Vlaming.

De deelnemers werden hiervoor ondervraagd over hun politieke belangstelling, hun positie op de links-rechts as, hun standpunten omtrent achttien maatschappelijke stellingen over sociaal-economische en sociaal-culturele thema's, evenals hun kiesgedrag in 2014 en 2019 en hun kiesintenties indien er vandaag verkiezingen zouden plaatsvinden. Daarnaast werden ze ook bevraagd over hun leeftijd, geslacht, onderwijsgraad, onderwijsvorm en vakgebied.

Uit de analyse van de verzamelde gegevens bleek dat de respondenten consequent een linksere politieke voorkeur hadden dan de gemiddelde Vlaming. Dit werd bevestigd door de bevindingen met betrekking tot hun positie op de links-rechts as, hun standpunten over maatschappelijke kwesties en hun kiesgedrag en -intenties. Bij deze laatste vragen kwam Groen bovendien telkens naar voor als populairste partij. Daarnaast toonden de resultaten aan dat leerkrachten significant meer politieke belangstelling vertoonden dan de gemiddelde Vlaming.

Deze bevindingen werpen reeds een breder licht op de politieke differentiatie binnen het leerkrachtenbestel van de katholieke koepel in het Vlaams secundair onderwijs, echter is verder onderzoek naar de oorzaken en implicaties van deze politieke oriëntatie aangewezen om een dieper inzicht te verkrijgen in de dynamiek tussen leerkrachten en politiek in de samenleving.

Inhoudsopgave

Voor- en dankwoord	3
Abstract	4
Lijst van figuren en tabellen	6
1 Inleiding	9
2 Status quaestionis.....	11
2.1 Wat is ‘politieke voorkeur’?.....	11
2.1.1 Politieke differentiatie: links VS rechts	11
2.2 Kenmerkende tendensen op vlak van politieke voorkeur	12
2.2.1 Politieke voorkeur en geslacht	12
2.2.2 Politieke voorkeur en leeftijd.....	14
2.2.3 Politieke voorkeur en opleidingsniveau	15
2.3 Invloed van onderwijs op waarden en attitudes	16
2.4 Resultaten van enquêtes over politieke voorkeur bij leerkrachten.....	18
2.5 Hypotheses en verwachtingen.....	24
3 Onderzoeksdesign.....	26
3.1 Data en meting	26
3.2 Methodologie	28
4 Resultaten.....	31
4.1 Politieke belangstelling	31
4.2 Politieke voorkeur	35
4.2.1 Links-Rechts	35
4.2.2 Stellingen	40
4.2.3 Verkiezingen.....	46
5 Bespreking en conclusie	56
Bibliografie	61
Bijlagen.....	66
1. Tabellen.....	66
2. Grafieken.....	86
3. Originele tabellen en figuren van aangehaalde bronnen.....	104
4. Gehanteerde vragenlijst	107

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

Figuur 1: Stemgedrag AOb-leden 2017-2019 (Onderzoeksbureau Regioplan, 2019)	19 & 85
Figuur 2: How did you vote at the last general election? (Teacher Tapp, 2019)	20 & 85
Figuur 3: Party affiliation (Klein, 2017).....	21 & 85
Figuur 4: Which presidential candidate? (Klein, 2017).....	21 & 86
Figuur 5: Potentieel partijen (Van den Eynde, 2019)	23 & 86
Figuur 6: Aversie partijen (Van den Eynde, 2019).....	23 & 86
Figuur 7: Results of THE survey (Morgan, 2015).....	24 & 87
Figuur 8: UK General elections 2015 - Results (BBC News, 2015)	24 & 87
Figuur 9: Geslacht steekproefpopulatie	27 & 88
Figuur 10: Politieke belangstelling (LK)	31 & 88
Figuur 11: Politieke belangstelling (VL)	32 & 89
Figuur 12: Politieke belangstelling - Geslacht.....	33 & 89
Figuur 13: Politieke belangstelling - leeftijd	34 & 90
Figuur 14: Politieke voorkeur (links-rechts)(LK).....	35 & 90
Figuur 15: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL) - (Represent, 2019).....	36 & 91
Figuur 16: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL) - (De Stemming, 2022).....	37 & 91
Figuur 17: Politieke voorkeur - Geslacht.....	38 & 92
Figuur 18: Politieke voorkeur - Leeftijd	39 & 92
Figuur 19: Stellingen (1-9) - LK vs VL	45 & 93
Figuur 20: Stellingen (10-18) - LK vs VL	45 & 93
Figuur 21: Kiesgedrag 2014 - Vlaanderen (LK).....	46 & 94
Figuur 22: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2014 (Wikipedia-bijdragers, 2023e).....	47 & 94
Figuur 23: Kiesgedrag 2014 - Federaal (LK)	48 & 95
Figuur 24: Resultaten federale verkiezingen 2014 (Wikipedia-bijdragers, 2023b).....	49 & 95
Figuur 25: Kiesgedrag 2019 - Vlaanderen (LK).....	50 & 96
Figuur 26: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2019 (Wikipedia-bijdragers, 2023a).....	50 & 96
Figuur 27: Kiesgedrag 2019 - Federaal (LK)	51 & 97
Figuur 28: Resultaten federale verkiezingen 2019 (Wikipedia-bijdragers, 2023c).....	52 & 97
Figuur 29: Resultaten peiling vandaag Vlaanderen (LK)	53 & 98
Figuur 30: Resultaten peiling vandaag federaal (LK)	54 & 98
Figuur 31: Resultaten De Grote Peiling (Mees, 2023)	55 & 99
Figuur 32: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2014	99
Figuur 33: Resultaten federale verkiezingen 2014.....	100
Figuur 34: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2019.....	100
Figuur 35: Resultaten federale verkiezingen 2019	102
Figuur 36: Resultaten peiling vandaag Vlaanderen	102
Figuur 37: Resultaten peiling vandaag federaal.....	102

Tabellen

Tabel 1: Leeftijd steekproefpopulatie	66
Tabel 2: Politieke belangstelling.....	66
Tabel 3: Politieke belangstelling - LK vs VL.....	66
Tabel 4: Politieke belangstelling - Independent Samples Test	67
Tabel 5: Politieke belangstelling (HO Vlamingen) - Group Statistics	67
Tabel 6: Politieke belangstelling (HO) Vlamingen - Independent Samples Test.....	68
Tabel 7: Politieke belangstelling (geslacht) - Group Statistics.....	68
Tabel 8: Politieke belangstelling (geslacht) - Independent Samples Test	69
Tabel 9: Politieke belangstelling (geslacht) - ANOVA	69
Tabel 10: Politieke belangstelling (leeftijd) - ANOVA.....	70
Tabel 11: Politieke voorkeur (links-rechts)(LK)	70
Tabel 12: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL)	70
Tabel 13: Politieke voorkeur - Group Statistics.....	70
Tabel 14: Politieke voorkeur - Independent Samples Test	71
Tabel 15: Politieke voorkeur - LK vs Hoogopgeleide VL - Group Statistics.....	71
Tabel 16: Politieke voorkeur - LK vs Hoogopgeleide VL - Independent Samples Test	72
Tabel 17: Politieke voorkeur (geslacht) - Group Statistics.....	72
Tabel 18: Politieke voorkeur (geslacht) - Independent Samples Test	73
Tabel 19: Politieke voorkeur - Leeftijd.....	73
Tabel 20: Politieke voorkeur (leeftijd) - ANOVA.....	74
Tabel 21: Politieke belangstelling x Politieke voorkeur – Correlatie	37 & 71
Tabel 22: Stelling 1 - Group Statistics.....	74
Tabel 23: Stelling 1 - Mann-Whitney U	75
Tabel 24: Stelling 2 - Group Statistics.....	75
Tabel 25: Stelling 2 - Mann-Whitney U	75
Tabel 26: Stelling 3 - Group Statistics.....	76
Tabel 27: Stelling 3 - Mann-Whitney U	76
Tabel 28: Stelling 4 - Group Statistics.....	76
Tabel 29: Stelling 4 - Mann-Whitney U	77
Tabel 30: Stelling 5 - Group Statistics.....	77
Tabel 31: Stelling 5 - Mann-Whitney U	77
Tabel 32: Stelling 6 - Group Statistics.....	78
Tabel 33: Stelling 6 - Mann-Whitney U	78
Tabel 34: Stelling 7 - Group Statistics.....	78
Tabel 35: Stelling 7 - Mann-Whitney U	78
Tabel 36: Stelling 8 - Group Statistics.....	79
Tabel 37: Stelling 8 - Mann-Whitney U	79
Tabel 38: Stelling 9 - Group Statistics.....	79
Tabel 39: Stelling 9 - Mann-Whitney U	80
Tabel 40: Stelling 10 - Group Statistics.....	80
Tabel 41: Stelling 10 - Mann-Whitney U	80

Tabel 42: Stelling 11 - Group Statistics	80
Tabel 43: Stelling 11 - Mann-Whitney U	81
Tabel 44: Stelling 12 - Group Statistics	81
Tabel 45: Stelling 12 - Mann-Whitney U	81
Tabel 46: Stelling 13 - Group Statistics	81
Tabel 47: Stelling 13 - Mann-Whitney U	82
Tabel 48: Stelling 14 - Group Statistics	82
Tabel 49: Stelling 14 - Mann-Whitney U	82
Tabel 50: Stelling 15 - Group Statistics	83
Tabel 51: Stelling 14 - Mann-Whitney U	83
Tabel 52: Stelling 16 - Group Statistics	83
Tabel 53: Stelling 16 - Mann-Whitney U	84
Tabel 54: Stelling 17 - Group Statistics	84
Tabel 55: Stelling 17 - Mann-Whitney U	84
Tabel 56: Stelling 18 - Group Statistics	85
Tabel 57: Stelling 18 - Mann-Whitney U	85

1 Inleiding

De politieke voorkeur van leerkrachten uit het secundair onderwijs is een thema dat erg leeft onder de bevolking, met de onvermijdelijke stereotypes en extrapolaties uit zowel linkse als rechtse hoek inbegrepen. Die interesse is echter niet geheel onlogisch, want scholen hebben naast algemene kennisoverdracht met betrekking tot talen, wiskunde, wetenschappen en technische vaardigheden ook als doel om culturele tradities bij te brengen en kennis te verschaffen over de politieke structuur, instellingen en processen van de samenleving (Heater & Gillespie aangehaald in: Bar-Tal & Harel, 2002, p. 121). Tijdens de lange schooldagen staan leerkrachten in directe en voortdurende interactie met de leerlingen, dragen zij kennis over aan de leerlingen, bemiddelen zij hen en bereiden zij hen voor om als leden van de samenleving te functioneren (Bar-Tal & Harel, 2002). Het is dan ook niet verwonderlijk dat Almond en Verba (1963) leerkrachten als een van de belangrijkste variabele beschouwen om burgerzin en politieke betrokkenheid mee te kunnen voorspellen. Het onderwijs maakt volgens hen namelijk samen met het gezin, leeftijdsgenoten en de media deel uit van hetgeen men socialisatieagenten noemt en heeft dus samen met deze andere groepen mogelijk een sterke invloed op de houding van een individu ten opzichte van politiek.

Volgens onderzoek dat de afhankelijkheid van kinderen en adolescenten van verschillende informatiebronnen bestudeerde, worden leraren in de laatste jaren van de middelbare school door hun leerlingen bovendien aanschouwd als gespecialiseerde, epistemische autoriteiten in wetenschap en politiek. Leerlingen in het laatste jaar van het secundair onderwijs hebben volgens dat onderzoek de neiging evenveel te vertrouwen op de kennis van leraren op het gebied van wetenschap en politiek als op hun vaders en zelfs meer dan op hun moeders en leeftijdgenoten (Raviv, Bar-Tal, Raviv en Peleg aangehaald in: Bar-Tal & Harel, 2002, p. 131).

Hiermee rekening houdende zou je kunnen opperen dat het onderzoeken van de politieke voorkeuren van leraren licht kan werpen op hoe hun ideologieën de leerlingen en diens onderwijsresultaten, attitudes, waarden en normen zouden kunnen beïnvloeden en bijgevolg dus ook hun visie op het politieke systeem, politieke ideologieën en partijen al dan niet zou kunnen sturen in een bepaalde richting. Het is tevens mogelijk dat de politieke voorkeuren van leraren kunnen leiden tot vooroordelen in de klas. Door de politieke voorkeuren van leerkrachten te onderzoeken, kunnen we potentiële vooroordelen identificeren en beleidsaanbevelingen doen om deze te verminderen.

Dit is bovendien een onderwerp waar er in Vlaanderen nagenoeg geen onderzoek naar gedaan is tot dusver. Een onderzoek naar de politieke differentie van leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs kan niet alleen dit hiaat in de literatuur invullen en eventueel nieuwe inzichten en theorieën verschaffen, maar het kan eveneens helpen om nieuwe gebieden voor verkenning en studie te identificeren (zoals de mogelijke differentiatie in de andere onderwijskoepels en/of in het basis- en hoger onderwijs) die andere wetenschappers in de toekomst kunnen bewandelen.

Aangezien het dus eerder braakliggend terrein is, zal er naar aanpalende domeinen moeten gekeken worden om enigszins betrouwbare en op feiten gestoelde hypotheses op te kunnen bouwen. Zo bestaan er bijvoorbeeld al enkele studies over de kiesintenties en politieke voorkeuren van hogeropgeleiden, waartoe leerkrachten doorgaans behoren en waaruit dus bepaalde veronderstellingen kunnen afgeleid worden (Bovens & Wille, 2017; Curtice, 2017; Doherty et al., 2018; Ganzeboom & Arab, 2019; Güveli, Need & De Graaf, 2007). Daarnaast zijn er in Vlaanderen wel reeds een aantal enquêtes afgenomen in het hoger onderwijs over de politieke voorkeuren van hun docenten, zoals in het onderzoek van De Standaard en VRT NWS uit 2019 dat later in deze paper besproken zal worden, dus ook hieruit kunnen enige hypotheses opgesteld worden. Ten slotte zijn er in bepaalde buurlanden van België (Nederland en het Verenigd Koninkrijk), maar ook elders in de wereld (de Verenigde Staten van Amerika), wel reeds surveys afgenomen bij leerkrachten die in dit onderzoek gebruikt zullen worden om enkele veronderstellingen mee te uiten maar ook om de bekomen resultaten mee te vergelijken (Klein, 2017; Onderzoeksbureau Regioplan, 2019; Teacher Tapp, 2019).

Na dit inleidend deel volgt het theoretische luik van deze paper, waarin onder andere deze verschillende studies zullen besproken worden. Hierna worden de bevindingen beschreven die gemaakt werden aan de hand van een kwantitatieve onderzoeksanalyse, die verstrekt werd op basis van de resultaten van een anonieme enquête die werd afgenomen bij 119 leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs. Ten slotte zal deze paper in het laatste luik een concluderend, neutraal en correct antwoord trachten te bieden op de onderzoeksvraag, die als volgt luidt: **“Wat is de politieke voorkeur van leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs?”**. Hierop volgt er echter nog een deelonderzoeksvraag, zijnde “Hoe verhoudt de politieke voorkeur van leerkrachten zich in vergelijking met deze van de modale Vlaming?”.

Om dit inleidend luik te eindigen, wens ik kort de verwachtingen voor de beantwoording van deze onderzoeksvragen toe te lichten. Zoals in het theoretische kader te lezen zal vallen, is het in onze buurlanden en de Verenigde Staten zo dat leerkrachten over het algemeen linkser neigen te stemmen dan de rest van de bevolking, dus ik verwacht dat dit in Vlaanderen ook het geval zal zijn. Er valt een gelijkaardige conclusie te trekken uit de literatuur omtrent hoogopgeleiden en sociaal-culturele specialisten waartoe leerkrachten als groep behoren.

2 Status quaestionis

In dit hoofdstuk wordt het begrip politieke voorkeur verder toegelicht. Daarnaast wordt er een concreet overzicht geboden van reeds bestaand materiaal omtrent dit onderwerp. Dit overzicht bevat de bespreking van de resultaten van studies over zowel de mogelijke invloed van het onderwijs op de waarden en attitudes van leerlingen alsook over tendensen qua stemgedrag en politieke voorkeuren bij hogeropgeleiden. Daarnaast worden ook de resultaten besproken van enkele enquêtes over politieke voorkeur die reeds bij leerkrachten uit andere landen werden afgenomen. Ten slotte behandelt dit hoofdstuk ook de onderzoeksvragen en enkele hypothesen die uit de voorgaande informatie afgeleid werden.

2.1 Wat is ‘politieke voorkeur’?

Volgens Devos (2012) is de term politiek “afkomstig van het Oudgriekse politeia (politika), dat verwijst naar alles wat betrekking heeft op de polis, op de burgerlijke samenleving, op het leven als burger in de samenleving en op het bestuur van de gemeenschap.” (p.17).

Het begrip ‘voorkeur’ kent volgens Philippa et al. (2003-2009) zijn etymologische oorsprong echter in het Vroegnieuwlands (ca. 1500 - ca.1700), waar ‘voorkeure’ betekende ‘recht om als eerste te kiezen’. Dat evolueerde in het Nieuwnederlands (na ca. 1700) naar ‘voorkeur’ met als betekenis ‘keuze van een zaak voor een andere’. Het is met andere woorden een samenstelling van ‘voor’ en ‘keur’ dat in de oorspronkelijke betekenis ‘het kiezen, keuze’ betekende.

Hieruit kan besloten worden dat ‘politieke voorkeur’ slaat op de aspecten die betrekking hebben op het bestuur van de gemeenschap, de samenleving en de burgers die daar deel van uitmaken die een individu verkiest boven andere aspecten die daar eveneens betrekking op hebben. Deze aspecten kunnen variëren tussen alles dat invloed of betrekking heeft op de politiek, reikende van visies, stellingen en personen tot partijen en ideologieën, etc.

2.1.1 Politieke differentiatie: links VS rechts

Doorgaans wordt politieke voorkeur opgedeeld volgens een links-rechtsonderscheid. Dit onderscheid wordt volgens Laponce (1981) toegeschreven aan de feiten die plaatsvonden op de Franse openingszitting van de Staten-Generaal in 1789. Om duidelijk te maken hoe er gestemd kon worden, moesten de vertegenwoordigers die het eens waren met de conservatieve, koningsgezinde motie namelijk rechts van de voorzitter gaan staan en diegenen die het eens waren met de hervormingsgezinde motie moesten links van de voorzitter plaatsnemen. Aangezien deze ruimtelijke differentiatie hierna bleef toegepast worden, kreeg het een ruimere invulling dan louter de positie tegenover de koning en evolueerde het dus tot een duidelijke ideologische betekenis en een handig middel om eenieder politiek te oriënteren.

Een belangrijke kanttekening die hier echter moet gemaakt worden, is dat er doorheen de jaren een significante betekenisverschuiving plaatsvond over deze opdeling. Het linkse ideaalbeeld dat ten tijde van de Staten-Generaal gold is niet langer hetzelfde als hetgeen we daar tegenwoordig onder verstaan en hetzelfde geldt voor het rechtse ideaalbeeld. Bovendien geeft eenieder hier ook een individuele invulling aan. Desalniettemin bestaat er zowel binnen de politiekwetenschappelijke literatuur als onderling onder politieke leken wel degelijk enigszins een consensus over wat deze begrippen tegenwoordig omvatten. Volgens Hague, Harrop en McCormick (2016) kan links worden geassocieerd met gelijkheid, mensenrechten en hervorming, terwijl rechts de voorkeur geeft aan traditie, gevestigd gezag en het nastreven van het nationaal belang. Overigens steunt links op beleid dat ongelijkheid wenst te verminderen, terwijl rechts natuurlijke ongelijkheden aanvaardt. Links heeft daarnaast ook sympathie voor culturele en etnische diversiteit, terwijl rechts de voorkeur geeft aan nationale eenheid. Tegenwoordig maakt men echter ook vaak een onderscheid tussen de culturele en economische links-rechts invulling, aangezien deze niet per se altijd raakvlakken hebben met elkaar en personen zich dus als cultureel links kunnen identificeren maar economisch rechts of vice versa.

2.2 Kenmerkende tendensen op vlak van politieke voorkeur

Nu het concept politieke voorkeur reeds werd toegelicht, is het tijd om te kijken welke informatie de literatuur aanreikt inzake de voornaamste tendensen binnen dat concept. Meer bepaald zullen geslacht, leeftijd en opleidingsniveau hieronder aan bod komen.

2.2.1 Politieke voorkeur en geslacht

Een belangrijk onderzoek dat de verschillen in politieke voorkeur voor de twee seksen in kaart bracht, was dat van Inglehart en Norris (2000). Dit deden ze op basis van de resultaten van de World Values Surveys. Deze grensoverschrijdende enquêtes werden afgenomen in de jaren '80 en '90 in meer dan 60 landen over de hele wereld. Inglehart spitste zich toe om de genderkloof te beschrijven voor de Verenigde Staten van Amerika en Norris voor het Europese continent. Uit de Amerikaanse resultaten bleek dat er bij het vrouwelijke electoraat tussen de jaren '80 en '90 er een verschuiving naar links had plaatsgevonden. Voorheen waren de Amerikaanse vrouwen namelijk iets conservatiever (rechtser) ingesteld dan hun mannelijke tegenhangers. Norris stelde een gelijkaardige vaststelling vast in Europa. Inglehart en Norris stelden echter ook vast dat de lokale en culturele verschillen in waarden en normen per land voor verschillen zorgden. Daarnaast merkten ze ook op dat de genderkloof inzake politieke voorkeur groter werd naarmate men de modernere generaties vrouwen onderzocht. Volgens hen zouden vrouwen in de toekomst steeds meer naar het linkse gedachtegoed aanleunen.

Onze Noorderburen voerden naar aanleiding van de Provinciale Statenverkiezingen van 2019 eveneens een onderzoek uit dat onder meer het stemgedrag van mannen en vrouwen in kaart bracht. Hieruit bleek dat de twee 'overwinnaars' van deze verkiezingen, Groenlinks en Forum voor

Democratie, er niet alleen een opmerkelijk andere ideologische houding op nahouden maar eveneens een ander electoraat. Daar waar Groenlinks voornamelijk populair was bij Nederlandse vrouwen, die 54% van hun electoraat uitmaakten, was Forum voor Democratie als rechtse partij vooral populair bij mannen, die 64% van hun electoraat uitmaakten (Ipsos, 2019).

Aan de overkant van het Kanaal vonden er in 2019 eveneens verkiezingen plaats. Bij deze verkiezingen was het verschil tussen de gemiddelde steun van mannen en vrouwen voor de Labourpartij en de Conservatieven het grootst sinds het begin van de jaren '70. De Conservatieven hadden een voorsprong van achttien procentpunten op de Labourpartij bij mannen, maar deze voorsprong bedroeg slechts vijf procentpunten bij vrouwen. Wat nog opmerkelijker is, is dat de verkiezingen van 2019 pas de tweede verkiezingen waren waarbij mannen de Conservatieven meer steunden dan vrouwen. Vóór 2017 steunden mannen de Conservatieve Partij namelijk minder of louter ongeveer evenveel als hun vrouwelijke tegenhangers. Evenzo hadden vrouwen vóór 2015 nooit meer Labour gesteund dan mannen, maar tijdens de laatste drie verkiezingen is de kloof tussen de steun van mannen en vrouwen voor de Labourpartij groter geworden en steunen vrouwen deze partij nu ongeveer acht procentpunten meer dan mannen (Campbell et al., 2021).

Dichter bij huis werd de differentiatie tussen mannen en vrouwen op het gebied van politieke voorkeur ook reeds onderzocht. Uit het 'Vlaanderen kiest'-onderzoek bleek namelijk dat er uit de verkiezingsresultaten van de federale verkiezingen in 2010 een verschil te bemerken viel tussen de partijvoorkeuren van mannen en vrouwen. Het onderzoek gaf aan dat mannen meer geneigd zijn om op rechtse partijen te stemmen, zijnde N-VA en Vlaams Belang, terwijl vrouwen net meer op centrum(linkse) partijen bleken te stemmen, zijnde CD&V, Open Vld en Groen (Abts et al., 2014). Daarnaast toonde dit onderzoek eveneens aan dat geslacht, na lidmaatschap bij een vakbond of mutualiteit, de meest bepalende factor was voor de partijvoorkeur tijdens deze verkiezingen. Bovendien woog geslacht zwaarder door als determinerende factor dan bij de verkiezingen van 1993 en 2003. Ook Devos, Van Liefveringhe en Verlet onderzochten de sekseverschillen inzake politieke voorkeur reeds, maar dan in 2006. Uit hun onderzoek bleek eveneens dat mannen zich meer met de rechterzijde van het politieke spectrum identificeren dan vrouwen (Devos et al., 2006).

Uit de bovenstaande informatie kan besloten worden dat geslacht weldegelijk een effect heeft op de politieke voorkeur van mannen en vrouwen. Meer bepaald kan je hieruit concluderen dat vrouwen de linkerzijde van het politieke spectrum verkiezen, terwijl mannen dichterbij de rechterzijde ervan aanleunen. De politieke - en bijgevolg de partijvoorkeur blijkt dus in zekere mate een geslachtsgebonden aangelegenheid te zijn. Wetende dat het personeelsbestand van leerkrachten uit het VGO, de onderwijskoepel waartoe het Vlaams katholiek secundair onderwijs toe behoort, voor de meerderheid bestaat uit vrouwen dan vormt dit een interessante bevinding om rekening mee te houden in de loop van dit onderzoek (Vlaamse Overheid - Departement Onderwijs en Vorming, 2023).

2.2.2 Politieke voorkeur en leeftijd

Naast de invloed van geslacht op politieke voorkeur werd er binnen de politiekwetenschappelijke literatuur ook reeds veel geschreven over de invloed van leeftijd hierop. Het werd lang aangenomen dat partijvoorkeuren en politieke houdingen werden gevormd tijdens de "vormende" of "beïnvloedbare" jaren van een individu in de adolescentie en de vroege volwassenheid, maar daarna zeer stabiel bleven. Latere literatuur heeft deze opvatting echter bekritiseerd op grond van de erkenning dat burgers hun partijvoorkeur en ideologische positie gedurende hun leven wel degelijk kunnen veranderen. Onderzoek op basis van vier decennia Noorse verkiezingsstudies van hoge kwaliteit, die roterende panels op individueel niveau bevatten waarmee partijverschuivingen gedurende een vaste verkiezingscyclus van vier jaar werden gevolgd, bevestigde deze kritiek grotendeels. Uit de analyse bleek namelijk dat mensen tot halverwege hun leven naar meer linkse partijen overstappen en vervolgens vaker terugvallen op rechts georiënteerde politieke partijen (Geys et al., 2022).

Deze resultaten vinden gehoor binnen de resultaten van de algemene verkiezingen in Groot-Brittannië. Volgens de BBC (z.d.) is het namelijk zo dat naarmate mensen ouder worden, de kans groter wordt dat ze aan de top van hun inkomen zitten, zodat ze eerder voorstander zijn van traditioneel conservatief beleid, zoals lagere belastingen voor de hogere inkomens. Bij de algemene verkiezingen van 2019 stemde 67% van de kiezers ouder dan 70 jaar op de Conservatives, terwijl 56% van de 18-24-jarigen op de Labourpartij stemde. Volgens YouGov (aangehaald in BBC, z.d.) vormt leeftijd bovendien de grootste onderscheidende factor in de Britse politiek, zowel bij het EU-referendum als bij de algemene verkiezingen van 2017 en 2019. Zij stelden dat voor elke tien jaar die een kiezer ouder is, hun kans om Tory (conservatief) te stemmen met ongeveer negen punten toeneemt en de kans dat zij Labour stemmen met acht punten afneemt.

In Nederland gingen onderzoekers een stap verder in het onderzoeken hiervan en onderzochten ze specifiek wanneer de politieke voorkeur gevormd wordt en de eerste bouwstenen gelegd worden voor wat het latere stemgedrag zal bepalen. Hieruit bleek dat de adolescentie, meer bepaald de leeftijd tussen twaalf en vijftientig jaar, een cruciale periode vormt voor de formatie van een politieke voorkeur. De meest bepalende leeftijd voor toekomstig stemgedrag bleek echter de leeftijd van achttien jaar te zijn. Dit lijkt overeen te komen met andere bevindingen uit de literatuur, zoals aangehaald in Geys et al. (2022). Daarnaast bleek dat 40% van de puberale respondenten reeds een uitgesproken links-rechts voorkeur had en 90% deze voorkeur aanhield voor minstens zes jaar lang. De consistentie van deze links-rechtsidentificatie vertoont bovendien een stijgende tendens, namelijk van 71,7% op dertienjarige leeftijd tot 90,5% op drieëntwintigjarige leeftijd. (Rekker et al., 2018).

Hieruit blijkt dat de leeftijd wanneer jongeren zich in het secundair onderwijs bevinden een cruciale periode vormt voor het ontwikkelen van een politieke voorkeur. Dit is een interessante

bevinding inzake de relevantie van een studie over de politieke voorkeur van leerkrachten secundair onderwijs. Al betekent dit niet, zoals de literatuur overigens aangeeft, dat de politieke voorkeuren daarom voor het leven bepaald zijn, integendeel. Tot slot kan er hieruit ook voorzichtig afgeleid worden dat jonge mensen er eerder progressieve (linkse) voorkeuren op na lijken te houden en oudere mensen eerder conservatieve (rechtse) voorkeuren.

2.2.3 Politieke voorkeur en opleidingsniveau

Een derde beïnvloedende factor op politieke voorkeur die relevant is binnen dit onderzoek, is opleidingsniveau. Aangezien leerkrachten doorgaans een lerarenopleiding aan een hogeschool of universiteit dienen te doorlopen vooraleer ze mogen lesgeven, behoren zij tot de groep van hogeropgeleiden en kan er dus een voorzichtige voorspelling gemaakt worden over hun politieke voorkeur gebaseerd op de resultaten van personen die eenzelfde opleidingsniveau genoten hebben.

Het is namelijk zo dat over heel Europa nationalistische en populistische steun vooral van de laagst opgeleiden afkomstig is, terwijl de meeste groene en sociaal-liberale stemmen net afkomstig zijn van de hoogst opgeleiden (Bovens & Wille, 2017). Dit wordt ook bevestigd in de studie van Ganzeboom en Arab (2019). Volgens hen zijn partijen in het Nederlandse politieke bestel duidelijk gedifferentieerd naar gelang het opleidingsniveau van hun kiezers. De hoogst opgeleide kiezers stemden overwegend voor linkse en liberale partijen zoals Democraten 66 (D66), Partij voor de Dieren (PvdD), GroenLinks (GL) en Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD). Daartegenover staan echter de kiezers van de rechts-populistische Partij Voor de Vrijheid (PVV) die eerder laag opgeleid bleken te zijn maar waarvan hun opleidingsniveau niet merkbaar verschilde met deze van kiezers die op andere protestpartijen stemden of gewoon niet stemden. Ook in het Verenigd Koninkrijk lijkt deze vaststelling bevestigd te worden, want louter 22% van de hoogopgeleiden in het Verenigd Koninkrijk stemde voor de Brexit in tegenstelling tot 72% van de laagopgeleiden die wel voor het verlaten van de Europese Unie stemde (Curtice, 2017). Evenwel speelt opleiding niet enkel in Europa een rol in de politieke differentiatie, want in 2016 had Trump een achterstand van 20 procentpunt op Clinton onder hoogopgeleiden in de Verenigde Staten (Doherty et al., 2018).

Het is echter belangrijk om ook de differentiatie onder hoogopgeleiden in rekening te brengen. De bovenstaande resultaten zijn namelijk bevindingen over het brede spectrum aan hoogopgeleiden, maar deze groep is zeer heterogeen van aard en het is dus niet aannemelijk dat een CEO er dezelfde politieke voorkeur op zal nahouden als een verpleger. Bijgevolg is het dus interessant om vooral te kijken naar de categorie waarbij de leerkrachten thuishoren, zijnde de zogenaamde 'socio-cultural professionals': hoogopgeleiden met een 'sociaal' beroep.

Hiervoor baseer ik me op het onderzoek van Güveli, Need en De Graaf (2007). Deze studie onderzocht het verband tussen sociale klasse, opleiding en de sociaal-politieke, culturele en economische voorkeuren en gedragingen van sociale en culturele specialisten (SCS) en technocraten. Hiervoor verdeelden ze de technocraten en de SCS in 'hoogstaande' en 'laagstaande'

categorieën. Hoogstaande technocraten kan je dus interpreteren als: managers van grote bedrijven, overheids- en niet-overheidsbestuurders, natuurkundigen, etc. en hoogstaande SCS als: artsen, tandartsen, universiteitsdocenten, sociale wetenschappers, hoge kerkfunctionarissen, etc. Laagstaande technocraten kan je dan weer interpreteren als: managers van kleine bedrijven, ingenieurs, computerprogrammeurs, etc. en laagstaande SCS als: medische assistenten, professionele verpleegkundigen, leraren, kunstenaars, etc.

De auteurs bevonden dat opleiding een grotere rol speelt dan sociale klasse bij het vormgeven van de voorkeuren en gedragingen van SCS en technocraten. Wat cultuuruitingen betreft, verschillen de sociale en culturele specialisten daarentegen niet van de technocraten in het lezen van literatuur, het bezoeken van musea, opera's en klassieke concerten en in modern kunstbezit. De sociale en culturele specialisten verschillen echter aanzienlijk van de technocraten in hun sociaal-politieke en economische voorkeuren en gedrag, zelfs indien men controleert voor het vakgebied, d.w.z. de onderwijsmiddelen, het onderwijsniveau en andere individuele factoren die causaal samenhangen met onderwijs en sociale klasse. Wat hen vooral opviel was dat met name 'hoogstaande' SCS vaker liberale sociaal-politieke opvattingen hebben, meer betrokken zijn bij culturele en politieke activiteiten en meer geneigd zijn beleid te steunen dat sociale en culturele diversiteit bevordert. Technocraten met een vergelijkbare 'status' hebben volgens de auteurs daarentegen minder kans op deze houdingen en gedragingen. De auteurs toonden met Nederlandse gegevens bovendien aan dat de 'hoog- en laagstaande' SCS significant meer stemmen op linkse politieke partijen en dat de 'laagstaande' SCS, waartoe leerkrachten als groep behoren, in het jaar 2000 de meest linkse sociale klasse werden. Bovendien toont deze studie overtuigend aan dat de twee facties, namelijk de sociaal-culturele specialisten en de technocraten, binnen de dienstenklasse zich onderscheiden in hun sociale klasseposities op sociaal-politieke en economische voorkeuren en gedragingen.

Hieruit kan besloten worden dat hogeropgeleiden, maar voornamelijk hoogopgeleiden in sociaal-culturele beroepen zoals leerkrachten, er doorgaans eerder linkse politieke voorkeuren op nahouden.

2.3 Invloed van onderwijs op waarden en attitudes

Hoewel er, zoals reeds in de inleiding vermeld werd, tot op heden in Vlaanderen relatief weinig tot geen onderzoek is gedaan naar de politieke voorkeur van leerkrachten uit het secundair onderwijs, kunnen er wel enkele hypothesen gemaakt worden op basis van andere studies die hier nauw bij aansluiten. De eerste hebben we reeds hierboven behandeld, namelijk door te kijken naar de studies over hogeropgeleiden. Daarnaast kan er echter ook gekeken worden naar studies over de mogelijke invloed van het onderwijs op de waarden en attitudes van leerlingen om zo te achterhalen welke mogelijke politieke voorkeuren leerkrachten erop nahouden.

Een van de meest prominente aspecten hiervan is het zogenaamde 'hidden curriculum'. De term werd bedacht door Philip W. Jackson en beschreven in *Life In Classrooms*, 1968. Hij betoogde dat we "onderwijs" moeten begrijpen als een socialisatieproces. De betekenis van de term verwijst

naar de ongeschreven, impliciete waarden, overtuigingen en normen die via de schoolomgeving en onderwijservaringen worden overgedragen buiten het officiële of bedoelde curriculum om. Het kan gaan om zaken als de sociale en culturele normen van de schoolgemeenschap, de houding en het gedrag van leraren en personeel, en de sociale interacties en relaties die leerlingen binnen en buiten het klaslokaal ontwikkelen. Benson Snyder van het MIT ging verder op dit thema in en zocht naar een antwoord op de vraag waarom studenten - zelfs, of vooral, de meest begaafde - zich afkeren van onderwijs. Snyder stelde dat veel van de conflicten op de campus en de persoonlijke onrust van studenten zou worden veroorzaakt door een reeks onuitgesproken academische en sociale normen, die het vermogen van studenten om zich zelfstandig te ontwikkelen en creatief te denken zouden dwarsbomen (Wikipedia-bijdragers, 2023d).

Leerkrachten kunnen bijvoorbeeld onbedoeld hun eigen politieke overtuigingen overbrengen via de taal en de voorbeelden die zij in hun lessen gebruiken, de manier waarop zij omgaan met leerlingen en kwesties en gebeurtenissen framen en de soorten onderwerpen en perspectieven die zij al dan niet belichten. Lipset (1959) stelde namelijk reeds vast dat onderwijs liberale attitudes aanmoedigt door steun voor tolerantie en democratie rechtstreeks over te brengen van leerkracht op leerlingen via het waardenkader dat aangeboden wordt tijdens de lesmomenten (Lipset aangehaald in: Marshall, 2015, p.5). Hyman en Wright (1979) stelden een gelijkaardige conclusie vast en gaven aan dat onderwijs ertoe leidt dat studenten op een fundamenteel meer liberale manier denken door de verruiming van referentie- en denkkaders die het onderwijs met zich meebrengt (Hyman & Wright aangehaald in: Marshall, 2015, p.5).

Daarnaast kunnen de sociale en culturele normen van de schoolgemeenschap de politieke houdingen en waarden van leerlingen ook vormen, omdat zij leren navigeren en onderhandelen over sociale hiërarchieën en machtsdynamieken binnen de schoolomgeving. Een school met een sterke nadruk op conformiteit en gehoorzaamheid kan bijvoorbeeld kritisch denken en politieke betrokkenheid van leerlingen ontmoedigen, terwijl een school die individualisme en autonomie bevordert, meer onafhankelijke en politiek actieve leerlingen kan aanmoedigen (Sánchez & Flores-Rodriguez, 2018). Een belangrijke kanttekening hierbij is echter wel dat het ‘hidden curriculum’ niet noodzakelijk opzettelijk of kwaadwillig is en dat leraren en scholen zich misschien niet eens bewust zijn van de manieren waarop zij politieke overtuigingen of waarden overbrengen. Toch is het belangrijk om de mogelijke invloed van het verborgen curriculum op de politieke houdingen en voorkeuren van leerlingen te erkennen.

Volgens Almond en Verba (1963) is het daarnaast ook zo dat het onderwijs deel uitmaakt van hetgeen men socialisatieagenten noemt en dus mogelijk een sterke invloed heeft op de houding van een individu ten opzichte van politiek. Bell (2019) definieerde het begrip ‘socialisatieagenten’ als volgt in de online Open Education Sociology Dictionary: “De belangrijke personen, groepen of instellingen die van invloed zijn op ons gevoel van eigenwaarde en op de gedragingen, normen en waarden die ons helpen in de maatschappij te functioneren.” Het is dan ook niet verwonderlijk dat het onderwijs voor Almond en Verba daarom een van de belangrijkste variabelen is om burgerzin en politieke betrokkenheid mee te kunnen voorspellen.

Dit wordt nog verder versterkt door de literatuur binnen de sociale psychologie die een focus legt op zogenaamde affectieve gevoelens als een bron van politiek vertrouwen. Met politiek vertrouwen bedoelt Baier (1986) eerst en vooral dat er een wensrelatie zou bestaan tussen burger en bestuur, waarbij het bestuur macht heeft over de burger omdat die macht aan hem is toegewezen en dat de burger erop vertrouwt dat het bestuur daar met goede bedoelingen en op een competente manier mee omgaat (Baier aangehaald in: Wauters en Kern, 2022, p.31). Hierin zouden volgens de theorie van de affectieve gevoelens echter niet louter rationele overwegingen een rol spelen maar ook een soort diffuus gevoel dat sterk beïnvloed wordt door socialisatie binnen de nabije omgeving. Dat zou betekenen dat als er tijdens jouw opvoeding op een bepaalde manier over politiek gepraat wordt, je daar zelf ook meer of minder vertrouwen in zal hebben en socialisatieagenten zoals ouders en onderwijs dus een erg grote rol in spelen in hoe je later zal kijken naar het politieke systeem.

Ghitza en Gelman (2014) lijken dit te bevestigen. Zij stelden namelijk vast dat de laatste jaren van de middelbare school voor een adolescent een bijzonder belangrijk moment kunnen zijn voor het vastleggen van levenslange politieke opvattingen (Ghitza & Gelman aangehaald in: Marshall, 2015, p.5). Dit wordt bevestigd in het onderzoek van Raviv et al. (aangehaald in: Bar-Tal & Harel, 2002, p. 131), waarin gesteld wordt dat leraren in de laatste jaren van de middelbare school door hun leerlingen aanschouwd worden als gespecialiseerde, epistemische autoriteiten in wetenschap en politiek. Leerlingen in het laatste jaar van het secundair onderwijs hebben volgens dat onderzoek de neiging evenveel te vertrouwen op de kennis van leraren op het gebied van wetenschap en politiek als op hun vaders en zelfs meer dan op hun moeders en leeftijdgenoten. Dit komt overigens overeen met de eerder besproken bevindingen van Rekker et al. (2018).

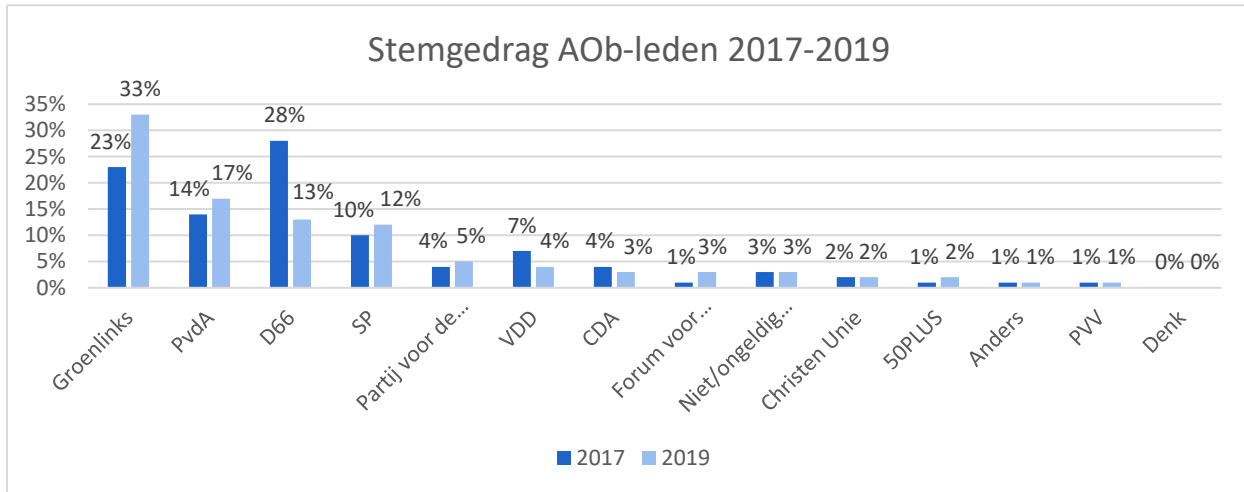
Rekening houdende met bovenstaande studies en het feit dat leerkrachten volgens Bar-Tal & Harel (2002) gedurende gemiddeld 32 à 36 uren in directe en voortdurende interactie met de leerlingen treden, kennis overdragen, bemiddelen en hen voorbereiden om als leden van de samenleving te functioneren, wordt de maatschappelijke relevantie van een onderzoek naar de politieke voorkeur van leerkrachten des te meer duidelijk.

2.4 Resultaten van enquêtes over politieke voorkeur bij leerkrachten

Voor een eerste onderzoek dat specifiek de politieke voorkeur van leerkrachten onderzoekt, moet er gekeken worden naar onze noorderburen. Volgens Onderzoeksbureau Regioplan (2019) stemt de meerderheid in het onderwijs in Nederland namelijk al decennialang op linkse partijen. Al valt er wel een wijziging te bemerken in de partijen die populair zijn onder het onderwijspersoneel, want de laatste jaren zijn het D66, Socialistische Partij (SP) en GroenLinks die afwisselend om de eerste plaats vechten bij de leden van de Algemene Onderwijsbond, terwijl het decennialang net de PvdA was die een hegemonie had bij deze leden.

In 2019 peilde Regioplan in een enquête naar het kiesgedrag van meer dan 11 000 AOb-leden, waarvan ruim 10 000 werkenden en de overige 1600 ofwel studenten uit de lerarenopleiding ofwel

gepensioneerden waren. De resultaten van hun onderzoek bevestigden hun eerdere stelling over het stemgedrag van personen uit het onderwijs, want 79% van de AOb-leden gaf aan dat ze in 2017 op linkse partijen, reikende van GroenLinks (23%), Partij van de Arbeid (14%), Democraten 66 (28%), Socialistische Partij (10%) tot Partij voor de Dieren (4%), hadden gestemd. In diezelfde bevraging werd er ook gepolst naar hun kiesintenties voor de toen aankomende verkiezingen van 2019. Daarin werd het resultaat van 2017 geëvenaard, want van het ledenaantal dat reeds zeker was van zijn stem gaf 80% aan om op de hierboven genoemde partijen te zullen stemmen (zie figuur 1)*.

Figuur 1: Stemgedrag AOb-leden 2017-2019 (Onderzoeksbureau Regioplan, 2019)

Als dit vergeleken wordt met de nationale resultaten voor de verkiezingen voor de Tweede Kamer in Nederland in 2017 en de Provinciale Staten in 2019, dan valt er echter een opmerkelijk verschil te bemerken. In 2017 gaf 23% van de AOb-leden aan op Groenlinks gestemd te hebben tijdens die verkiezingen, terwijl deze partij in 2017 slechts 9,13% haalde bij de Nederlandse kiezers. Ook bij PvdA valt eenzelfde verschil te bemerken, daar stemde slechts 5,7% van de Nederlanders op deze partij tegenover 14% van de AOb-leden. Bovendien haalde de grootste partij in Nederland in 2017, zijnde VVD met 21,29% van de stemmen, bij het onderwijspersoneel van de Algemene Onderwijsbond slechts 7%.

Dat staat in schril contrast met de grootste partij bij de AOb-leden, D66 met 28%, die slechts 12,23% haalde bij de algemene Nederlandse bevolking in 2017 (Kiesraad, 2017). Hierboven werd reeds aangehaald dat 79% van de AOb-leden aan had gegeven dat ze in 2017 op linkse partijen (GroenLinks, Partij van de Arbeid, Democraten 66, Socialistische Partij en Partij voor de Dieren) hadden gestemd, echter stemde slechts 39,34% van de Nederlanders op deze linkse partijen tijdens diezelfde verkiezingen.

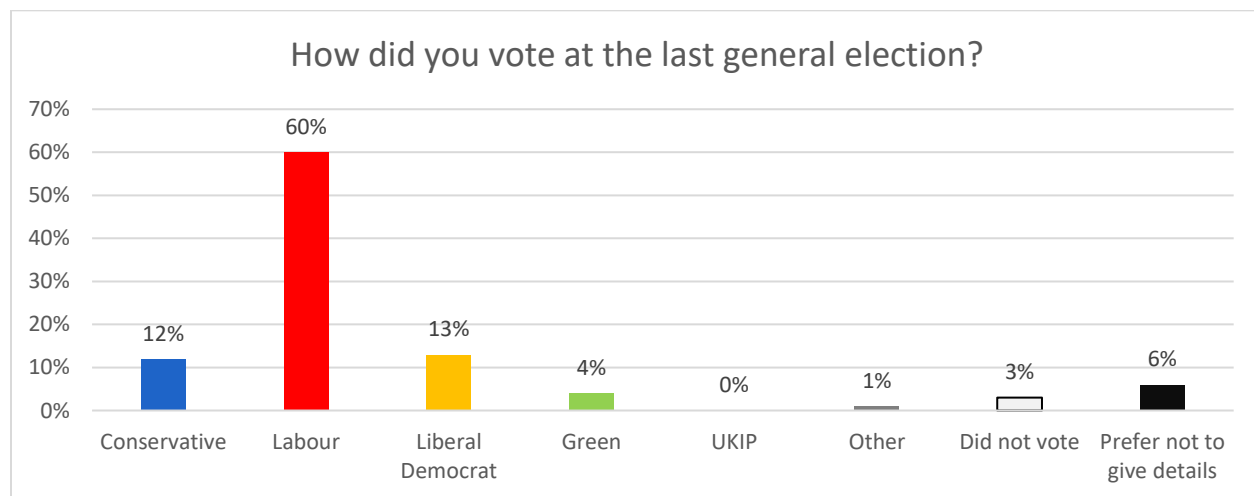
* De figuren en tabellen die uit bronnen gehaald werden, werden in het belang van de lay-out allemaal herwerkt om uniform te zijn. Ter controle werden de originele figuren en tabellen in de bijlagen toegevoegd.

In 2019 viel een gelijkaardige trend te bemerken voor de kiesintenties van de AOb-leden omtrent de verkiezingen aangaande de Provinciale Staten in vergelijking met de uiteindelijke algemene resultaten. Bij deze verkiezingen haalde Forum voor Democratie (FVD) met 14,53% de hoogste score, echter gaf slechts 3% van de AOb-leden aan op deze partij te zullen stemmen bij die verkiezingen. Ook de op een na grootste partij, VVD met 13,99%, boekte geen succes bij het onderwijspersoneel aangezien slechts 4% aangaf de intentie te hebben om op hen te stemmen. Groenlinks, de overduidelijke winnaar onder de leerkrachten met 33%, werd bij de uiteindelijke verkiezingen vierde met 10,76%. De tweede partij bij de AOb-leden was PvdA met 17%, tijdens de Provinciale Staten haalde ze echter slechts 8,52% (Kiesraad, 2019).

Als we opnieuw een optelsom maken gaf ook in 2019 een meerderheid van het onderwijspersoneel (80%, van de Algemene Onderwijsbond) aan om op linkse partijen te zullen stemmen. Terwijl in de uiteindelijke verkiezingen deze partijen (GroenLinks, Partij van de Arbeid, Democraten 66, Socialistische Partij en Partij voor de Dieren) slechts 37,35% haalden.

Ook over het Kanaal werd er onderzoek gedaan naar de politieke voorkeur van leerkrachten. Volgens een bevraging, die uitgevoerd werd in september 2018 door Teacher Tapp (2019) bij ongeveer 2,500 leerkrachten uit Groot-Brittannië, bleek dat 60% van de correspondenten op de Labourparty had gestemd, 4% op de Greens en 12% op de Conservatives (zie figuur 2).

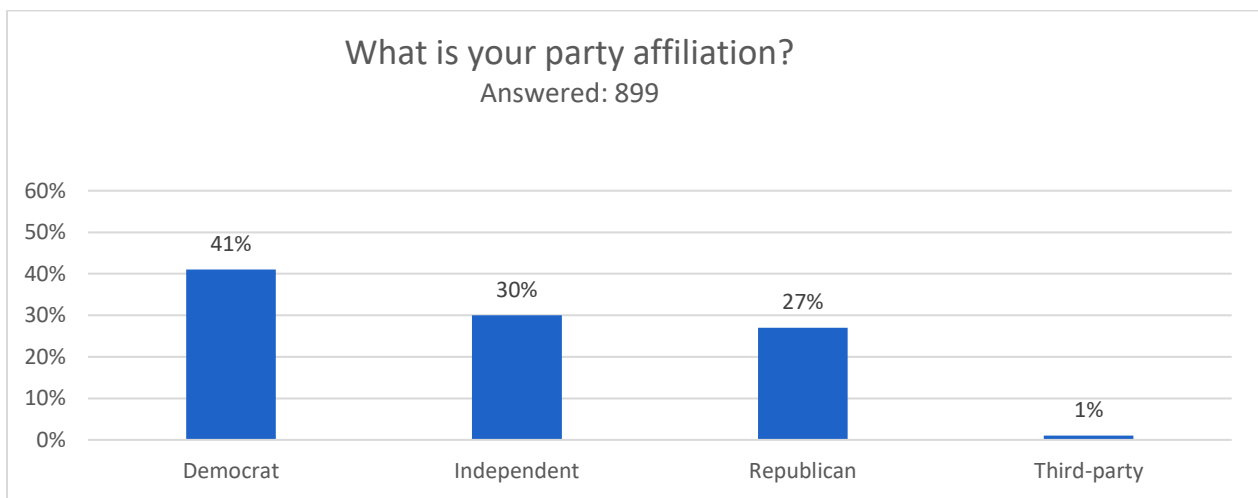
Als we dit, zoals bij Nederland, tegenover de nationale resultaten zetten dan zien we dat ook hier de resultaten sterk verschillend zijn. Volgens de resultaten, uitgebracht door BBC (2017), stemde namelijk 42,4% op de Conservatives en 40% op de Labourparty, terwijl slechts 12% van de deelnemende leerkrachten had aangegeven op de Conservatives gestemd te hebben en 60% op de Labourparty. De Greens haalden nationaal slechts 1,6% van de stemmen, bij de leerkrachten deden de groenen het iets beter met 4%.

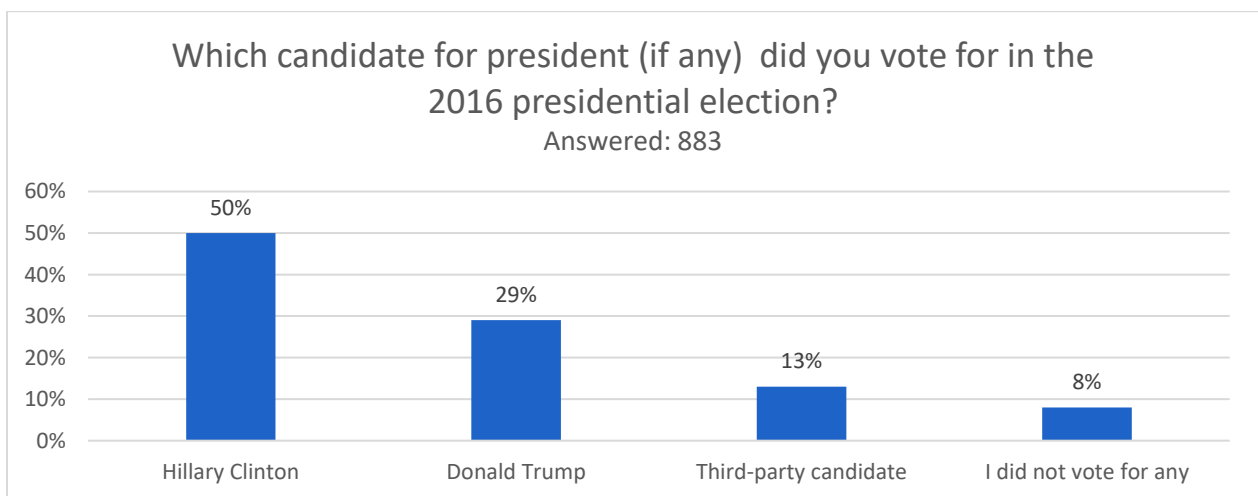
Figuur 2: How did you vote at the last general election? (Teacher Tapp, 2019)

Niet enkel in het Verenigd Koninkrijk, maar ook in de Verenigde Staten van Amerika werd de politieke voorkeur van leerkrachten nader onderzocht. The Education Week Research Center nam een survey af aan de hand van een nationaal representatieve steekproef bij 1122 correspondenten, waaronder 555 leerkrachten, 266 schoolleiders en 202 districtleiders. De enquête met 38 vragen bevroeg hun politieke voorkeur en hun standpunten over een breed scala van kwesties. De foutmarge voor de enquête was $\pm 5\%$.

Uit deze bevraging bleek dat 41% van de ondervraagden zichzelf als democraat omschreef, 30% zei onafhankelijk te zijn en 27% aangaf zich republikein te voelen (zie figuur 3). Daarnaast gaf de helft van de respondenten aan dat ze bij de presidentsverkiezingen van 2016 op de democraat Hillary Clinton hadden gestemd. 29 procent had aangegeven een stem uitgebracht te hebben op Donald Trump en 13% gaf aan om toen voor een kandidaat van een derde partij gekozen te hebben (zie figuur 4) (Klein, 2017).

Figuur 3: Party affiliation (Klein, 2017).

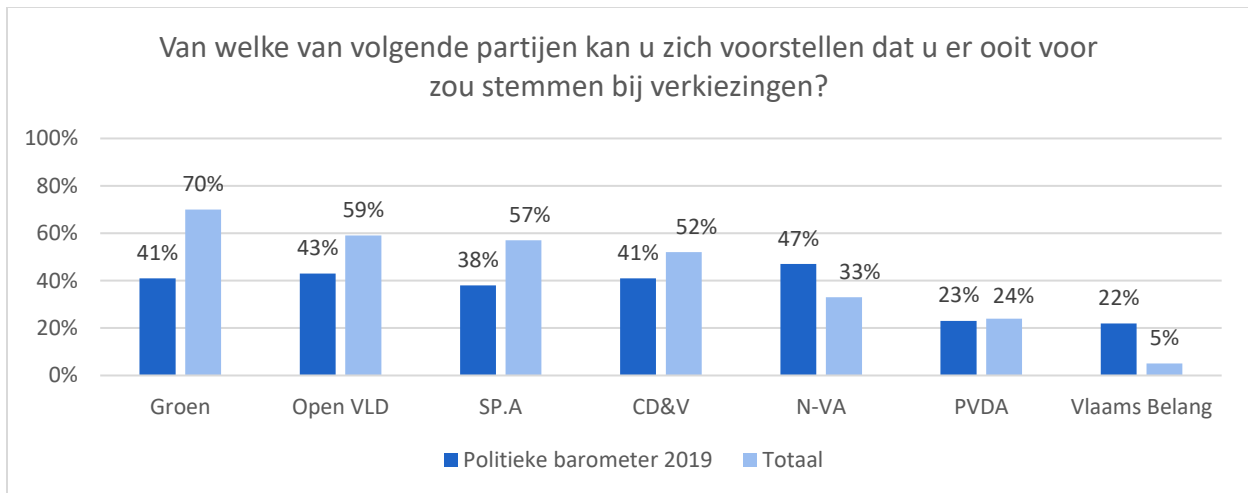

Figuur 4: Which presidential candidate? (Klein, 2017)

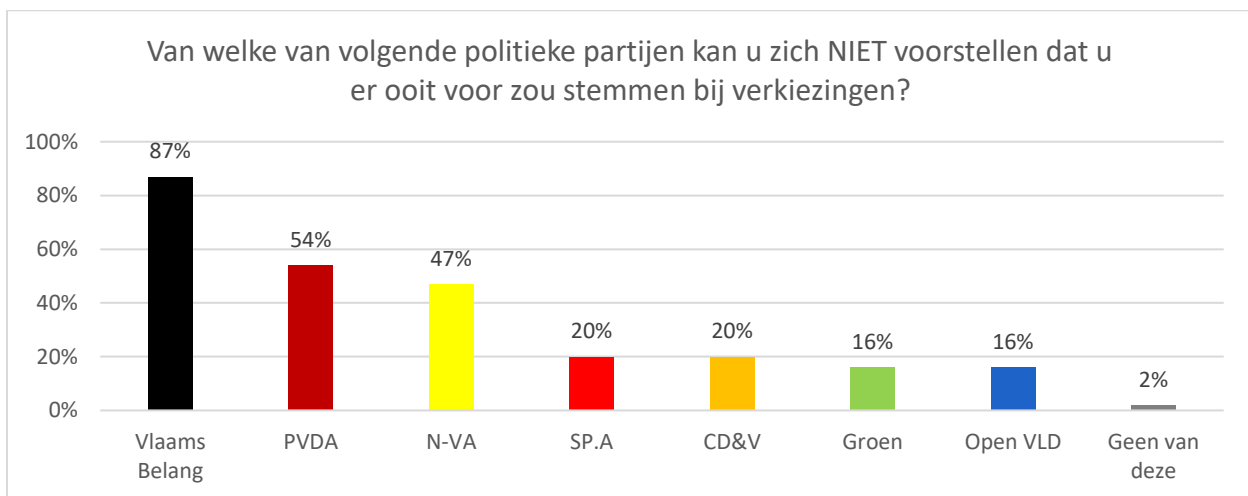
Als we deze bevinding plaatsen tegenover de resultaten van Pew Research Center (2017), die stellen dat 37% van de geregistreerde kiezers zich als onafhankelijk identificeert, 33% als democraat en 26% als republikein, dan valt er opvallend geen notabel verschil op te merken met de voorkeuren bij leerkrachten in tegenstelling tot bij de vorige landen. Echter, als we de presidentskandidaten van 2016 bekijken zien we dat verschil wel terug opduiken. Ongeveer 45% van het electoraat van de VS stemde in 2016 op Trump en 48% op Clinton (Pew Research Center, 2018). Terwijl slechts 29% van de leerkrachten uit de studie van Klein (2017) aangaf op Trump gestemd te hebben. Het resultaat voor Clinton, 50%, benaderde echter wel het nationale resultaat van 48%. Een belangrijke kanttekening die hierbij echter moet gemaakt worden, is dat het onderwijssysteem in de Verenigde Staten alsook het kiessysteem fundamenteel anders opereert en een meer gepersonaliseerd karakter kent dan dat van Vlaanderen. Hierdoor is de relevantie van deze resultaten een stuk lager, doch nog steeds interessant, in het kader van dit onderzoek dan deze van onze buurlanden.

In Vlaanderen bestaan er voorlopig relatief weinig tot geen studies over de politieke voorkeur van leerkrachten uit het secundair onderwijs. Docenten en onderzoekers uit het Vlaams hoger onderwijs werden echter wel reeds ondervraagd. Het meest recente onderzoek hierover dateert uit 2019 en werd uitgevoerd door De Standaard en VRT NWS. Daarin werden de kiesintenties tegenover de resultaten van de politieke barometer uit april 2019 geplaatst, maar werd ook de aversie tegenover bepaalde partijen bevraagd.

Uit die enquête bleek dat Vlaamse academici er een andere politieke voorkeur op nahouden dan Jan Modaal. Zo kan 70% van de academici zich inbeelden ooit op Groen te stemmen en bijna 60% voor zowel Open Vld of SP.A, terwijl deze partijen bij de rest van de bevolking slechts rond de 40% halen in de politieke barometer. De grootste partij uit de politieke barometer was N-VA en scoorde toen 47%, maar bij de academici gaf slechts 33% aan zich in te kunnen beelden om ooit op deze partij te stemmen (zie figuur 5). Daarnaast gaf bij de bevraging naar de aversie tegenover bepaalde partijen ongeveer de helft van de academici aan zich niet in te kunnen beelden om ooit op N-VA te kunnen stemmen, terwijl slechts minder dan een vijfde aangaf om nooit te willen stemmen op Open Vld, SP.A of Groen (zie figuur 6) (Van den Eynde, 2019).

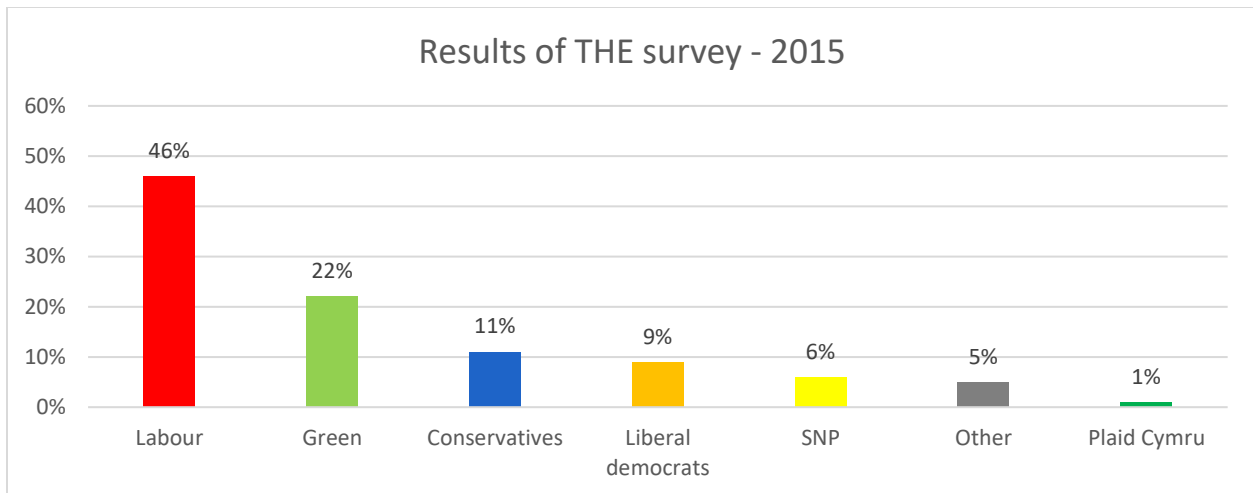

Figuur 5: Potentieel partijen (Van den Eynde, 2019)

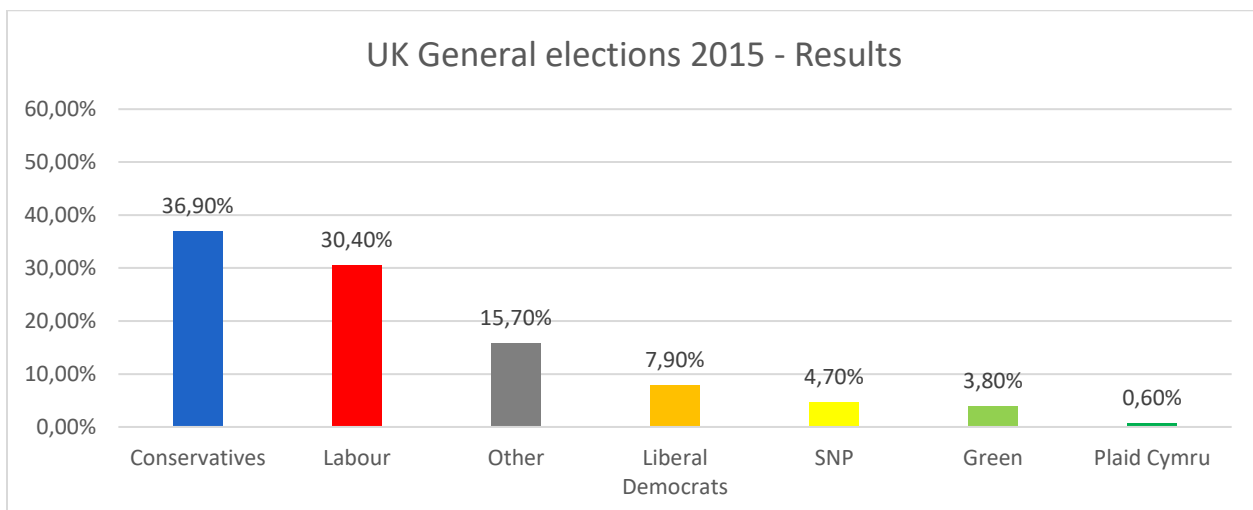

Figuur 6: Aversie partijen (Van den Eynde, 2019)

In het Verenigd Koninkrijk werd er ook reeds onderzoek gedaan naar de politieke voorkeur van academici. Uit een enquête, van Times Higher Education (THE) bij 1019 personeelsleden uit het Britse hoger onderwijs, bleek dat ongeveer de helft van de ondervraagden (46%) van plan was om Labour te stemmen bij de toenmalige toekomstige algemene verkiezingen terwijl deze partij in de verkiezingen bij de algemene bevolking 30,4% haalde. Daarnaast gaf een vijfde (22%) van de correspondenten aan om op de Greens te zullen stemmen, terwijl dit bij de algemene bevolking slechts 3,8% betrof. Daarnaast gaf ongeveer een tiende (11%) van de academici aan om op de Conservatives te zullen stemmen, terwijl bij de general elections 36,9% op deze partij had gestemd (zie figuur 7 en 8) (BBC News, 2015; Morgan, 2015). Kortom, ongeveer 70% van de academische correspondenten zou volgens het onderzoek van Times Higher Education voor linkse en groene partijen stemmen, terwijl bij de algemene bevolking slechts 35% op deze partijen stemde.

Figuur 7: Results of THE survey (Morgan, 2015)

Figuur 8: UK General elections 2015 - Results (BBC News, 2015)

2.5 Hypotheses en verwachtingen

Op basis van de literatuur over de invloed van geslacht en leeftijd weten we dat jongeren en vrouwen eerder progressieve, linkse voorkeuren erop nahouden. Dit is een interessant gegeven om rekening te houden binnen de verhoudingen in de steekproef. Afgaande op de hiervoor besproken bestaande literatuur omtrent de politieke voorkeur van zowel hogeropgeleiden in het algemeen, leerkrachten als groep binnen de hogeropgeleiden alsook studies uit andere landen over de politieke voorkeur van leerkrachten als specifieke groep, kan er bovendien geconcludeerd worden dat westerse leerkrachten eerder geneigd zijn om op linkse partijen te stemmen en er linkse, sociaal-liberale voorkeuren op na te houden.

Op basis van de bevindingen van Hyman en Wright (1979), kan er ook geopperd worden dat aangezien leerkrachten liberale denkkaders meegeven met hun leerlingen dit op zijn beurt zou

kunnen leiden tot een mogelijk liberaal denkkader bij deze leerlingen maar vooral ook zou kunnen wijzen op een mogelijk liberaal denkkader bij deze leerkrachten zelf. Belangrijk in deze is echter wel om de aanwezigheid van een mogelijk liberaal denkkader niet onmiddellijk te herleiden tot een mogelijke voorkeur voor zogenaamde liberale partijen. Het kan natuurlijk wel herleid worden tot een hypothese die stelt dat leerkrachten mogelijks wel een voorkeur hebben voor partijen die gelijkaardige waarden uitdragen die te vinden zijn binnen dat liberale denkkader, en daarom minder genegenheid zullen voelen richting partijen die deze waarden minder of niet uitdragen.

Met dit in gedachten, baseer ik dan ook de hypothese die stelt dat de resultaten voor een bevraging bij leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs allicht zullen wijzen in de richting van een hegemonie van een voornamelijk (centrum)linkse, sociaal-liberale politieke voorkeur. Zowel bij de 11-puntsschaal, als bij de stellingen en het kiesgedrag van de voorbije verkiezingsperiodes verwacht ik dus bij de minderheid van de correspondenten een rechtse politieke voorkeur te zien verschijnen.

3 Onderzoeksdesign

Nu de reeds bestaande informatie over de mogelijke politieke voorkeur van leerkrachten in het vorige hoofdstuk werd besproken en de daarop gebaseerde hypothese duidelijk gemaakt werd, zal dit volgende hoofdstuk de manier waarop de steekproefpopulatie werd geselecteerd verantwoorden, de steekproef op zijn geheel bespreken en de analysemethoden toelichten.

3.1 Data en meting

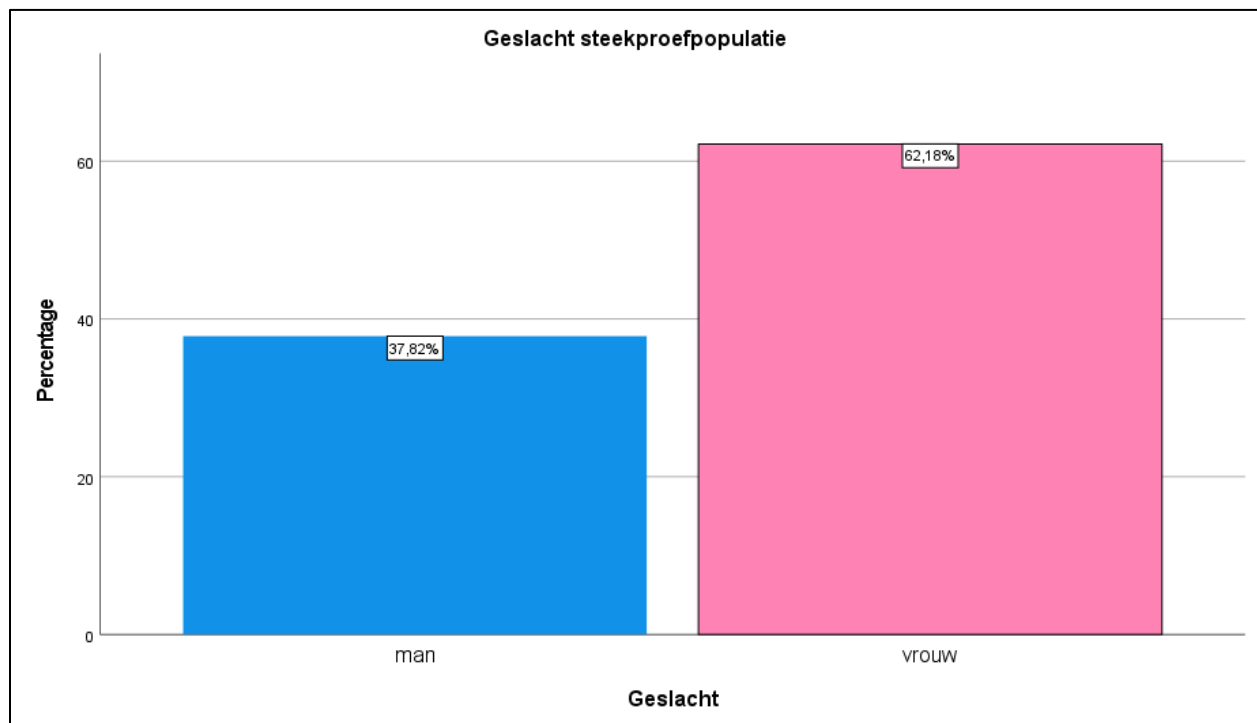
De steekproefpopulatie die hier onderzocht werd, bestaat uit leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs. Om een zo coherent mogelijke groep te verkrijgen, die terwijl ook duidelijk en realistisch afgebakend is voor de omvang van deze thesis, werden louter leerkrachten uit verschillende Vlaamse middelbare scholen die behoren tot de koepel van het katholiek onderwijs (die onderdeel uitmaakt van het Vlaams Vrij Gesubsidieerd Onderwijs) geselecteerd voor de uiteindelijke steekproef. Verder viel de voorkeur op deze koepel omdat dit de grootste koepel is binnen het Vlaams secundair onderwijs en dus voor dit eerste onderzoek de beste mogelijkheden biedt om voldoende respondenten te vinden. Een logische doch belangrijke bemerking is uiteraard dat aangezien de populatie reeds specifiek afgebakend is, de uitspraken die gedaan worden enkel relevant zijn voor deze afgebakende populatie en niet voor Vlaamse leerkrachten uit het secundair onderwijs in het geheel. Om te veel herhaling te vermijden zal er echter af en toe over ‘leerkrachten’ gesproken worden. Hier wordt voor alle duidelijkheid dus nog steeds louter de populatie bedoeld en niet leerkrachten als algemene groep.

Deze steekproef werd daarenboven op een selecte manier bekomen, door middel van de gemak- en sneeuwbal methode. Hiervoor werden er zowel introducerende als herinnerende mails gestuurd naar allerlei middelbare scholen uit de katholieke koepel van het secundair onderwijs, daarnaast contacteerde ik mijn collega-oud-studenten uit de lerarenopleiding en deed ik beroep op besloten Facebookgroepen voor Vlaamse leerkrachten secundair onderwijs. Het is echter belangrijk om de nadelen van deze methodes aan te kaarten. De gemak- en sneeuwbal methode kunnen namelijk leiden tot vertekening in de steekproef, omdat deelnemers die worden geselecteerd vaak niet representatief zijn voor de hele populatie. Bovendien is er bij de sneeuwbal methode ook een risico van zelfselectie. Dit betekent dat respondenten, die deelnemen aan deze steekproef op aanbeveling van andere deelnemers, mogelijks vergelijkbare kenmerken hebben waardoor de steekproef niet representatief is voor de hele populatie. Hierdoor kan het moeilijk zijn om generaliseerbare conclusies te trekken over de hele populatie (Benders, 2023).

Volgens de Agodi-databanken (2022) bedraagt de populatie van de personeelsleden in katholieke secundaire scholen 60 044 personeelsleden (anno 2020-2021). Dit betekent dat deze steekproef, die 119 respondenten telt, een foutmarge van 8,98% heeft bij een betrouwbaarheidsgraad van 95% voor deze populatie. Deze waarde bekom je dankzij de formule: $Z * \frac{\sigma_p}{\sqrt{n}}$. Deze houdt in dat je de Z-

score 1,96, toegekend aan het 95% betrouwbaarheidsniveau, dient te vermenigvuldigen met het quotiënt van de deling van de standaardafwijking van de populatie met de vierkantswortel van de steekproefgrootte (hier is de standaardafwijking van de populatie onbekend, dus werd 0,5 als geschatte waarde genomen aangezien dat wanneer de variabiliteit onbekend is een variabiliteit van 50% toegepast dient te worden (Vanbeek, 2021)).

De sample bestond uit 45 mannen (37,81%) en 74 vrouwen (62,19%) (zie figuur 9). Dit benadert de reële verhouding van de populatie binnen het VGO, waarvan de katholieke koepel de grootste groep vormt maar waarvoor de Agodi-databanken geen verhouding voor verschaften, die volgens de Vlaamse Overheid – Departement Onderwijs en Vorming (2023) 18 471 (33,77%) mannen telt en 36 232 (66,23%) vrouwen. Wetende dat uit de literatuur bleek dat vooral vrouwen eerder progressief en links stemmen, is dit op zich reeds een interessant kenmerk. De gemiddelde leeftijd binnen de steekproef bedraagt 39,52 jaar, maar de modus valt binnen de leeftijdscategorie van 26 jaar (zie tabel 1 in bijlagen). Dit wijst op een gemiddeld jongere steekproef dan de populatie, waarbij 83,79% tussen de 30 en 50 jaar oud is terwijl in de steekproef slechts 50,42% tussen die leeftijdscategorieën valt. Rekening houdende dat uit de literatuur bleek dat jongeren eerder progressief en links stemmen, is ook dit op zich reeds een interessant gegeven. De steekproef strekt zich bovendien uit over alle drie de onderwijsgraden en alle onderwijsvormen behalve het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO). Daarnaast bleek dat de respondenten samen in totaal in meer dan 30 verschillende vakgebieden lesgeven, wat opnieuw redelijk aansluit bij de reële diversiteit binnen het Vlaams katholiek secundair onderwijs.

Figuur 9: Geslacht steekproefpopulatie

Ondanks de selectiemethode van de steekproef, die ervoor zorgt dat de steekproef geen ideale representatie biedt ten opzichte van de populatie, kan hieruit dus geconcludeerd worden dat de steekproef alsnog een methodologisch aanvaardbaar representatief beeld geeft van de beoogde populatie voor dit eerste exploratieve onderzoek. Het blijft echter belangrijk om bewust te blijven van het feit dat de resultaten niet gegeneraliseerd mogen worden naar de algemene populatie van leerkrachten secundair onderwijs in Vlaanderen.

3.2 Methodologie

Om dit onderzoek tot een goed einde te brengen, werd er gebruik gemaakt van een kwantitatieve onderzoeksmethode. Deze methode analyseerde door middel van het programma SPSS de resultaten van een enquête die afgenomen werd via het platform Qualtrics bij de hierboven genoemde steekproef tussen 13 januari 2023 en 3 april 2023. De respondenten werden bevraagd over hun politieke belangstelling, visies op maatschappelijke stellingen, zelfsituering op een links-rechts schaal en naar hun kiesintenties en -gedrag. In deze survey vormen politieke belangstelling en politieke voorkeur (zowel links-rechts als op vlak van maatschappelijke stellingen en kiesgedrag) dan ook de afhankelijke variabelen.

De vragen omtrent politieke belangstelling, links-rechts voorkeur en hun kiesgedrag in voorgaande verkiezingen werden samen met de achttien stellingen over maatschappelijke thema's rechtstreeks overgenomen uit het onderzoek van de RepResent-studie: Attitudes van Vlamingen en Walen (EOS RepResent consortium, 2019) om zo een comparatieve analyse te kunnen maken tussen leerkrachten en Vlamingen. Een belangrijke bemerking hierbij is dat deze Represent studie plaatsvond tijdens de verkiezingen van 2019, die een beduidend andere context kenden dan het politieke klimaat anno 2023 (denk maar aan de doorvoering van de kernuitstap waar toen nog geen sprake van was, de toenmalige exit van N-VA uit de federale regering naar aanleiding van het Marrakeshpact en de coronapandemie die de eerste jaren na deze verkiezingen zou gaan definiëren, etc.).

Na het accepteren van de voorwaarden en garanties in het geïnformeerde toestemmingsformulier, ging de survey van start door te peilen naar de politieke belangstelling van de deelnemers. Hiervoor werden de respondenten gevraagd waar ze zichzelf zouden situeren op vlak van politieke belangstelling aan de hand van een 11-puntsschaal, waarbij '0' helemaal geen belangstelling voorstelde en '10' heel veel belangstelling.

Vervolgens moesten de deelnemers achttien maatschappelijke stellingen beantwoorden over allerlei sociaal-economische en sociaal-culturele thema's aan de hand van een Likertschaal, die de volgende keuzes bevatte: helemaal niet akkoord, niet akkoord, akkoord en helemaal akkoord. De neutrale optie werd bewust achterwege gelaten, omwille van de vergelijkbaarheid met de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019). Hierna werden de leerkrachten bevraagd over hun politieke voorkeur. Dit gebeurde opnieuw aan de hand van een 11-puntsschaal, waarbij

‘0’ ditmaal links voorstelde en ‘10’ rechts. Volgens Kroh (2007) biedt de 11-puntsschaal namelijk de hoogste validiteit voor links-rechts gegevens. Hiervoor werd er echter geen opdeling gemaakt tussen cultureel en economisch links-rechts om de vraagstelling gelijk te houden in functie van de comparabiliteit met de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019).

Hierna werden de leerkrachten ook nog bevraagd over hun kiesgedrag tijdens de twee afgelopen verkiezingsperiodes, 2014 en 2019, en over hun kiesintenties indien er vandaag reeds verkiezingen zouden plaatsvinden. Hiervoor werd er telkens gedifferentieerd tussen de verkiezingen op federaal en Vlaams niveau. De respondenten kregen de mogelijkheid om te selecteren uit bepaalde partijen, evenals de optie om een andere partij in te geven. Ze konden ook aanduiden indien ze niet meer wisten op welke partij ze gestemd hadden. Daarnaast konden ze ook aanduiden indien ze blanco, ongeldig of niet gestemd hadden of simpelweg nog niet stemgerechtigd waren tijdens deze verkiezingen. Aangezien de steekproef eerder jong van aard is, hadden veel respondenten deze laatste optie aangeduid. Hierdoor werd er besloten om ‘ik weet niet meer op welke partij ik toen gestemd heb’ en ‘ik was toen nog niet stemgerechtigd’ op te nemen als ‘missing values’.

De survey sloot ten slotte af door enkele (controle)variabelen zoals geslacht, leeftijd, onderwijsgraad, onderwijsvorm en vakgebied te bevragen om enerzijds later voor geslacht en leeftijd te kunnen controleren op eventuele verschillen of verbanden en anderzijds om een totaalbeeld van de steekproef te kunnen vormen.

De verwerking van de gegevens startte door op een univariate wijze de controlevariabelen en de afhankelijke variabelen met behulp van de centrum- en spreidingsmaten modus, gemiddelde, mediaan, standaardafwijking en variantie te analyseren om een concreet beeld te krijgen van de sample.

Vervolgens werd via een bivariate analyse het verband tussen de controlevariabelen ‘geslacht’ en ‘leeftijd’ en de afhankelijke variabelen onderzocht door middel van independent samples T-tests en variantieanalyses (ANOVA).

Tot slot werd ook nog het verschil onderzocht tussen leerkrachten en modale Vlamingen inzake politieke voorkeur (zowel links-rechts als op vlak van maatschappelijke stellingen) en kiesgedrag. Voor de links-rechts voorkeur gebeurde dit aan de hand van independent sample T-tests om zo de gemiddelde scores met elkaar te vergelijken en na te gaan of er significante verschillen aanwezig zijn of niet. Hoewel ook voor de stellingen de gemiddeldes met elkaar vergeleken werden, werd er voor de significantie van de verschillen tussen leerkrachten en Vlamingen echter gekeken naar de resultaten van de Mann-Whitney U-test, aangezien dit ordinale variabelen betreft. Normaliter is het wetenschappelijk incorrect om bij ordinale variabelen gemiddeldes überhaupt te berekenen, maar in functie van de visuele interpretatie van de resultaten werd de keuze gemaakt om dit toch te doen.

Daarnaast is het in het kader van transparantie binnen het onderzoek belangrijk om te vermelden dat een kwantitatieve onderzoeksmethode volgens Merkus (2021) zowel enkele voordelen maar ook nadelen met zich meebrengt. Een van de voordelen werd hierboven reeds aangehaald, namelijk de mogelijkheid tot replicatie van onderzoeksvragen uit andere studies (cfr. EOS RepResent consortium, 2019) dankzij de standaardisering van de dataverzameling. Het gevolg hiervan vormt meteen het tweede voordeel van kwantitatief onderzoek, namelijk de mogelijkheid tot directe vergelijking van resultaten door het onderzoek te herhalen in een andere setting of met een andere type respondenten. Bovendien biedt kwantitatief onderzoek de mogelijkheid, in tegenstelling tot kwalitatief onderzoek, om te werken met grote steekproeven, waardoor je veel data kan verwerken en analyseren op een betrouwbare, consistente wijze.

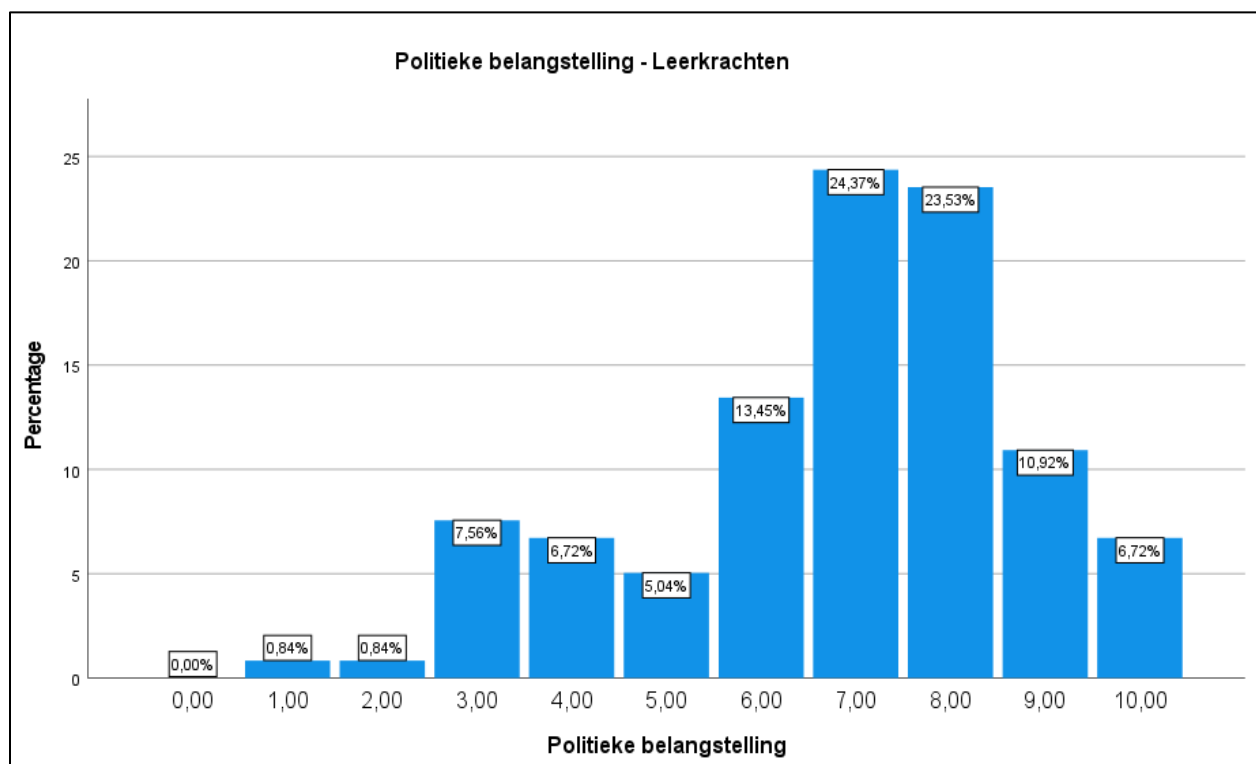
Helaas zijn er zoals gesteld uiteraard ook enkele nadelen aan deze methode verbonden. Ten eerste is er het gegeven van de oppervlakkigheid die kwantitatief onderzoek met zich meebrengt. Hoewel exacte operationele definities doorgaans een voordeel vormen, kunnen deze een ingewikkeld onderwerp ook limiteren. Bij een kwalitatief onderzoek kun je dergelijke complexe concepten veel diepgaander uitleggen en onderzoeken dankzij de aanwezigheid van een onderzoeker tijdens het meetproces. Bovendien is het zo dat door de specifieke focus binnen kwantitatief onderzoek andere relevante observaties mogelijk al dan niet onbewust genegeerd worden. Daarnaast heeft deze onderzoeksmethode ook vaak last van structurele bias. Ondanks dat er gestandaardiseerde methoden gebruikt worden, blijft het risico op vertekening door slordige metingen, minder ideale steekproefmethoden (cfr. gemaks- en sneeuwbal methode) of missende data een groot risico. Tot slot bestaat bij kwantitatief onderzoek ook het gevaar voor het gebrek aan context. Dit komt tot stand door het gebruik van onnatuurlijke omgevingen maar eveneens door een gebrek aan historische of culturele context. De limitatie van de ‘onnatuurlijke omgeving’ corrigeert zich echter tegelijk deels aangezien de online omgeving het mogelijk maakt om de survey van thuis uit in te vullen.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de algemene bevindingen van dit onderzoek besproken. Het hoofdstuk start met de analyse van de politieke belangstelling van de respondenten in kaart te brengen. Hierna wordt de politieke voorkeur van de respondenten, op basis van een 11-puntsschaal, beschreven en vergeleken met de nationale resultaten van zowel de modale Vlaming als de hoogopgeleide Vlaming. Vervolgens worden de maatschappelijke stellingen behandeld en opnieuw vergeleken met de nationale resultaten. Tot slot worden ook de kiesintenties- en kiesgedrag bekeken en vergeleken volgens diezelfde wijze.

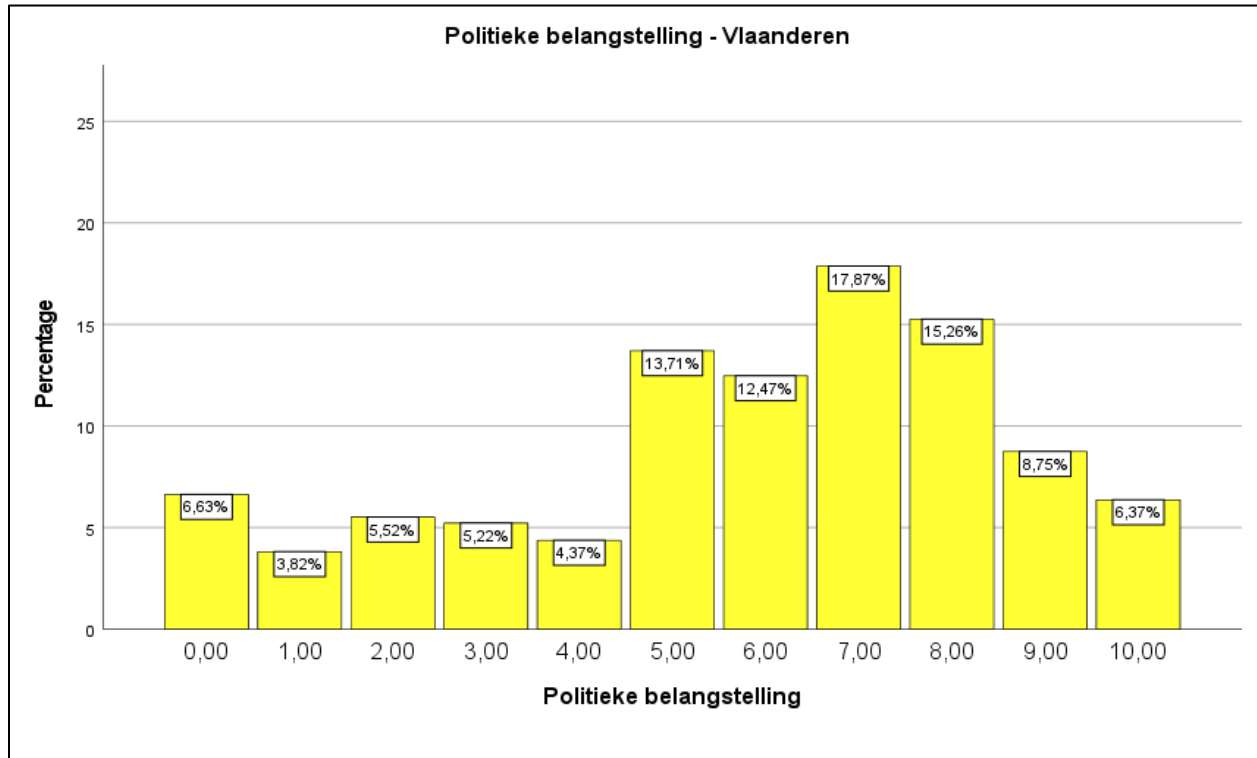
4.1 Politieke belangstelling

Hoewel deze thesis voornamelijk de politieke voorkeur van leerkrachten behandelt, is het niet oninteressant om in het kader van de politieke differentiatie in het leerkrachtenbestel ook na te gaan of en zo ja in welke mate ze belangstelling hebben in politiek. De respondenten (N = 119) werden hierover bevraagd door middel van een 11-puntsschaal waarbij 0 ‘helemaal geen belangstelling’ voorstelt en 10 ‘heel veel belangstelling’. Uit de resultaten viel af te leiden dat 78,99% van de leerkrachten aangaf (heel veel) interesse te hebben in politiek ($X = 6,82$; $S = 1,99$) (zie figuur 10) (zie tabel 2 in bijlagen). In het algemeen suggereren deze statistieken dat er een aanzienlijke belangstelling bestaat voor politiek onder de respondenten, maar dat er ook enige variatie te bespeuren valt in de mate van hun belangstelling.

Figuur 10: Politieke belangstelling (LK)

De mate van politieke belangstelling werd ook bevestigd in de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019) (N = 3407). Daaruit bleek dat 60,72% van de bevestigde Vlamingen (heel veel) belangstelling heeft in politiek (X = 5,81; S = 2,75) (zie figuur 11). Uit de independent samples t-test (t = 5,388; p < 0,001) bleek dat leerkrachten en Vlamingen er een significant andere mate van politieke belangstelling op nahouden. Leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs (X = 6,82; S = 1,99) vertonen gemiddeld genomen namelijk iets meer politieke belangstelling dan de modale Vlaming (X = 5,81; S = 2,75) (zie tabel 3 en 4 in bijlagen).

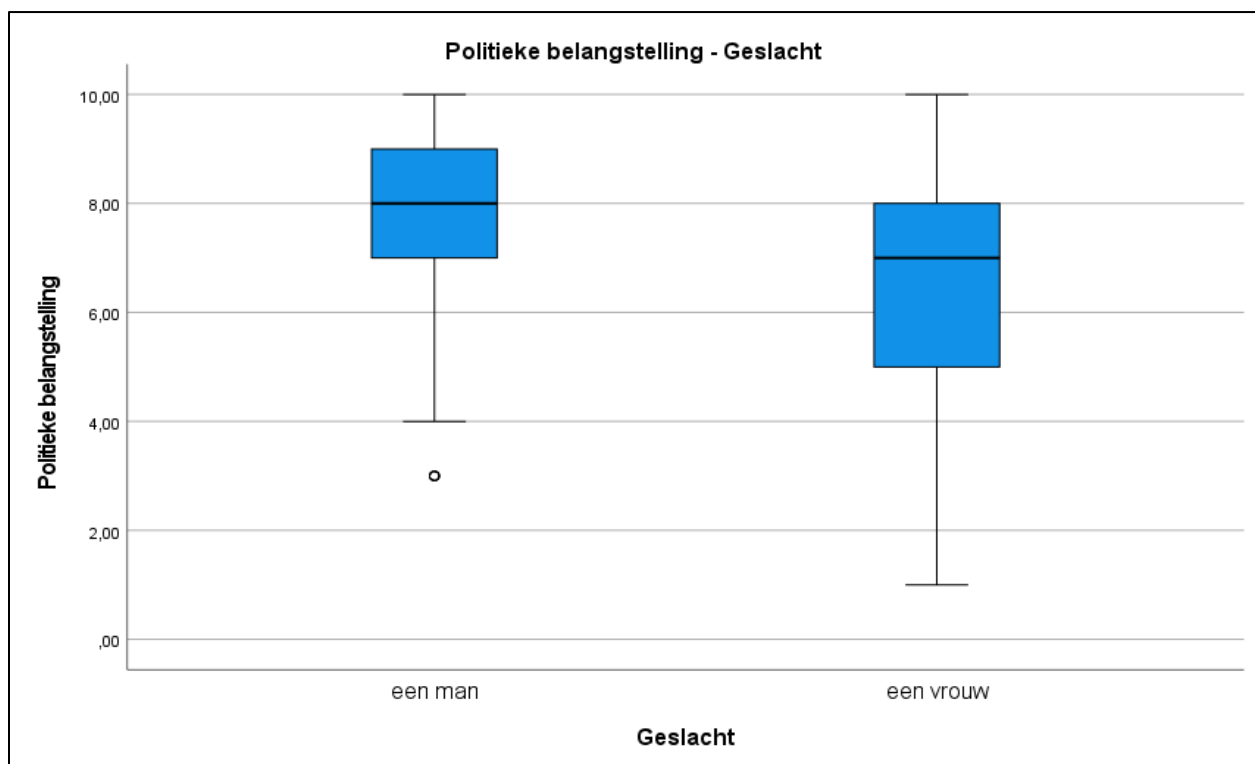
Figuur 11: Politieke belangstelling (VL)

Tijdens de bespreking van de steekproef werd reeds vermeld dat dit onderzoek een eerder jonge steekproef omvat en tijdens de literatuur werd er eveneens aangehaald dat hoogopgeleiden, waar leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs toe behoren, een heterogene groep zijn. Daarom is het ook interessant om binnen de resultaten van de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019) deze groep tegenover de steekproef uit dit onderzoek te plaatsen en te onderzoeken of de eerdere bevindingen stand houden of dat net niet doen.

Hiervoor werden enkel Vlamingen tussen de 21 en 64 jaar oud geselecteerd, oftewel dezelfde minima en maxima als bij de steekproef van de leerkrachten, die aangaven hoogopgeleid te zijn (N = 1162). Uit de independent samples t-test (t = 5,286; p < 0,001) bleek dat leerkrachten en hoogopgeleide Vlamingen er een significant andere mate van politieke belangstelling op nahouden. Leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs (X = 6,82; S = 1,99)

vertonen gemiddeld genomen namelijk iets meer politieke belangstelling dan de modale hoogopgeleide Vlaming ($X = 5,78$; $S = 2,68$) (zie tabel 5 en 6 in bijlagen). Kortom, inzake politieke belangstelling speelt het opleidingsniveau geen rol bij de verschillen tussen Vlamingen en leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs.

Binnen de steekproefpopulatie ($N = 119$) werden er echter ook telkens controlevariabelen bevraagd. De eerste hiervan is 'geslacht'. Uit de resultaten van de independent samples t-test ($t = 3,590$; $p < 0,001$) bleek dat mannen en vrouwen er een significant andere mate van politieke belangstelling op nahouden. Dit verschil wordt bovendien ook visueel weergegeven in de boxplot hieronder (zie figuur 12). Mannelijke leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs ($X = 7,62$; $S = 1,89$) blijken gemiddeld genomen meer politieke belangstelling te vertonen dan hun vrouwelijke tegenhangers ($X = 6,34$; $S = 1,90$) (zie tabel 7 en 8 in bijlagen). Dit significante verschil wordt ook bevestigd in het resultaat van de ANOVA-test. Deze test toonde aan dat er inderdaad een significant verschil in politieke belangstelling bestaat tussen beide geslachten ($F = 12,886$; $p < 0,001$) (zie tabel 9 in bijlagen).

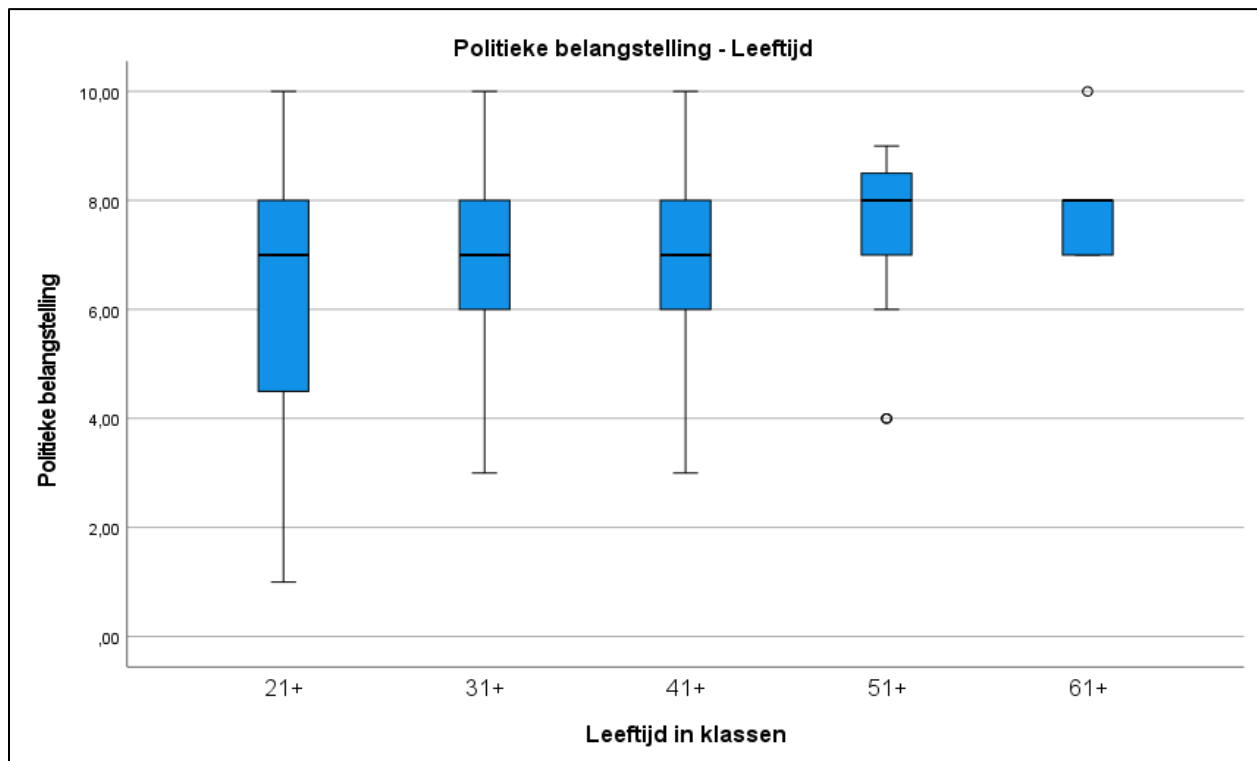

Figuur 12: Politieke belangstelling - Geslacht

De volgende controlevariabele was de leeftijd van de respondenten. Om na te gaan of er een verschil is in politieke belangstelling tussen de verschillende leeftijdsklassen (21+, 31+, 41+, 51+, 61+) van leerkrachten in het Vlaams katholiek secundair onderwijs, voeren we een ANOVA-test uit. Deze toonde aan dat er geen significant verschil bestaat in de politieke belangstelling tussen

de leeftijdsgroepen ($F = 1,952$; $p = 0,107$) (zie tabel 10 in bijlagen). De boxplot (zie figuur 13) maakt dit ook visueel duidelijk. Daar valt het echter wel op dat de spreiding van de resultaten telkens daalt als de leeftijdsklasse stijgt in ouderdom, maar een belangrijke bemerking hierbij is dat het aantal respondenten in deze leeftijdsklassen dan ook wel telkens daalde waardoor het eerder vanzelfsprekend is dat leeftijdsklassen met veel respondenten ook een grotere spreiding kennen.

Op basis van deze resultaten valt te concluderen dat Vlaamse leerkrachten uit het katholiek secundair onderwijs een aanzienlijke belangstelling hebben voor politiek, die bovendien significant verschilt met deze van de modale Vlaming. Daarnaast bleek dat hoewel leeftijd bij de respondenten geen significante rol blijkt te spelen in de onderlinge verschillen, het geslacht dit wel beïnvloedt en dat het de mannelijke leerkrachten zijn die gemiddeld genomen een hogere graad van belangstelling vertonen in politiek.

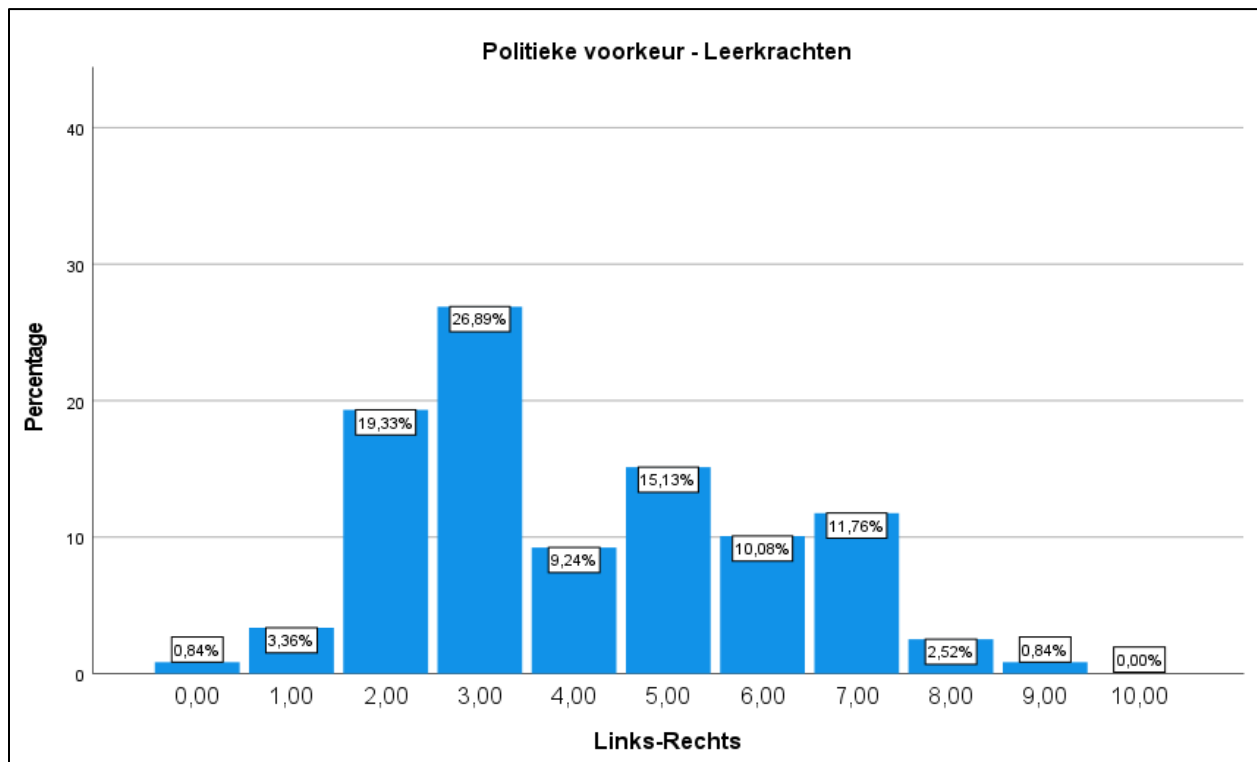

Figuur 13: Politieke belangstelling - leeftijd

4.2 Politieke voorkeur

4.2.1 Links-Rechts

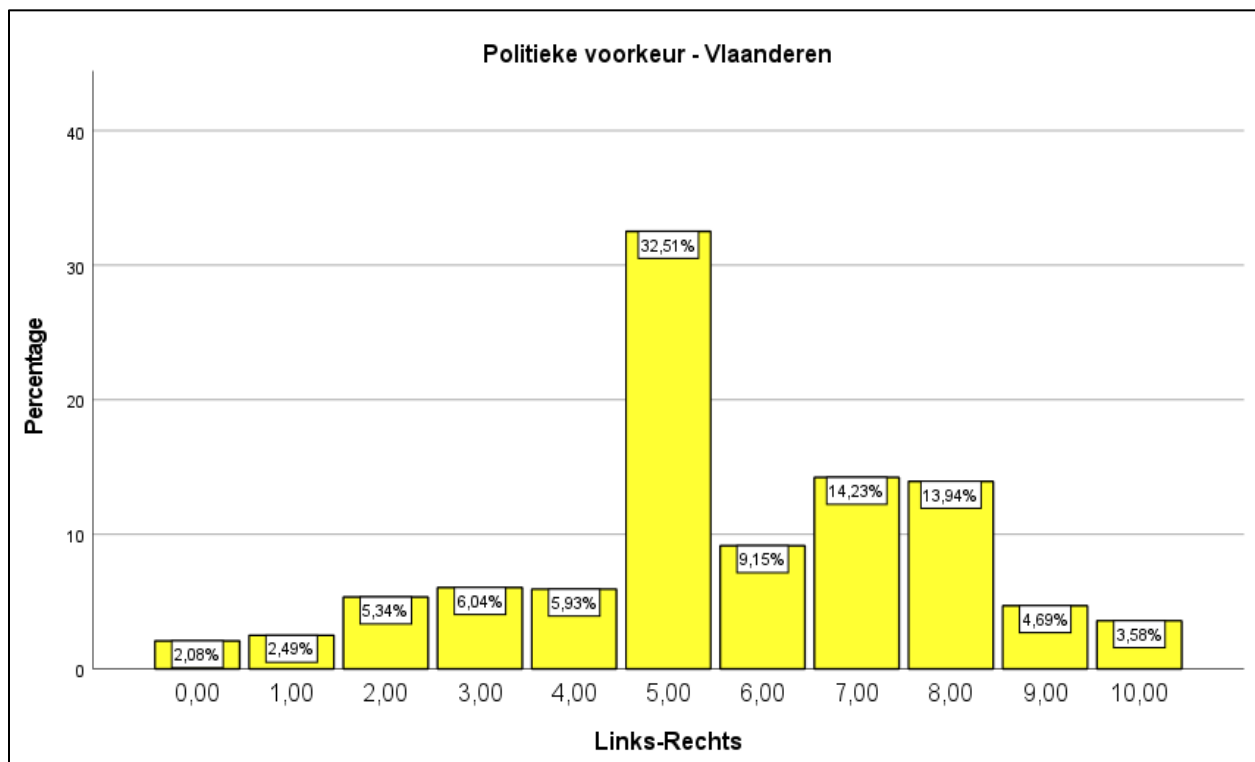
Voor de hamvraag van dit onderzoek werden de respondenten (N = 119) gevraagd om zichzelf te situeren op een 11-puntsschaal, waarbij 0 ‘links’ voorstelde en 10 ‘rechts’. 71 van de 119 respondenten, oftewel 59,66% van de steekproefpopulatie, situeerden zichzelf aan de linkerzijde van het politieke spectrum ($X = 4,06$; $S = 1,93$) (zie figuur 14) (zie tabel 11 in bijlagen). Slechts 30 van de 119 respondenten, oftewel 25,21% van de steekproefpopulatie, situeerden zichzelf aan de rechterzijde van het politieke spectrum. Ten slotte situeerden louter 18 respondenten, oftewel 15,13% van de steekproefpopulatie, zich in het absolute centrum van de politieke links-rechts as. Deze resultaten lijken overeen te komen met de bevindingen uit de literatuurstudie, namelijk dat de dominante politieke voorkeur bij leerkrachten uit het secundair onderwijs van (centrum)linkse aard is. Hoewel dat gegeven op zichzelf reeds een interessante bevinding vormt, is het op zichzelf echter weinig zeggend. Daarom werden deze resultaten, zoals bij de variabele ‘politieke belangstelling’, tegenover deze van de modale Vlaming uit de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019) geplaatst (N = 3408), om beide groepen met elkaar te vergelijken. Daaruit bleek dat 746 van de 3408 respondenten, oftewel 21,89% van de steekproefpopulatie, zichzelf aan de linkerzijde van het politieke spectrum situeerde ($X = 5,62$; $S = 2,21$) (zie figuur 15) (zie tabel 12 in bijlagen).

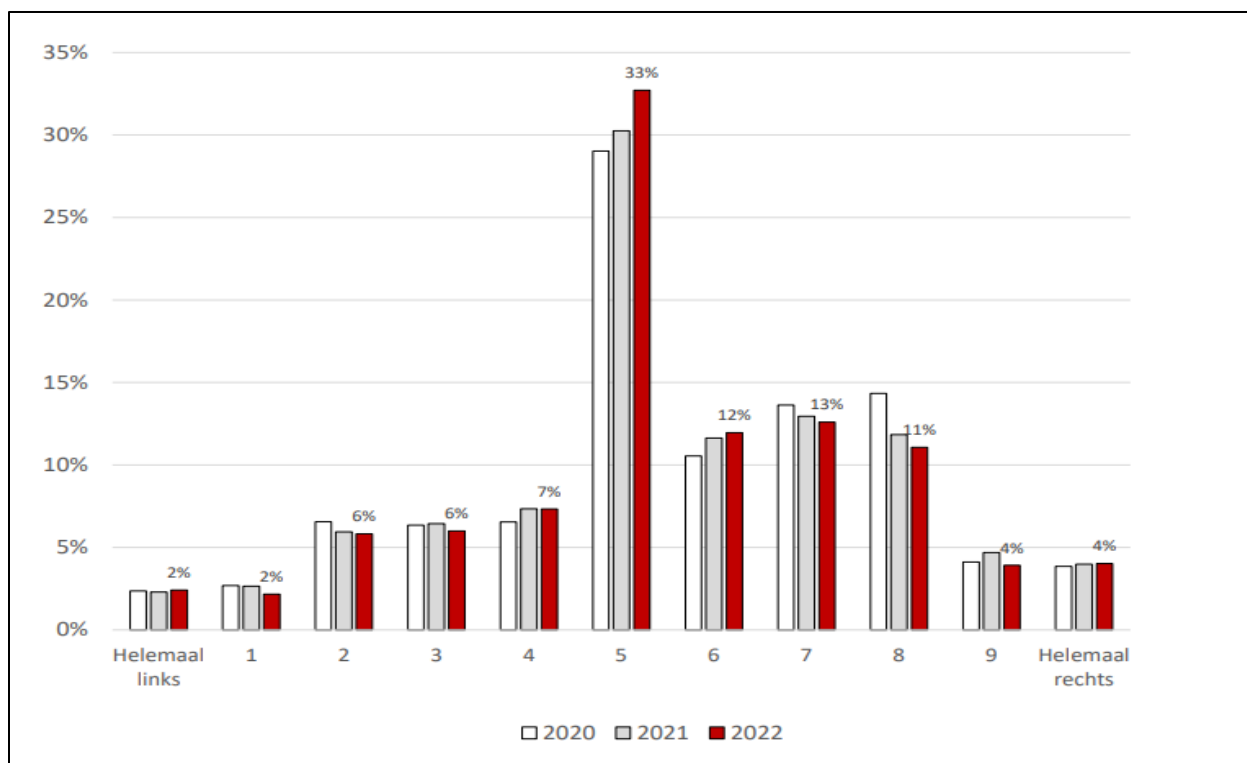
Figuur 14: Politieke voorkeur (links-rechts)(LK)

1554 van de 3408 respondenten, oftewel 45,60% van de steekproefpopulatie, situeerde zichzelf aan de rechterzijde van het politieke spectrum. Ten slotte situeerden 1108 van 3408 respondenten, oftewel 32,51% van de steekproefpopulatie, zich in het absolute centrum van de politieke links-rechts as. Dit laatste is een eerder opvallend cijfer. Enerzijds is het mogelijk dat de respondenten van de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019) een sociaal-wenselijk antwoord gaven op deze vraag en dus de meest neutrale keuze aanduidden. Daarnaast is het ook mogelijk dat dit resultaat te wijten valt aan de vraagstelling in de survey, die expliciet vermeldde dat 0 ‘links’ voorstelt, 5 ‘het centrum’ en 10 ‘rechts’. Zoals u in deel vier van de bijlagen kan lezen, nam ik deze vraag integraal over behalve de vermelding van de score 5 als ‘het centrum’.

Ten slotte is het uiteraard eveneens mogelijk dat de modale Vlaming zich gewoonweg oprecht met het absolute politieke centrum identificeert. Dit resultaat en de gemiddelde score van de Vlaming wijken namelijk niet af van de resultaten uit onderzoeken uit voorgaande jaren. Stefaan Walgrave en Jonas Lefevere voerden zo in opdracht van VRT en De Standaard reeds in 2020, 2021 en 2022 onderzoek uit naar de stemintenties en politieke voorkeur van Vlamingen. In 2022 gebeurde dit door middel van een cross-sectionele online bevraging bij een steekproef van stemgerechtigde inwoners uit het Vlaams gewest (N = 2064). Hieruit bleek dat 33% van de ondervraagde Vlamingen zich in het centrum situeerde (zie figuur 16), wat dus overeenkomt met de bevindingen uit de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019).

Figuur 15: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL) - (Represent, 2019)

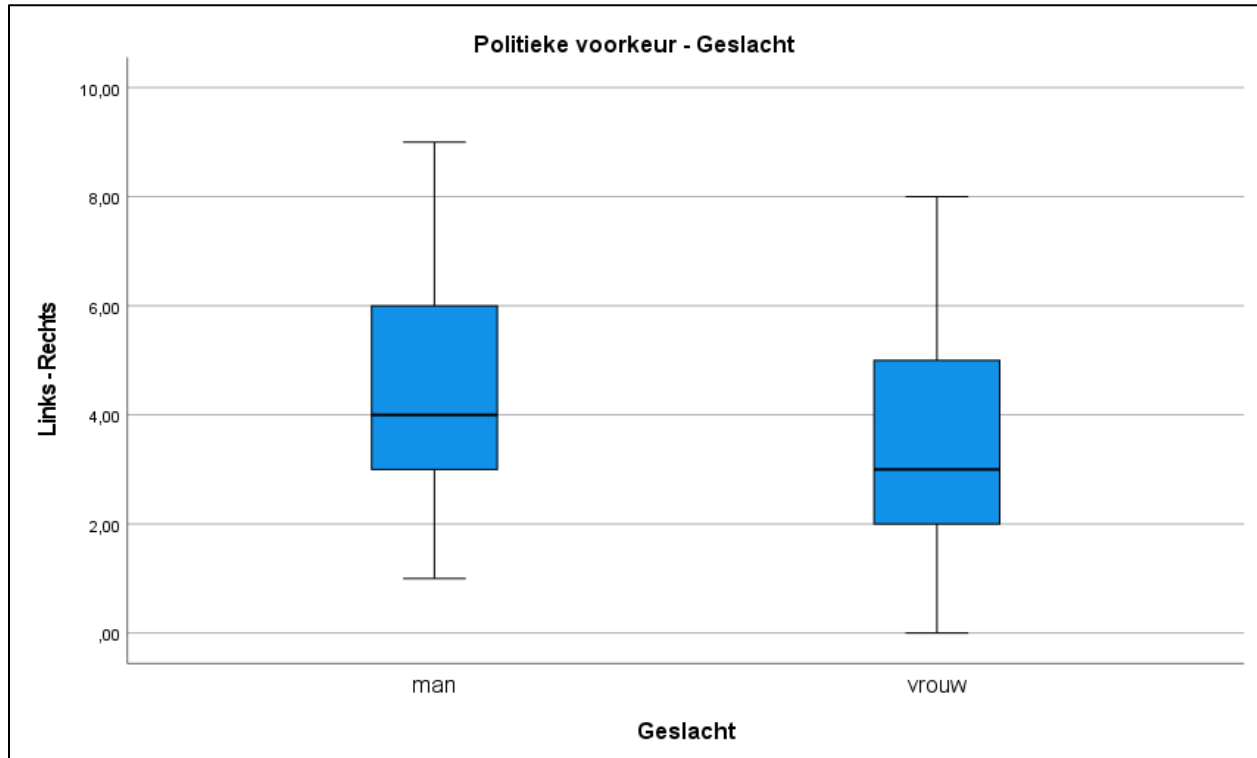
Figuur 16: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL) - (De Stemming, 2022)

De vraag die nu natuurlijk oprijst is of de resultaten inzake de politieke voorkeur van de Vlaamse leerkrachten uit het katholiek secundair onderwijs ($N = 119$) significant verschillen met deze van de modale Vlaming ($N = 3408$), of dat ze dit net niet doen. Hiervoor bood een independent samples t-test soelaas. Uit de resultaten van de independent samples t-test ($t = -7,589$; $p < 0,001$) bleek namelijk dat leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs en Vlamingen er een significant andere politieke voorkeur op nahouden. Leerkrachten ($X = 4,06$; $S = 1,93$) blijken gemiddeld genomen er een linksere politieke voorkeur op na te houden dan Vlamingen ($X = 5,62$; $S = 2,21$) (zie tabel 13 en 14 in bijlagen).

Net zoals bij politieke belangstelling, werd ook hier gekozen om de hoogopgeleide Vlamingen ($N = 1162$) tegenover de leerkrachten ($N = 119$) te zetten. Uit de resultaten van de independent samples t-test ($t = -7,047$, $p < 0,001$) bleek dat leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs en hoogopgeleide Vlamingen er een significant andere politieke voorkeur op nahouden. Leerkrachten ($X = 4,06$; $S = 1,93$) blijken gemiddeld genomen er een linksere politieke voorkeur op na te houden dan hoogopgeleide Vlamingen ($X = 5,55$; $S = 2,22$) (zie tabel 15 en 16 in bijlagen).

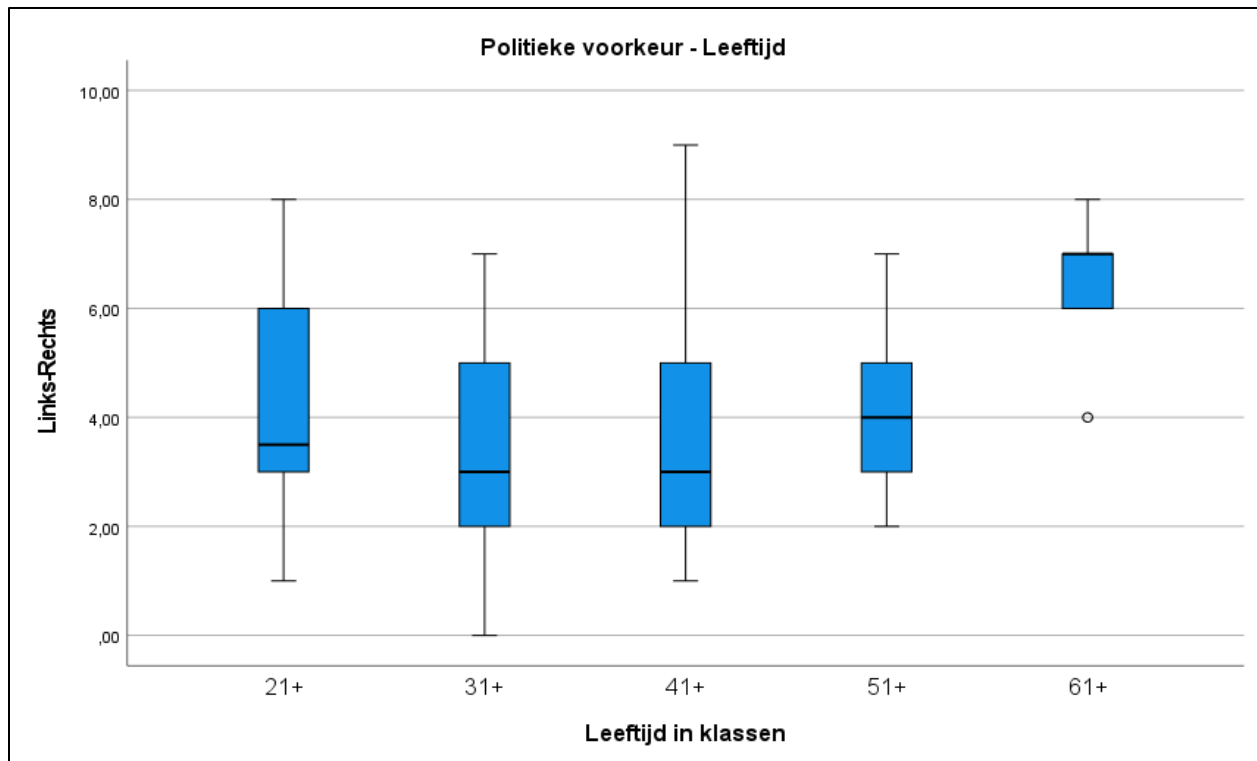
Naast de nationale resultaten te vergelijken met deze van de leerkrachten uit dit onderzoek, werd er net zoals bij de vorige variabele binnen de steekproef van de leerkrachten ook hier gekeken naar de controlevariabelen 'leeftijd' en 'geslacht'. Uit de resultaten van de independent samples t-test ($t = 1,510$; $p = 0,134$) bleek dat de mannen ($X = 4,40$; $S = 2,02$) en vrouwen ($X = 3,85$; $S = 1,86$)

uit de survey er geen significant andere politieke voorkeur op nahouden (zie tabel 17 en 18 in bijlagen). De boxplot biedt een visuele weergave van de verhoudingen per geslachtsgroep aan wat politieke voorkeur betreft (zie figuur 17).

Figuur 17: Politieke voorkeur - Geslacht

Wat betreft de differentiatie op gebied van politieke voorkeur tussen de leeftijdsgroepen, werd er opnieuw gekozen om een ANOVA-test uit te voeren. Deze test toonde aan dat er wel degelijk een significant verschil in ideologische positionering bestaat tussen de leeftijdsgroepen ($F = 2,761$; $p = 0,031$). Om te weten te komen tussen welke leeftijdsgroepen er significante verschillen te bemerken vielen bij de gemiddelde scores, werd er gebruik gemaakt van de Bonferroni post hoc test. Deze toonde aan dat leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs die ouder dan 61 jaar zijn ($N = 5,00$; $X = 6,40$; $S = 1,52$) zichzelf significant ($p = 0,018$) rechtser positioneren op de tienpuntenschaal dan hun tegenhangers die tussen de 41 en 50 jaar oud zijn ($N = 22,00$; $X = 3,45$; $S=2,02$) (zie tabel 19 en 20 in bijlagen). Eerlijkheidshalve moet er hier echter wel bij vermeld worden dat gezien de lage steekproefgrootte binnen deze categorieën deze bevinding niet geheel relevant is, al biedt het zeker een interessante denkplaatje aan voor toekomstig onderzoek. De boxplot (zie figuur 18) maakt de onderlinge verschillen tussen deze leeftijdsgroepen visueel duidelijk.

Figuur 18: Politieke voorkeur - Leeftijd

Tot slot is het bovendien interessant om na te gaan of er een verband bestaat tussen de mate van politieke belangstelling bij leerkrachten en hun politieke voorkeur. Hiervoor werd er gebruik gemaakt van een Pearson's correlatie. Als we kijken naar het verband tussen de variabelen 'politieke belangstelling' en 'politieke voorkeur', dan zien we slechts een heel zwak negatief verband ($R = -0,037$) (zie tabel 21).

Politieke belangstelling x Politieke voorkeur – Correlatie			
		Politieke belangstelling	Politieke voorkeur
Politieke belangstelling	Pearson Correlation	1	-,037
	Sig. (2-tailed)		,689
	N	119	119
Politieke voorkeur	Pearson Correlation	-,037	1
	Sig. (2-tailed)	,689	
	N	119	119

Tabel 21: Politieke belangstelling x Politieke voorkeur - Correlatie

4.2.2 Stellingen

De politieke voorkeur van personen reikt uiteraard verder dan hun zelfpositionering op de links-rechts as, daarom werd ervoor gekozen om eveneens achttien maatschappelijke stellingen over te nemen uit de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019). Deze achttien stellingen werden bevraagd aan de hand van een Likertschaal die reikte van 1 = ‘helemaal oneens’, 2 = ‘eerder oneens’, 3 = ‘eerder eens’ tot 4 = ‘helemaal eens’, en zullen elk individueel besproken worden voor zowel de resultaten van de leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs als de modale Vlaming. Ik wil nogmaals benadrukken dat het normaliter wetenschappelijk incorrect is om bij ordinale variabelen gemiddeldes te berekenen en met elkaar te vergelijken, maar er werd in overleg met de promotor beslist om dit in het kader van de visuele weergave voor de verschillen toch te doen. Om te kijken of de verschillen tussen leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs en de modale Vlaming voor deze ordinale variabele significant van aard zijn, werd er beroep gedaan op de Mann-Whitney U-test. Op het einde volgt de eerder genoemde visuele weergave van deze verschillen in gemiddeldes aan de hand van een staafdiagram (zie figuur 19 en 20).

Stelling 1: Onderdak bieden aan transmigranten strafbaar maken

Voor de eerste stelling ‘transmigranten onderdak bieden moet strafbaar zijn’, waren de respondenten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs (N = 119) het gemiddeld genomen eerder oneens met deze visie (X = 1,53; S = 0,64). Wat de Vlamingen (N = 3307) betreft zien we dat zij het echter eerder eens zijn met deze stelling (X = 2,57; S = 1,03) (zie tabel 22 in bijlagen). Op basis van de Mann-Whitney U-test bleek bovendien dat dit verschil significant van aard is (U = 86733,000; p < 0,001) (zie tabel 23 in bijlagen).

Stelling 2: Discriminatie bij aanwervingen controleren

De volgende stelling behandelde het onderwerp ‘de overheid moet praktijktesten doen om te controleren op discriminatie bij aanwervingen’. De Vlaamse leerkrachten uit het katholiek secundair onderwijs (N = 119) gaven aan het eerder eens te zijn met deze stelling (X = 3,24; S = 0,77). De Vlamingen uit de RepResent-studie (N = 3304) gaven eveneens aan het eerder eens te zijn met deze stelling (X = 2,75; S = 0,88) (zie tabel 24 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test toonde echter aan dat het verschil tussen de resultaten van beide groepen significant van aard is, ondanks dat ze het beiden eerder eens zijn (U = 136673,000; p < 0,001) (zie tabel 25 in bijlagen).

Stelling 3: Examen Europese waarden voor nieuwkomers

De derde stelling die de respondenten dienden te beoordelen ging als volgt: ‘nieuwkomers moeten eerst slagen voor een examen over de Europese waarden voor ze de Belgische nationaliteit kunnen verwerven’. De leerkrachten uit de steekproef (N = 119) gaven aan het eerder eens te zijn met deze stelling (X = 2,71; S = 0,83). De modale Vlaming (N = 3307) gaf eveneens aan het eerder eens te zijn met deze stelling (X = 3,29; S = 0,80) (zie tabel 26 in bijlagen). Net zoals bij de vorige stelling

toonde de Mann-Whitney U-test echter aan dat het verschil tussen de resultaten van beide groepen significant van aard is, ondanks dat ze het beiden eerder eens zijn ($U = 122319,500$; $p < 0,001$) (zie tabel 27 in bijlagen).

Stelling 4: Opsluiting indien asielaanvraag afgewezen

‘Als de asielaanvraag van gezinnen met kinderen is afgewezen, mogen ze in afwachting van hun terugkeer worden opgesloten’, vormde de vierde stelling. Leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs ($N = 119$) bleken het eerder oneens te zijn met deze stelling ($X = 1,73$; $S = 0,77$). De Vlamingen ($N = 3306$) gaven hier aan het echter eerder eens te zijn met de stelling ($X = 2,64$; $S = 0,99$) (zie tabel 28 in bijlagen). Uit de resultaten van de Mann-Whitney U-test bleek bovendien dat dit verschil significant van aard is ($U = 98289,000$; $p < 0,001$) (zie tabel 29 in bijlagen).

Stelling 5: Bedrijfswagens op fossiele brandstof verbieden

De vijfde stelling die de respondenten moesten beantwoorden, luidde als volgt: ‘bedrijfswagens die op benzine of diesel rijden moeten voor 2024 verboden worden’. De leerkrachten uit de steekproef ($N = 119$) gaven aan het eerder oneens te zijn met deze stelling ($X = 2,39$; $S = 1,04$). De Vlaamse respondenten uit de RepResent-studie ($N = 3306$) hielden er een gelijke visie op na als de leerkrachten en waren het eveneens eerder oneens met deze stelling ($X = 2,38$; $S = 1,03$) (zie tabel 30 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test gaf overigens aan dat er geen sprake is van een significant verschil tussen beide groepen ($U = 195393,000$; $p = 0,898$) (zie tabel 31 in bijlagen).

Stelling 6: BTW op elektriciteit verlagen

De respondenten werden ook bevraagd over hun visie op de btw op elektriciteit aan de hand van de zesde stelling uit de reeks, zijnde: ‘de btw op elektriciteit moet verlaagd worden van 21 naar 6%’. Leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs ($N = 119$) gaven aan het hier eerder mee eens te zijn ($X = 3,26$; $S = 0,81$). Net zoals bij de vorige stelling konden de Vlamingen ($N = 3307$) zich hier in vinden en waren ze het ook eerder eens met deze stelling ($X = 3,48$; $S = 0,76$) (zie tabel 32 in bijlagen). Uit de resultaten van de Mann-Whitney U-test bleek echter dat het verschil tussen de resultaten significant van aard is ondanks dat beide groepen het eerder eens zijn ($U = 164692,000$; $p < 0,001$) (zie tabel 33 in bijlagen).

Stelling 7: Vliegen meer belasten

Voor de zevende stelling werd er gekeken naar de luchtsector in relatie tot het klimaat en werden de respondenten gevraagd een oordeel te vormen over de stelling: ‘vliegen moet duurder worden door de tickets te belasten’. De leerkrachten uit de steekproef ($N = 119$) bleken het eerder eens te zijn met deze stelling ($X = 2,95$; $S = 1,04$). De Vlamingen uit de RepResent-studie waren het hier gemiddeld genomen echter eerder oneens mee ($X = 2,43$; $S = 1,02$) (zie tabel 34 in bijlagen). De

Mann-Whitney U-test toonde bovendien aan dat het verschil tussen de resultaten van beide groepen significant van aard is ($U = 142009,000$; $p < 0,001$) (zie tabel 35 in bijlagen).

Stelling 8: Kerncentrales na 2025 openhouden

De achtste stelling was een stelling die de laatste jaren het politieke debat enigszins heeft gedomineerd. De stelling luidde als volgt: ‘ook na 2025 moeten we kerncentrales openhouden’. Zoals reeds vermeld werd in het methodologisch luik, is het belangrijk om in gedachten te houden dat de politieke context anno 2023, met name rond dit onderwerp, niet dezelfde is als deze in 2019 toen de RepResent-studie werd afgenomen. De leerkrachten die deze vraag anno 2023 beantwoordden ($N = 119$), gaven aan het gemiddeld genomen eerder eens te zijn met deze stelling ($X = 2,76$; $S = 0,88$). De Vlamingen die deze stelling beantwoordden in 2019 ($N = 3304$) bleken net zoals de leerkrachten het eerder eens te zijn met deze stelling ($X = 2,74$; $S = 0,96$) (zie tabel 36 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test gaf overigens aan dat er geen sprake is van een significant verschil tussen beide groepen ($U = 196504,000$; $p = 0,993$) (zie tabel 37 in bijlagen).

Stelling 9: Geen alcohol als je rijdt

Een volgende stelling die bevestigd werd, de negende uit de lijst van achttien stellingen, ging als volgt: ‘als je rijdt mag je helemaal geen alcohol gedronken hebben’. Leerkrachten ($N = 119$) gaven aan het hier gemiddeld genomen eerder mee eens te zijn ($X = 3,32$; $S = 0,81$). De Vlamingen ($N = 3305$) die dezelfde stelling voorgeschoteld kregen, waren het hier eveneens eerder mee eens ($X = 3,13$; $S = 0,93$) (zie tabel 38 in bijlagen).. Uit de resultaten van de Mann-Whitney U-test bleek echter dat het verschil tussen de resultaten significant van aard is, ondanks dat beide groepen het eerder eens zijn over deze stelling ($U = 176358,500$; $p = 0,041$) (zie tabel 39 in bijlagen).

Stelling 10: Abortus na 12 weken zwangerschap

De tiende stelling behandelde een ethisch thema. De stelling luidde als volgt: ‘ook na 12 weken zwangerschap moet abortus nog toegestaan worden’. De leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs ($N = 119$) gaven aan het hier eerder eens mee te zijn ($X = 2,76$; $S = 0,90$). De modale Vlaming ($N = 3306$) nam eenzelfde houding aan en bleek het hier dus ook eerder eens mee te zijn ($X = 2,60$; $S = 0,91$) (zie tabel 40 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test gaf overigens aan dat er geen sprake is van een significant verschil tussen beide groepen ($U = 177179,500$; $p = 0,052$) (zie tabel 41 in bijlagen).

Stelling 11: Spermadonatie niet langer anoniem

Vervolgens kwam de elfde stelling aan bod. Deze behandelde de anonimiteit van spermadonors en werd als volgt geformuleerd: ‘spermadonatie mag niet langer anoniem gebeuren’. De leerkrachten uit de steekproef ($N = 119$) gaven aan het hier gemiddeld genomen eerder oneens mee te zijn ($X = 2,36$; $S = 0,83$). De Vlaamse deelnemers uit de RepResent-studie ($N = 3306$)

waren het hier eveneens eerder oneens mee ($X = 2,37$; $S = 0,94$) (zie tabel 42 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test bevestigde dit, want uit de test bleek dat er geen sprake is van een significant verschil tussen beide groepen ($U = 195678,000$; $p = 0,919$) (zie tabel 43 in bijlagen).

Stelling 12: Grote vermogens meer belasten

Voor de twaalfde stelling baseerde men zich op de vermogens van de burgers. De respondenten werden gevraagd om een oordeel te vormen over de stelling: ‘grote vermogens moeten meer belast worden’. De leerkrachten uit de steekproef ($N = 119$) bleken het eerder eens te zijn met deze stelling ($X = 3,42$; $S = 0,80$). De Vlamingen uit de RepResent-studie ($N = 3305$) waren het hier gemiddeld genomen ook eerder mee eens ($X = 3,21$; $S = 0,87$) (zie tabel 44 in bijlagen). De resultaten van de Mann-Whitney U-test toonden echter aan dat het verschil tussen de resultaten significant van aard is, ondanks dat beide groepen het eerder eens zijn over deze stelling ($U = 169208,500$; $p = 0,005$) (zie tabel 45 in bijlagen).

Stelling 13: Lonen niet meer indexeren

De respondenten werden in de dertiende stelling bevroegd over hun visie op de indexering van de lonen. Deze stelling werd als volgt geformuleerd: ‘de lonen mogen niet meer automatisch aan de prijsstijgingen worden aangepast (index)’. Leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs ($N = 119$) gaven aan het hier eerder oneens mee te zijn ($X = 1,56$; $S = 0,66$). Ook de Vlamingen ($N = 3307$) konden zich hier niet in vinden en waren het dus eerder oneens met deze stelling ($X = 1,85$; $S = 0,90$) (zie tabel 46 in bijlagen). Uit de resultaten van de Mann-Whitney U-test bleek echter dat het verschil tussen de resultaten significant van aard is, ondanks dat beide groepen het eerder oneens zijn over deze stelling ($U = 166269,500$; $p = 0,002$) (zie tabel 47 in bijlagen).

Stelling 14: Centrale databank voor vingerafdrukken van alle burgers

Na de vorige stelling kwam het thema ‘vingerafdrukken’ aan bod binnen de veertiende stelling. De stelling hierover luidde als volgt: ‘vingerafdrukken van alle burgers moeten in een centrale databank worden bijgehouden’. De leerkrachten ($N = 119$) bleken het hier eerder oneens mee te zijn ($X = 2,13$; $S = 0,97$) terwijl Vlamingen ($N = 3306$) het hier eerder eens mee bleken te zijn ($X = 2,87$; $S = 1,00$) (zie tabel 48 in bijlagen). Op basis van de Mann-Whitney U-test bleek bovendien dat dit verschil significant van aard is ($U = 120106,500$; $p < 0,001$) (zie tabel 49 in bijlagen).

Stelling 15: Solden wanneer winkels dat willen

De vijftiende stelling behandelde de periodes van solden voor winkels. De stelling werd als volgt geformuleerd: ‘winkels mogen zelf kiezen wanneer ze solden doen’. De leerkrachten uit de steekproef ($N = 119$) bleken het eerder eens te zijn met deze stelling ($X = 2,53$; $S = 0,86$). De Vlamingen uit de RepResent-studie ($N = 3306$) waren het hier gemiddeld genomen ook eerder

mee eens ($X = 3,09$; $S = 0,86$) (zie tabel 50 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test toonde echter dat het verschil tussen de resultaten significant van aard is ondanks dat beide groepen het eerder eens zijn over deze stelling ($U = 127007,000$; $p < 0,001$) (zie tabel 51 in bijlagen).

Stelling 16: Minimumpensioen van €1500/maand

De respondenten werden in de zestiende stelling bevraagd over hun visie op de invoering van een minimumpensioen van 1500 euro per maand. Deze stelling werd als volgt geformuleerd: ‘er moet een minimumpensioen komen van minstens €1500 euro per maand’. Leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs ($N = 119$) gaven aan het hier eerder eens mee te zijn ($X = 3,09$; $S = 0,78$). Ook de Vlamingen ($N = 3307$) bleken zich hier in te kunnen vinden en gaven dus aan het eerder eens te zijn met deze stelling ($X = 3,21$; $S = 0,84$) (zie tabel 52 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test bevestigde dit, aangezien uit de test bleek dat er geen sprake is van een significant verschil tussen beide groepen ($U = 177820,500$; $p = 0,054$) (zie tabel 53 in bijlagen).

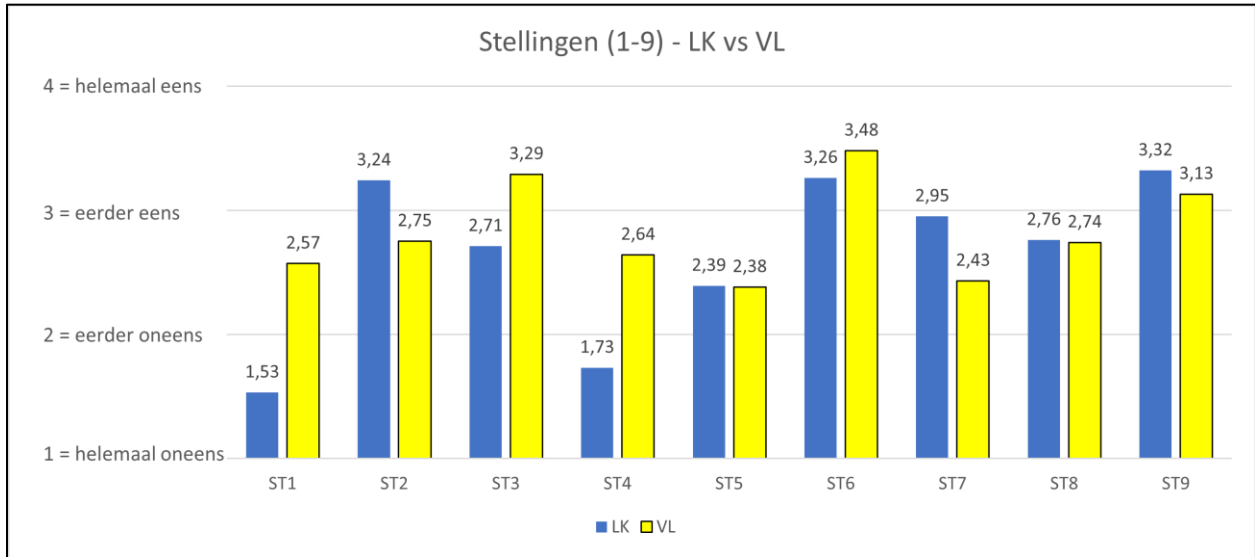
Stelling 17: Evenveel mannen als vrouwen in regering

Vervolgens kwam de zeventiende stelling aan de beurt. Deze behandelde de gelijke representativiteit van mannen en vrouwen in de regering en werd als volgt geformuleerd: ‘er moeten in de regering evenveel mannen als vrouwen zitten’. De leerkrachten uit de steekproef ($N = 119$) gaven aan hier gemiddeld genomen eerder eens mee te zijn ($X = 2,59$; $S = 0,85$). De Vlaamse deelnemers uit de RepResent-studie ($N = 3304$) gaven eveneens aan het hier eerder eens mee te zijn ($X = 2,70$; $S = 0,93$) (zie tabel 54 in bijlagen). Uit de resultaten van de Mann-Whitney U-test valt eenzelfde conclusie te trekken, want daaruit bleek dat er geen sprake is van een significant verschil tussen beide groepen ($U = 182840,000$; $p = 0,171$) (zie tabel 55 in bijlagen).

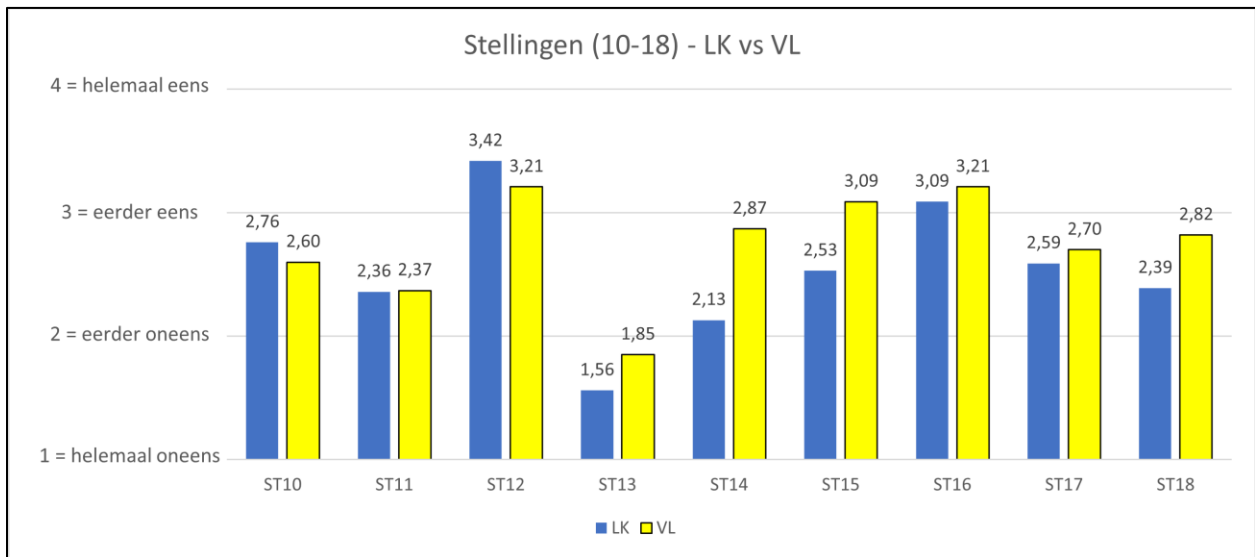
Stelling 18: Referenda voor belangrijke politieke beslissingen

Tot slot volgde de achttiende en bijgevolg laatste stelling. Deze polste naar de visie van de respondenten over het overlaten van belangrijke politieke beslissingen aan burgers door middel van referenda. Deze stelling luidde als volgt: ‘belangrijke politieke beslissingen moeten via een referendum aan burgers kunnen worden overgelaten’. De leerkrachten uit de steekproef ($N = 119$) bleken het eerder oneens te zijn met deze stelling ($X = 2,39$; $S = 0,83$). De Vlamingen uit de RepResent-studie ($N = 3306$) waren het hier gemiddeld genomen echter wel eerder eens mee ($X = 2,82$; $S = 0,85$) (zie tabel 56 in bijlagen). De Mann-Whitney U-test toonde bovendien aan dat het verschil tussen de resultaten van beide groepen significant van aard is ($U = 139659,500$; $p < 0,001$) (zie tabel 57 in bijlagen).

Overzicht stellingen

Figuur 19: Stellingen (1-9) - LK vs VL

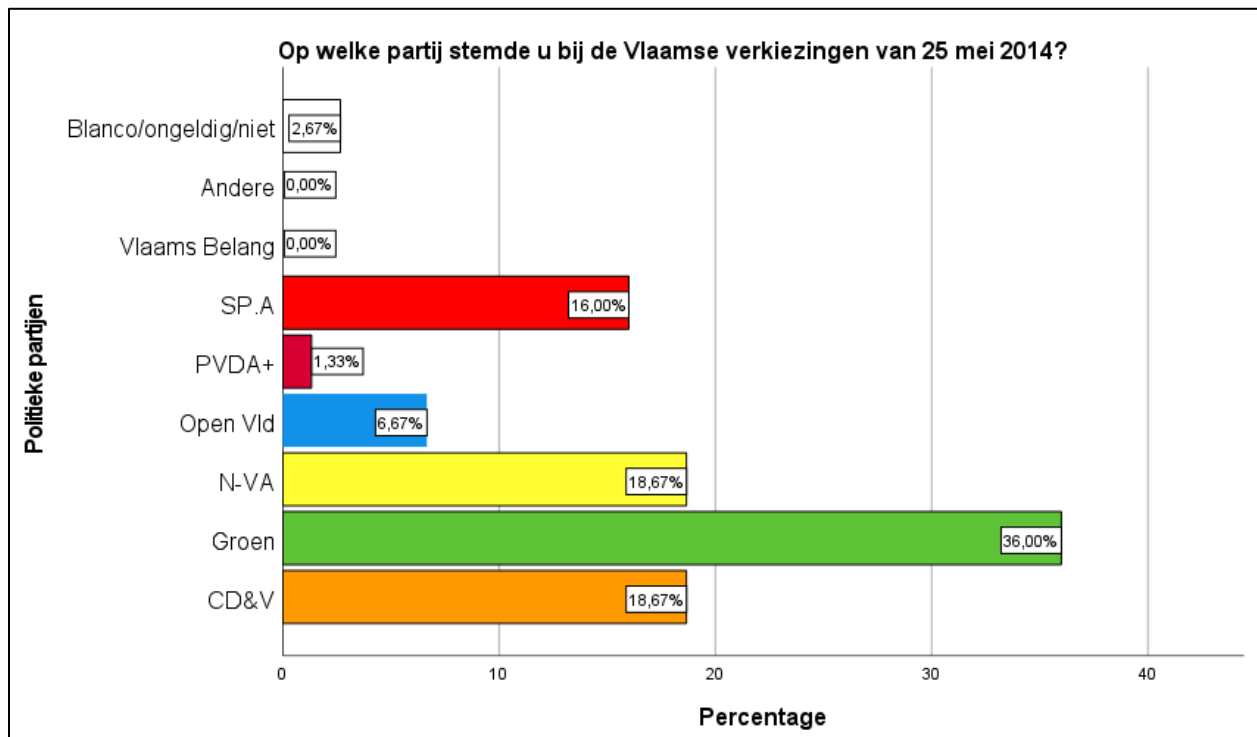
Figuur 20: Stellingen (10-18) - LK vs VL

4.2.3 Verkiezingen

Het laatste luik van de inhoudelijke vragen uit de survey ging over het kiesgedrag van de respondenten gedurende de federale en Vlaamse verkiezingen in de periode 2014-2019 en over hun kiesintenties indien er vandaag reeds verkiezingen zouden plaatsvinden. Voor elke verkiezing konden de respondenten aanduiden op welke partij ze gestemd hadden of zouden stemmen. Indien de respondenten niet stemgerechtigd waren bij bepaalde verkiezingen of ze niet meer zeker waren op welke partij ze gestemd hadden of zouden stemmen, werden ze gevraagd om dit aan te duiden. Deze resultaten werden beschouwd als missings en de gewijzigde resultaten zullen telkens getoond worden in de grafieken in de tekst. De resultaten waarbij de resultaten niet gewijzigd werden aan de ‘missing values’, vindt u enkel terug in de bijlagen en zullen niet expliciet besproken worden (zie figuren 32-35 in bijlagen). Een bemerking hierbij is dat in de grafieken voor de Vlamingen de totaal van 100% overschrijden werd door het invoegen van de blanco en ongeldige stemmen.

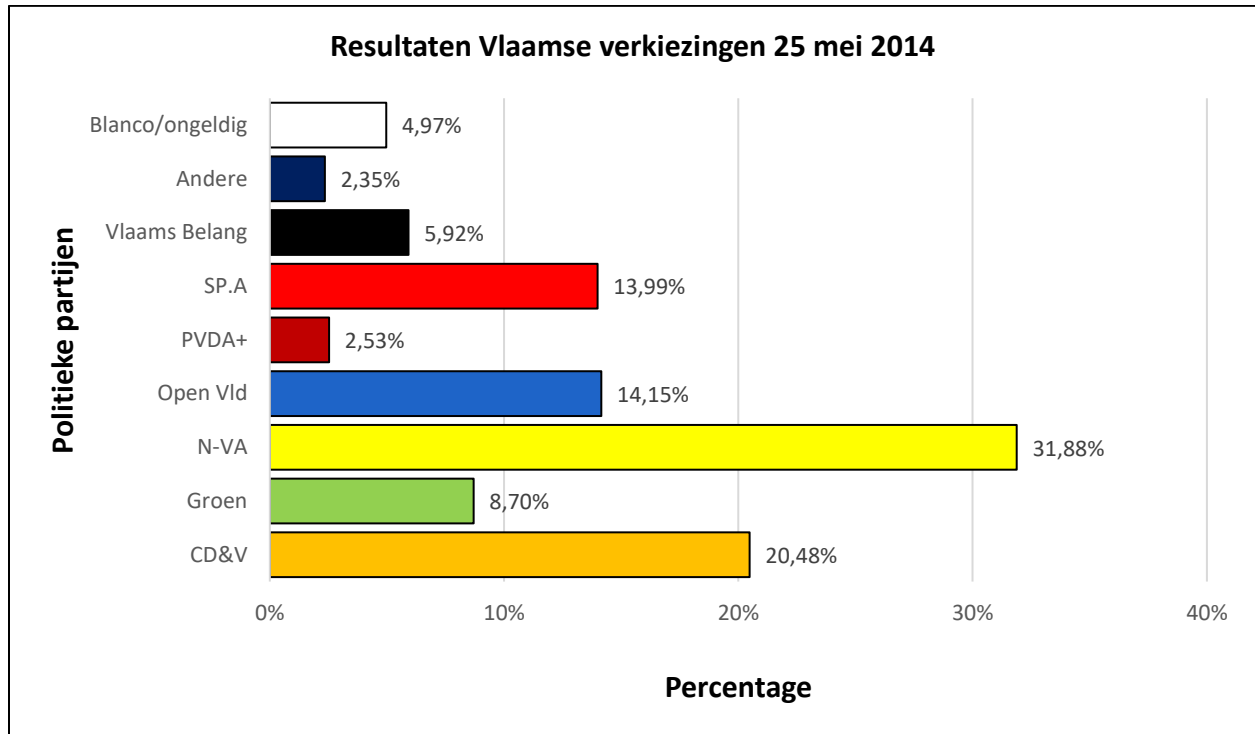
Verkiezingsjaar 2014

Op Vlaams niveau bleek Groen in 2014 de meest populaire partij te zijn (36,00%) binnen de steekproef van leerkrachten (N = 75), gevolgd door CD&V en N-VA (18,67%) en SP.A (16,00%). Open Vld wist slechts 6,67% van deze steekproef te bekoren. De leerkrachten bleken amper op de partijen aan de uiterste zijden van het politieke spectrum, PVDA+ (1,33%) en Vlaams Belang (0,00%), gestemd te hebben. Dit betekent dat de helft van de respondenten (50,33%) op linkse partijen, zijnde Groen, SP.A en PVDA+, stemde bij de Vlaamse verkiezingen van 2014 en louter 18,67% op rechtse partijen (N-VA en Vlaams Belang) (zie figuur 21).

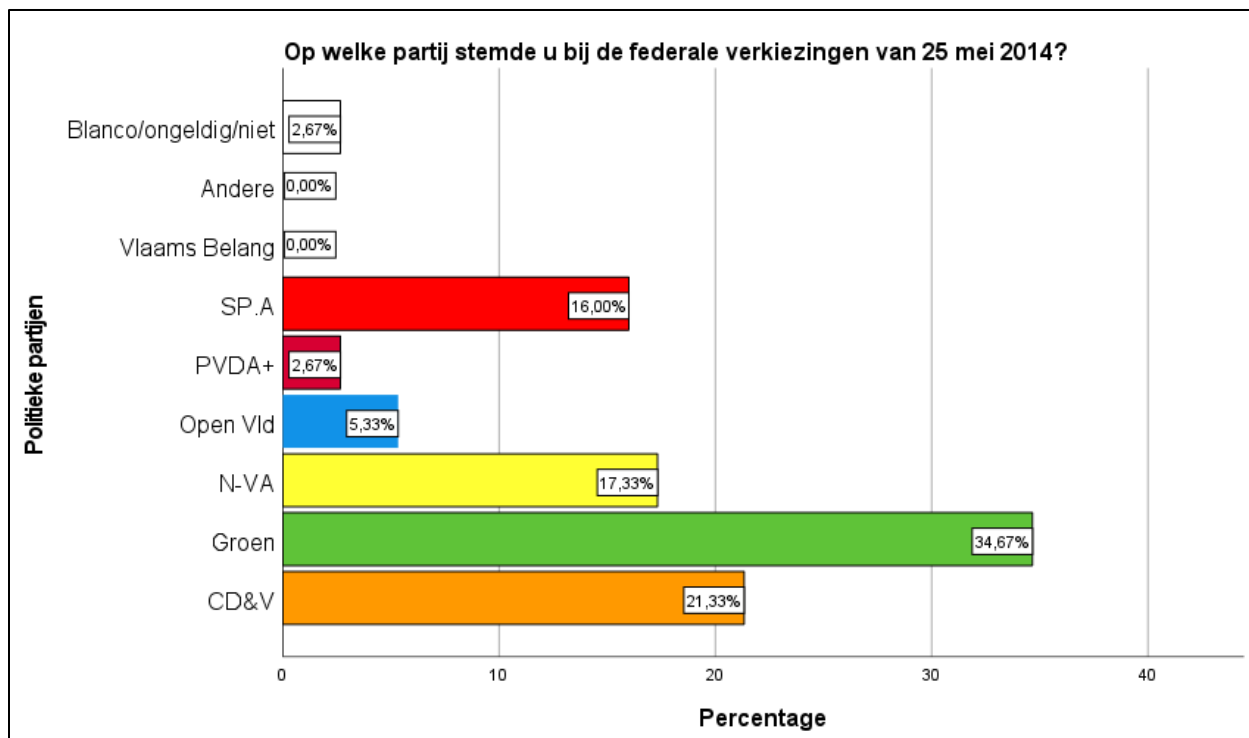
Figuur 21: Kiesgedrag 2014 - Vlaanderen (LK)

Als we dit vergelijken met de werkelijke resultaten van de Vlaamse verkiezingen in 2014, vallen er enkele opmerkelijke verschillen te bemerken. De resultaten voor de percentages van deze verkiezingen werden geraadpleegd op Wikipedia. Bij de modale Vlaming scoorde Groen een score die viermaal lager was (8,70%) dan deze bij de leerkrachten uit de steekproef. In totaal stemde tijdens deze verkiezingen 37,80% van de Vlamingen op rechtse partijen, zijnde N-VA en Vlaams Belang, en 25,22% op linkse partijen, zijnde Groen, SP.A en PVDA+ (zie figuur 22) (Wikipedia-bijdragers, 2023c). Hieruit blijkt dat de leerkrachten uit de steekproef bij deze verkiezingen opvallend linkser bleken te stemmen dan de modale Vlaming.

Figuur 22: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2014 (Wikipedia-bijdragers, 2023e)

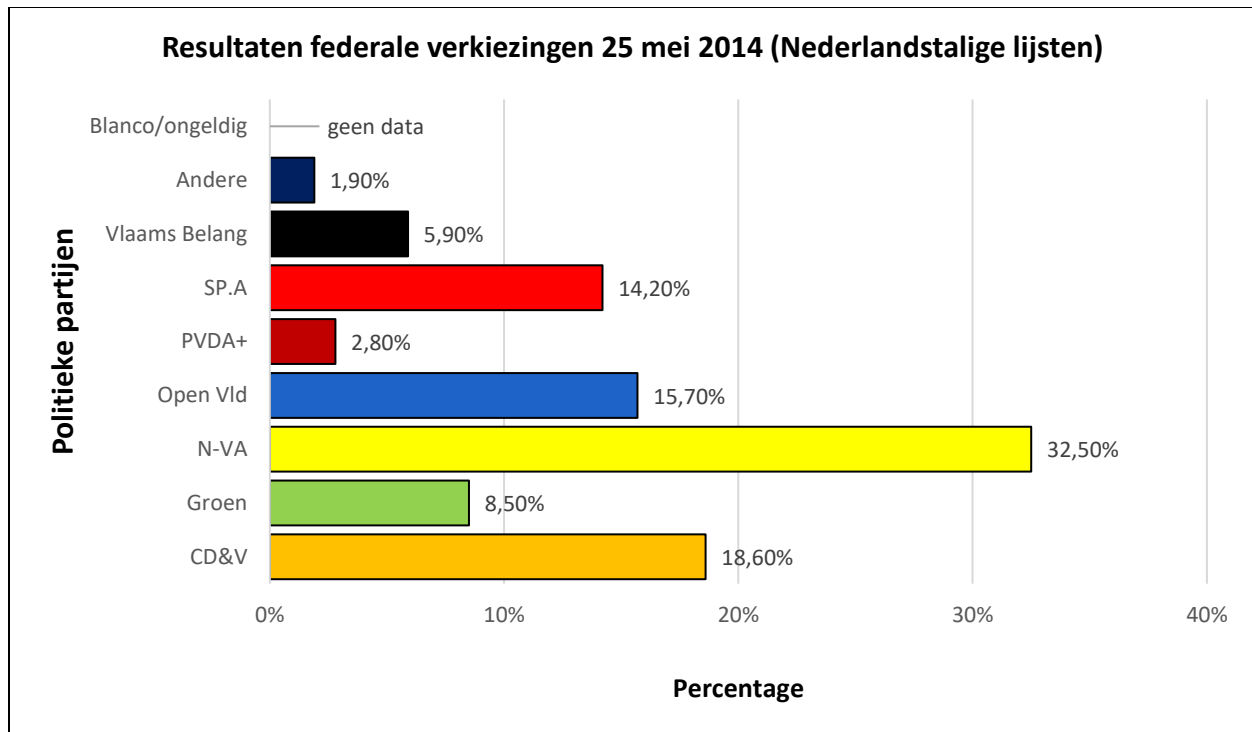
De federale resultaten schepten een gelijkaardig beeld inzake het kiesgedrag van de respondenten (N = 75). Groen kwam opnieuw als overwinnaar uit de bus met ditmaal 34,67% van de stemmen en opnieuw gevolgd door CD&V (21,33%) en N-VA (17,33%). SP.A wist net zoals bij de Vlaamse verkiezingen 16,00% van de respondenten te overtuigen terwijl Open Vld slechts 5,33% voor zich wist te winnen. PVDA+ (2,67%) en Vlaams Belang (0,00%) konden opnieuw weinig tot geen leerkrachten bekoren. Dit betekent dat de helft van de respondenten (53,34%) ook tijdens de federale verkiezingen op linkse partijen, Groen, SP.A en PVDA+, stemde en slechts 17,33% op rechtse partijen (N-VA en Vlaams Belang) (zie figuur 23).

Figuur 23: Kiesgedrag 2014 - Federaal (LK)

Als we bovenstaande resultaten echter opnieuw vergelijken met de werkelijke verkiezingsuitslagen, dan zien we dat ook voor de Nederlandstalige lijsten bij de federale verkiezingen er opmerkelijke verschillen te bemerken vallen. Hoewel CD&V (18,60%), net zoals bij de respondenten uit de steekproef, hier de tweede plaats bemachtigd heeft, is het niet Groen (8,50%) maar N-VA (32,50%) die als winnaar uit de bus kwam. Groen behoort bij de modale Vlaming zelfs niet eens bij de helft van de partijen met het meeste percentage aan stemmen, terwijl dit bij de leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs de partij was die er met kop en schouders bovenuit stak. PVDA+ (2;80%) en Vlaams Belang (5,90%) blijken echter net zoals bij de leerkrachten opnieuw de verliezende partijen te zijn. Breed genomen, kunnen we stellen dat 38,40% van de Vlamingen op rechtse partijen stemde bij de federale verkiezingen, terwijl 25,50% op linkse partijen stemde (zie figuur 24). Dit betekent opnieuw dat leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs opvallend linkser blijken te stemmen dan de modale Vlaming.

Kortom, er valt een duidelijk verschil te bemerken tussen het kiesgedrag van de Vlaming in 2014 en dat van de leerkrachten uit het katholiek Vlaams secundair onderwijs. In verhouding stemden de leerkrachten ongeveer dubbel zoveel op linkse partijen als de Vlamingen dat deden en stemden Vlamingen ongeveer dubbel zoveel op rechtse partijen als de leerkrachten.

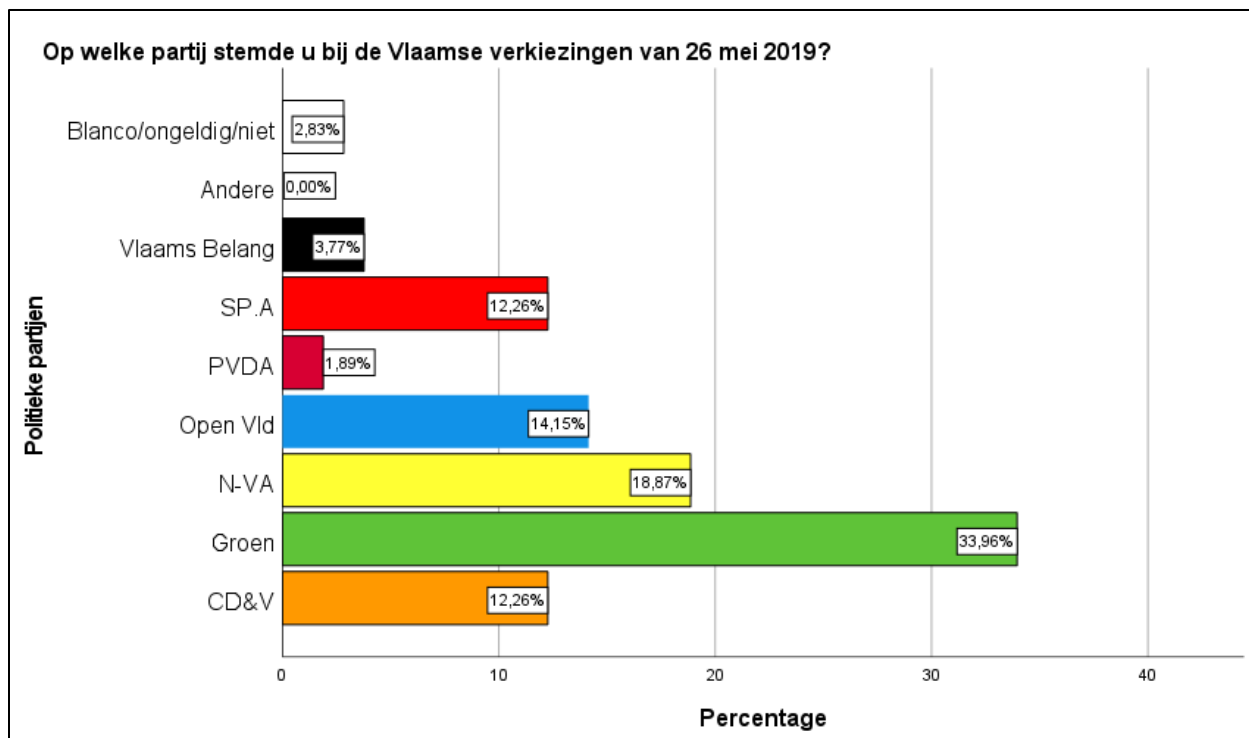

Figuur 24: Resultaten federale verkiezingen 2014 (Wikipedia-bijdragers, 2023b)

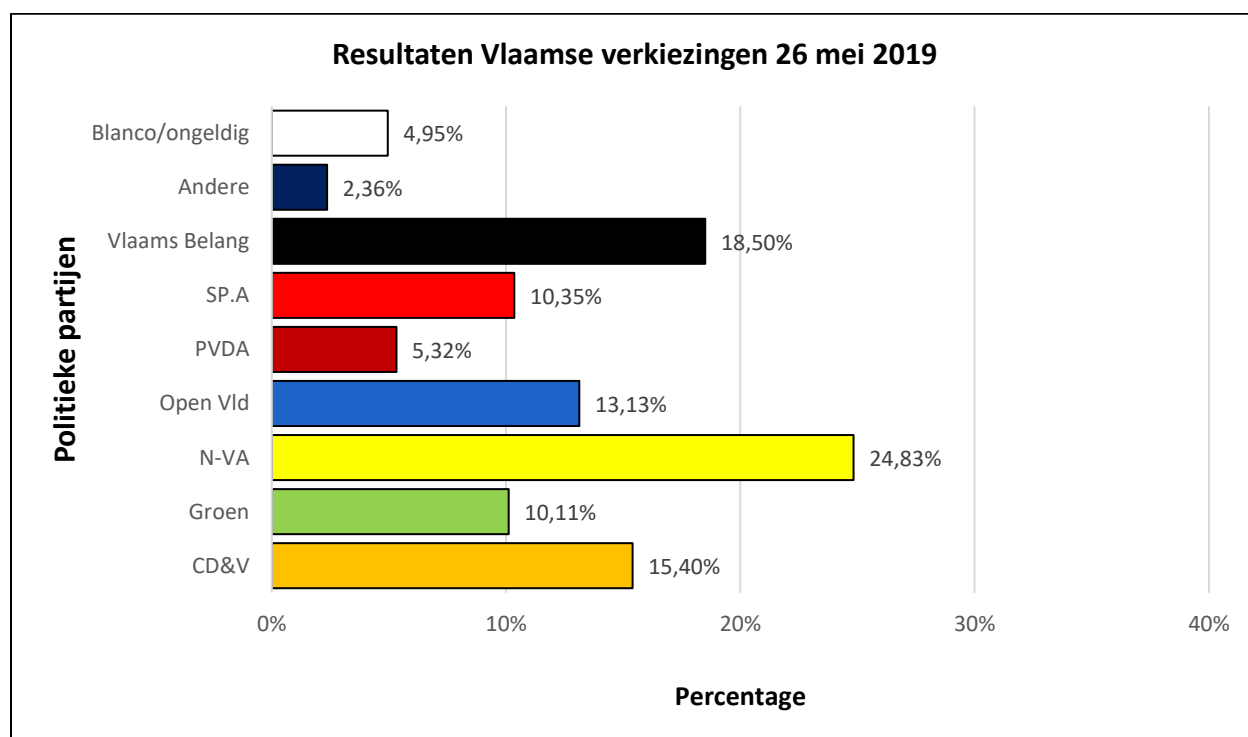
Verkiezingsjaar 2019

Net zoals bij de Vlaamse verkiezingen in 2014, kwam Groen (33,96%) in 2019 opnieuw als winnaar uit de bus bij de leerkrachten uit de steekproef (N = 106). Ditmaal werden ze echter gevolgd door N-VA (18,87%) en Open Vld (14,15%), die het opmerkelijk beter deed bij deze groep dan in 2014. CD&V en SP.A haalden een gelijk percentage aan stemmen (12,26%). Vlaams Belang (3,77%) en PVDA (1,89%) waren opnieuw de verliezers in deze steekproef, maar Vlaams Belang haalde in tegenstelling tot in 2014 ditmaal wel enkele procenten. Over het algemeen betekent dit dat ook in 2019 ongeveer de helft van de respondenten (48,11%) tijdens de Vlaamse verkiezingen op linkse partijen stemde, zijnde Groen, SP.A en PVDA+, en 22,64% op rechtse partijen (N-VA en Vlaams Belang) (zie figuur 25). De linkse partijen gingen er dus gedeeltelijk op achteruit terwijl de rechtse partijen deels aan stemmen wonnen.

Als we dit vergelijken met de resultaten van de Vlamingen dan vallen er opnieuw enkele verschillen, maar ook enkele gelijkenissen te bemerken. Hier was het namelijk opnieuw niet Groen (10,11%) maar N-VA (24,83%) die de meeste stemmen binnenhaalde. Daar waar echter in 2014 Vlaams Belang bij de laagste scores zat, deden ze het net zoals bij de leerkrachten ditmaal beter, en wisten ze zelfs de tweede plaats te bemachtigen met 18,50% van de stemmen. N-VA en Vlaams Belang werden gevolgd door CD&V (15,40%), Open Vld (13,13%) en SP.A (10,35%). Groen en PVDA (5,32%) waren de verliezers in deze verkiezingen. De Vlaming stemde dus overtuigend rechts (43,33%), zijnde op N-VA en Vlaams Belang, tijdens deze verkiezingen en ongeveer 25,78% stemde op linkse partijen, zijnde Groen, SP.A en PVDA (zie figuur 26). Dit vormt opnieuw een duidelijk verschil met de leerkrachten uit de steekproef.

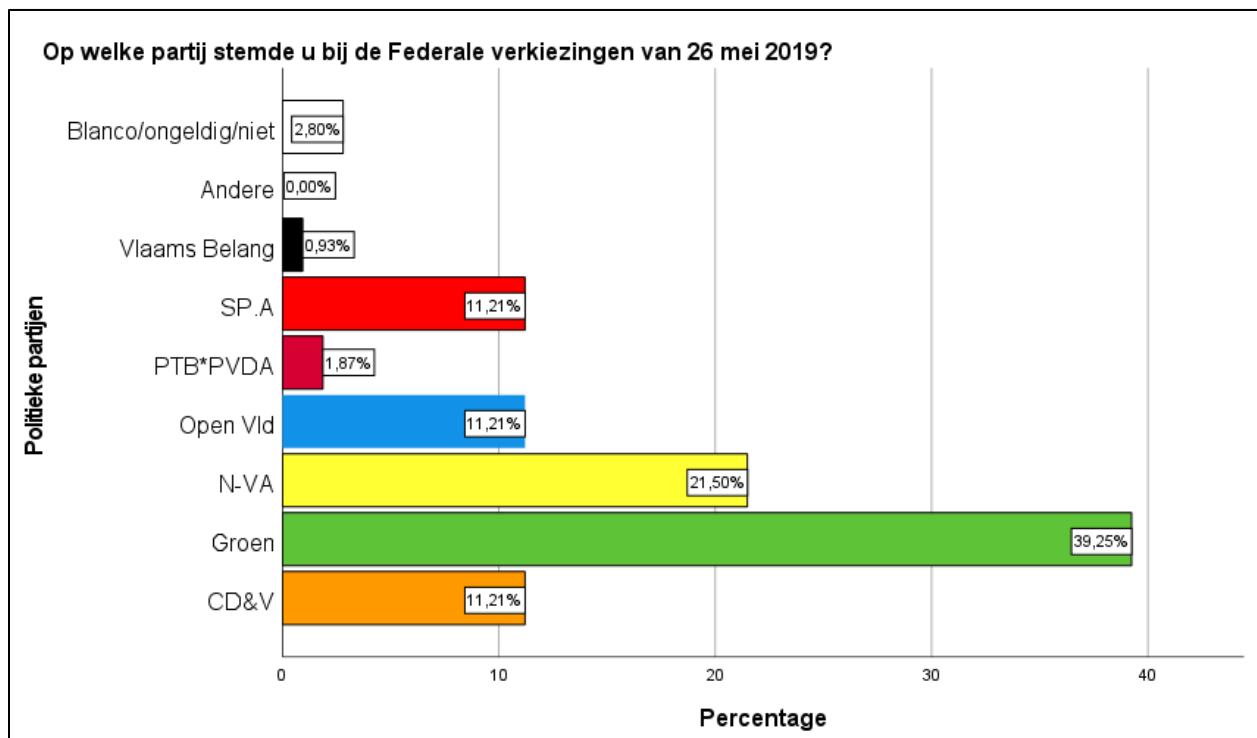
Figuur 25: Kiesgedrag 2019 - Vlaanderen (LK)

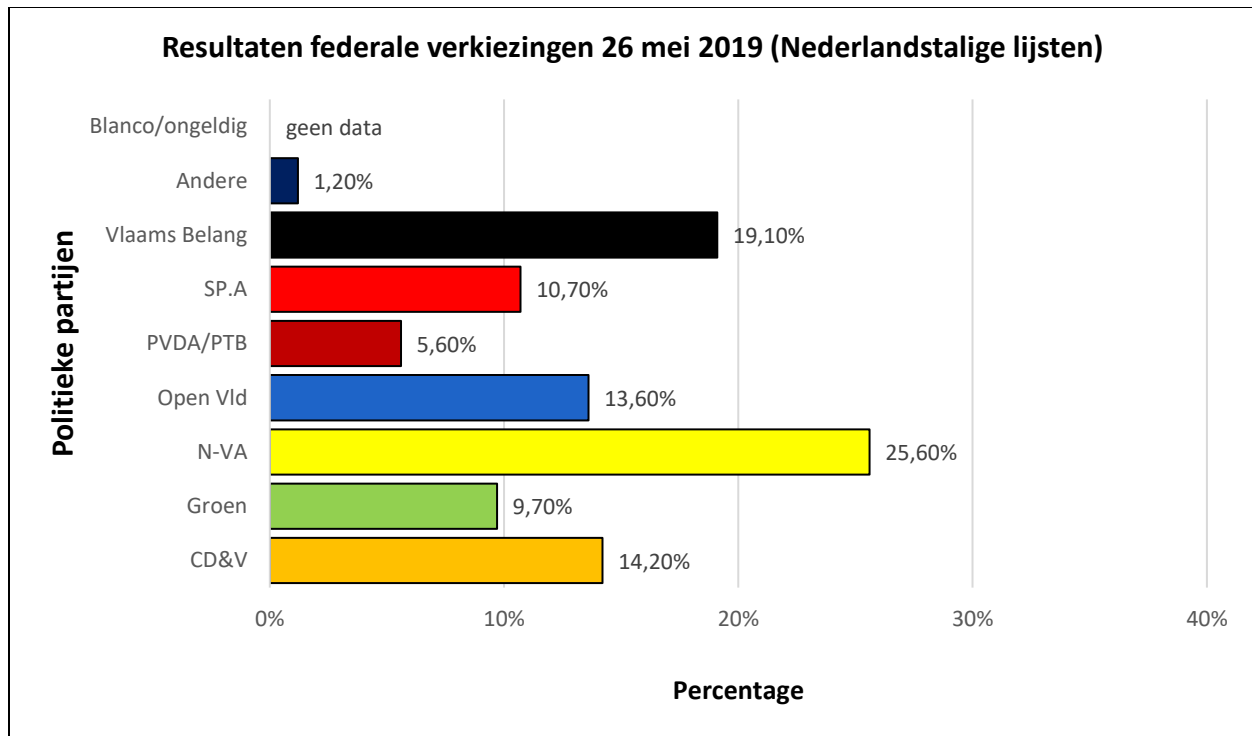
Figuur 26: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2019 (Wikipedia-bijdragers, 2023a)

Indien we de federale resultaten erbij nemen, dan zien we nog steeds gelijkaardige resultaten bij de respondenten als bij de Vlaamse verkiezingen en de verkiezingen uit 2014. Groen blijft de overtuigende winnaar bij de respondenten (N = 107), met maar liefst 39,25% van de stemmen. Daarnaast doet N-VA (21,50%) het net zoals bij de Vlaamse verkiezingen beter dan tijdens 2014. CD&V, Open Vld en SP.A volgen Groen en N-VA met elk 11,21% van de stemmen van de leerkrachten. PVDA (1,87%) en Vlaams Belang (0,93%) vormden opnieuw de twee verliezende partijen (zie figuur 27). Op federaal niveau gaven ongeveer de helft (52,33%) van de leerkrachten dus opnieuw aan op linkse partijen gestemd te hebben en ongeveer een vijfde (22,43%) van hen stemde op rechtse partijen tijdens deze verkiezingen.

Als we dit vergelijken met de resultaten van de Vlamingen voor deze federale verkiezingen, dan vallen er gelijkaardige tendensen op als bij de resultaten voor de Vlaamse verkiezingen van dat jaar. Het was opnieuw niet Groen (9,70%) maar N-VA (25,60%) die hier als overwinnaar uit de bus kwam. Groen was zelfs de voorlaatste partij wat het percentage aan stemmen betreft. Ook op federaal niveau deed Vlaams Belang (19,10%) het beduidend beter dan tijdens 2014, wat overigens een opmerkelijk verschil is met de resultaten uit de steekproef bij de leerkrachten. CD&V (14,20%), Open Vld (13,60%) en SP.A (10,70%) volgden N-VA en VB opnieuw in de rangschikking van het percentage stemmen. Groen en PVDA/PTB (5,60%) vormden net zoals op Vlaams niveau de verliezers van de federale verkiezingen van 2019, al moet wel gezegd worden dat PVDA haar resultaten bij beide verkiezingen verdubbelde in vergelijking met 2014 (zie figuur 28).

Figuur 27: Kiesgedrag 2019 - Federaal (LK)

Figuur 28: Resultaten federale verkiezingen 2019 (Wikipedia-bijdragers, 2023c)

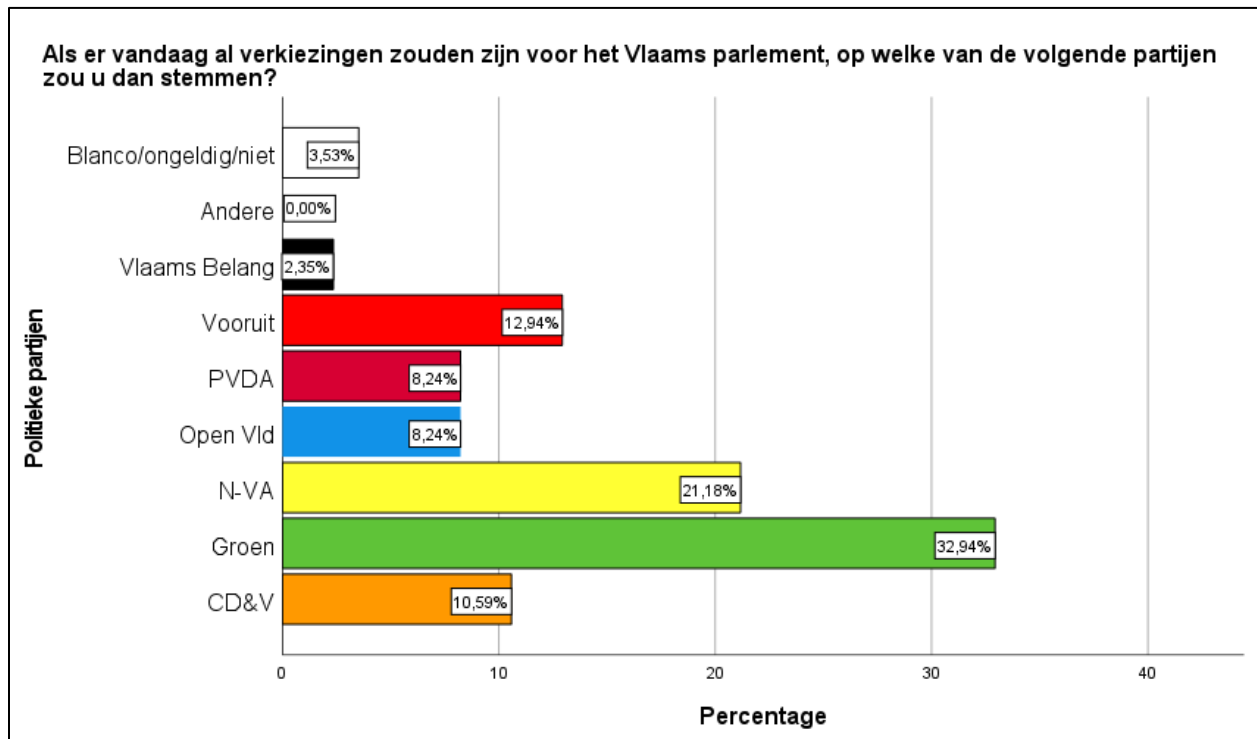
Voor de resultaten van de verkiezingen van 2019 kunnen we dus besluiten dat Vlaanderen zowel op Vlaams als federaal niveau er een dominant rechtse politieke voorkeur op nahield, terwijl de leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs er net een dominant linkse voorkeur op nahielden.

Kiesintenties 2023

Tot slot werden de respondenten ook bevraagd over hun kiesintenties indien er vandaag reeds verkiezingen zouden plaatsvinden. Ditmaal zullen zowel de resultaten voor personen die niet weten op wie ze zouden stemmen besproken worden als de resultaten waar deze eruit gefilterd werden. Een onzekerheid over op wie iemand zou stemmen kan namelijk de andere resultaten vertekenen, maar is op zichzelf eveneens een toonaangevend resultaat. De grafieken waar de resultaten staan van de respondenten die niet weten op wie ze zouden stemmen, vallen echter opnieuw louter in bijlagen terug te vinden.

Indien er reeds verkiezingen zouden zijn voor het Vlaams parlement, dan zouden bij de respondenten die reeds zeker zijn op wie ze zouden stemmen (N = 85) opnieuw Groen (32,94%) en N-VA (21,18%) als overwinnaars uit de bus komen. Vooruit (12,94%) en CD&V (10,59%) zouden de derde en vierde plaats opeisen en PVDA en Open Vld een gedeelde vijfde plaats met 8,24% van de stemmen. Vlaams Belang (2,35%) zou opnieuw als verliezer eindigen (zie figuur 29). Wat echter opmerkelijk was, is dat 28,57% van de respondenten nog geen idee had op wie ze zouden stemmen bij deze verkiezingen (zie figuur 36 in bijlagen). Dit betekent dat de linkse

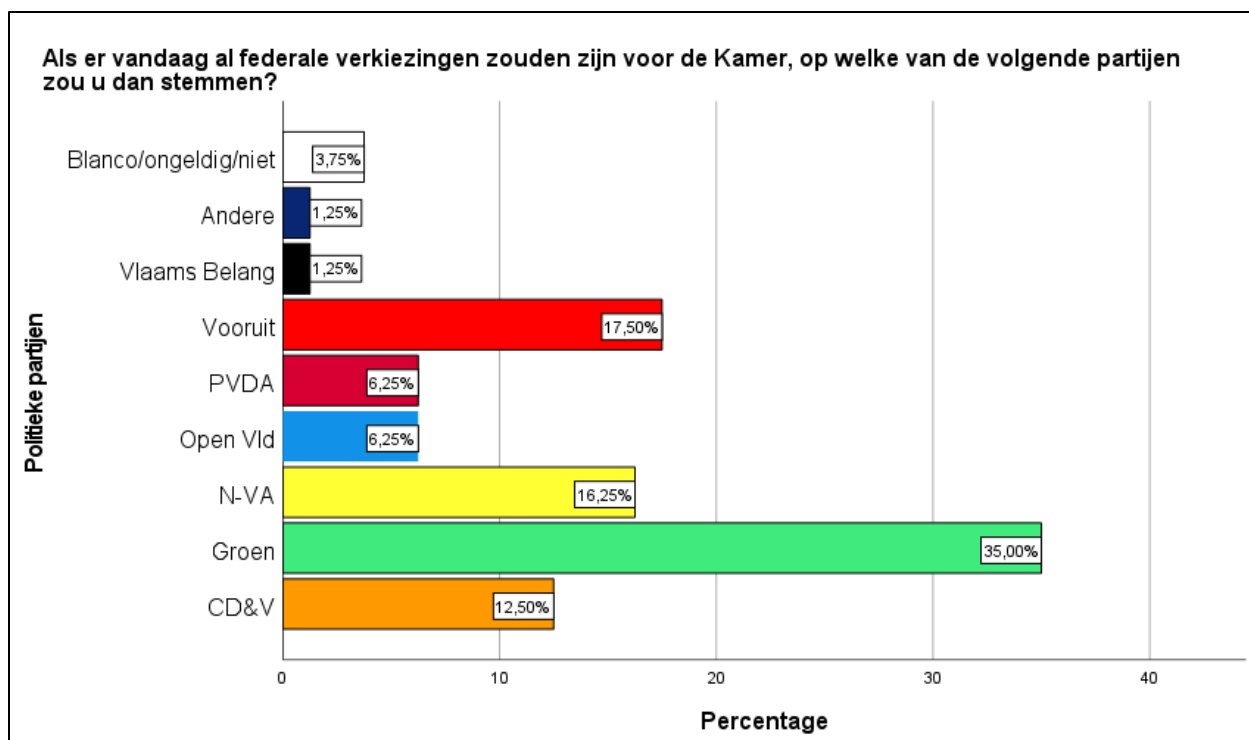
partijen vandaag bij de leerkrachten opnieuw een meerderheid (54,12%) van de stemmen zouden halen. De rechtse partijen zouden kunnen rekenen op ongeveer een vierde (23,53%) van de stemmen van leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs.

Figuur 29: Resultaten peiling vandaag Vlaanderen (LK)

Ook indien het vandaag federale verkiezingen zouden zijn kwam Groen opnieuw als overwinnaar uit de bus bij de respondenten (N = 80), ditmaal met 35,00% van de stemmen. Echter zou Vooruit (17,50%) en niet N-VA (16,25%) ditmaal de tweede plaats inpalm. CD&V zou op de vierde plaats belanden met 12,50% en Open Vld en PvdA zouden de vijfde plaats delen met zo'n 6,25% van de stemmen. Vlaams Belang (1,25%) zet de trend voor en blijft de verliezer onder respondenten van deze steekproef. In totaal gaf maar liefst 58,75% van de leerkrachten aan op linkse partijen (Groen, Vooruit en PVDA) te stemmen indien er vandaag federale verkiezingen waren, terwijl slechts 17,50% op rechtse partijen (N-VA en Vlaams Belang) zou stemmen (zie figuur 30). Ook hier was er echter opnieuw een groot deel van de steekproef (32,77%) die niet wist op wie ze zouden stemmen indien er vandaag federale verkiezingen waren (zie figuur 37 in bijlagen).

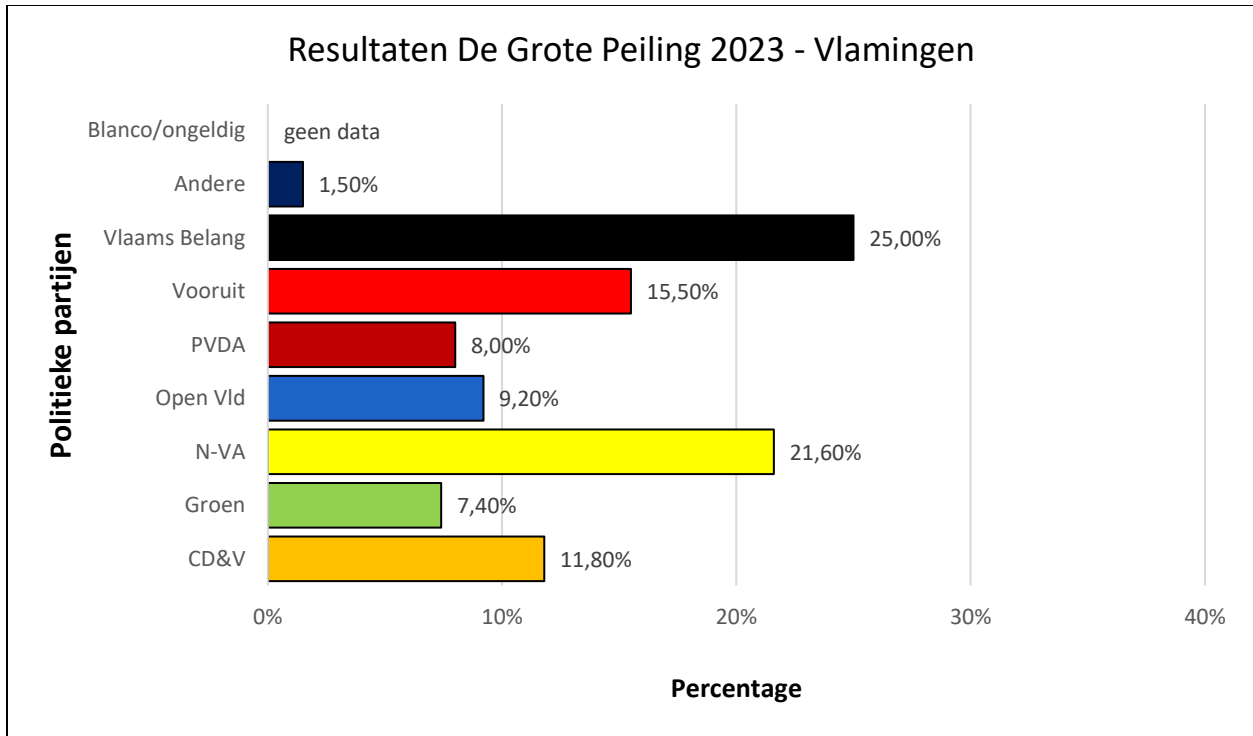
In vergelijking met 2014 zien we dus een eerder stabiel (doch licht stijgend richting 2023 toe) resultaat voor linkse partijen, op zowel Vlaams als federaal niveau, namelijk dat (meer dan) de helft van de leerkrachten op hen stemt en blijft stemmen. Daarnaast zien we een lichte stijging van ongeveer zes procentpunt voor de rechtse partijen in diezelfde periode waardoor op dit moment ongeveer een vijfde tot een vierde van de leerkrachten op rechtse partijen zou stemmen, afhankelijk van de aard van de verkiezingen.

Figuur 30: Resultaten peiling vandaag federaal (LK)

Indien we deze resultaten vergelijken met de meest recente peilingen, dan zien we toch opnieuw opmerkelijke verschillen. Op basis van de resultaten van De Grote Peiling 2023 (N = 2600, waarvan 1000 Vlamingen en 600 Brusselaars) blijkt namelijk dat ditmaal Vlaams Belang als overwinnaar uit de bus zou komen met 25,00% van de stemmen, terwijl deze partij de laagste score haalde op beide niveaus bij de leerkrachten uit de steekproef. De partij die zilver zou halen vandaag, zou N-VA zijn met 21,60% van de stemmen, gevolgd door Vooruit die met 15,50% brons zou behalen. CD&V zou vandaag net naast het podium vallen, met 11,80% van de stemmen, gevolgd door Open Vld (9,20%) en PVDA (8,00%). De verliezende partij vandaag zou Groen zijn, met slechts 7,40% van de stemmen, en dat terwijl ze met voorsprong de populairste partij is onder de leerkrachten uit de steekproef (zie figuur 31) (Mees, 2023).

Om dit luik over de verkiezingen te besluiten, kunnen we stellen dat tussen 2014 tot nu Groen met voorsprong de meest populaire partij was onder de respondenten uit de steekproef. Daarnaast valt er ook te besluiten dat meer dan de helft van de leerkrachten uit de steekproef op linkse partijen bleek te stemmen tussen 2014 tot nu. Als we deze vaststelling naast de resultaten van de Vlamingen leggen gedurende deze periodes, dan zien we dat deze bijna haaks op elkaar staan. Daar waar rechtse partijen de populairste waren bij de Vlamingen, waren dit de linkse bij de leerkrachten en vice versa. Daar waar Groen de populairste partij was onder de leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs, was dit N-VA of Vlaams Belang bij de modale Vlaming.

Figuur 31: Resultaten De Grote Peiling (Mees, 2023)

5 Bespreking en conclusie

Resultaten in relatie tot de literatuur

Zoals reeds vermeld is het belangrijk om bij de conclusies van dit onderzoek in gedachten te houden dat deze steekproefpopulatie door de steekproefmethode geen ideale representatie biedt ten opzichte van de populatie, zijnde leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs. Het biedt echter wel een methodologisch aanvaardbaar, representatief beeld van de beoogde populatie voor dit eerste exploratieve onderzoek, al blijft het echter belangrijk om bewust te blijven van het feit dat de resultaten niet gegeneraliseerd mogen worden naar leerkrachten secundair onderwijs in Vlaanderen in het algemeen, aangezien de populatie zich reeds beperkt tot de katholieke koepel van het Vlaams secundair onderwijs. Desalniettemin stemden de bevindingen voor deze steekproefpopulatie wel (grotendeels) overeen met de bevindingen uit de literatuur.

Aangezien politieke belangstelling niet behandeld werd binnen de literatuurstudie, vallen er geen verwijzingen naartoe te maken, maar dat neemt niet weg dat er enkele interessante bevindingen gedaan werden. Leerkrachten bleken namelijk significant meer belangstelling te vertonen in politiek dan de modale Vlaming uit de RepResent-studie (EOS RepResent consortium, 2019). Bovendien bleken er binnen de steekproef ook significante verschillen te zijn tussen de twee geslachten. Mannelijke leerkrachten bleken namelijk gemiddeld meer interesse te hebben in politiek dan hun vrouwelijke tegenhangers. Op basis van leeftijd vielen er echter geen significante verschillen te bespeuren.

Bij de bevraging naar hun zelfsituering op de politieke links-rechts as, plaatste de meerderheid van de respondenten zichzelf telkens aan de linkerkant van het politieke spectrum. Als we keken naar de controlevariabelen leeftijd en geslacht, dan zagen we bij geslacht geen significante verschillen die de bevindingen uit de literatuur leken te bevestigen maar bij leeftijd zagen we dit wel gedeeltelijk.

Daarnaast bleek bij de resultaten van alle verkiezingsperiodes dat de meerderheid van de ondervraagden telkens op linkse partijen (PVDA, Groen en SP.A) had gestemd of zou stemmen. Groen kwam hier bovendien stevast als populairste partij uit de bus. Als we dit vergelijken met de literatuur wat betreft het opleidingsniveau en het leerkrachtenstatuut, dan komen deze resultaten daar sterk mee overeen. Het is namelijk zo dat volgens Bovens & Wille (2017) over heel Europa nationalistische en populistische steun vooral van de laagst opgeleiden afkomstig is, terwijl de meeste groene en sociaal-liberale stemmen net afkomstig zijn van de hoogst opgeleiden. Dit werd ook bevestigd in de studie van Ganzeboom en Arab (2019) over het Nederlandse politieke bestel in relatie tot het opleidingsniveau en de studie van Curtice (2017) over de opinies omtrent de Brexit in relatie tot het opleidingsniveau. Echter speelde opleiding niet enkel in Europa een rol in de politieke differentiatie, want in 2016 had Trump een achterstand van 20 procentpunt op Clinton onder hoogopgeleiden in de Verenigde Staten (Doherty et al., 2018). Daarnaast bleek uit de literatuur over het kiesgedrag van leerkrachten en docenten hoger onderwijs dat zij vooral geneigd

waren om op centrumlinkse en/of groene partijen te stemmen (Klein, 2017; Morgan, 2015; Onderzoeksbureau Regioplan, 2019; Teacher Tapp, 2019; Van den Eynde, 2019).

Wat de stellingen betreft, is het natuurlijk minder eenvoudig om eenzijdige conclusies te trekken aangezien deze niet zo makkelijk in een links-rechts hokje geduwd kunnen worden. Hiervoor baseer ik me dus op wat er in de literatuur staat en op wat de RepResent-studie aangaf links of rechts te zijn bij de maatschappelijke stellingen (EOS RepResent consortium, 2019). Volgens Hague, Harrop en McCormick (2016) kan links worden geassocieerd met gelijkheid, mensenrechten en hervorming, terwijl rechts de voorkeur geeft aan traditie, gevestigd gezag en het nastreven van het nationaal belang. Overigens steunt links op beleid dat ongelijkheid wenst te verminderen, terwijl rechts natuurlijke ongelijkheden aanvaardt. Links heeft daarnaast ook sympathie voor culturele en etnische diversiteit, terwijl rechts de voorkeur geeft aan nationale eenheid.

De eerste vier stellingen behandelden discriminatie en migratie, dit zijn thema's waarbij je zou kunnen stellen dat personen met een rechtse politieke voorkeur hier doorgaans eerder negatief tegenover staan en zullen oordelen in het nadeel van de gediscrimineerde/de migrant, aangezien zij volgens de informatie hierboven natuurlijke ongelijkheden aanvaarden en het nationale belang en eenheid laten primeren. Uit de RepResent-studie bleek dat wie het eens was met stelling één (transmigranten onderdak bieden moet strafbaar zijn) een rechtse politieke voorkeur heeft, wie het eens was met stelling twee (de overheid moet praktijktesten doen om te controleren op discriminatie bij aanwervingen) een linkse politieke voorkeur heeft, wie het eens was met stelling drie (nieuwkomers moeten eerst slagen voor een examen over de Europese waarden voor ze de Belgische nationaliteit kunnen verwerven) een rechtse politieke voorkeur heeft en wie het eens was met stelling vier (als de asielaanvraag van gezinnen met kinderen is afgewezen, mogen ze in afwachting van hun terugkeer worden opgesloten) een rechtse politieke voorkeur heeft (EOS RepResent consortium, 2019).

Uit de resultaten van de leerkrachten bleek dat zij bij deze vier stellingen er een significant andere visie op nahielden dan de Vlamingen. Meer bepaald waren ze het eens om discriminatie te gaan controleren (om ongelijkheden te verminderen) en oneens wat betreft het strafbaar maken van onderdak aanbieden aan transmigranten en de opsluiting van gezinnen waarvan de asielaanvraag werd afgewezen. Enkel bij de vraag over een verplicht examen over de Europese waarden, oordeelden ze in het nadeel van de migrant en waren ze het eerder eens met deze stelling. Deze eerste vier stelling lijken dus te wijzen op een eerder linkse houding bij de leerkrachten uit de steekproef.

Stellingen vijf, zeven en acht behandelden het thema milieu. Hoewel de behandelde literatuur niet sprak over milieu binnen de links-rechts as, weten we wel dat Groen als partij links van aard is en tegen het openhouden van kerncentrales is en voor de afschaffing van bedrijfswagens op fossiele brandstof en het zwaarder belasten van vliegtickets (Groen; 2022; VRT NWS; 2019; Wauters,

2021). Daarnaast bleek uit de RepResent-studie dat wie bij stelling vijf ('bedrijfswagens die op benzine of diesel rijden moeten voor 2024 verboden worden) het eens was een linkse politieke voorkeur heeft, wie het eens was met stelling zeven (vliegen moet duurder worden door de tickets te belasten) ook een linkse politieke voorkeur heeft en wie het eens was met stelling acht (ook na 2025 moeten we kerncentrales openhouden) een rechtse politieke voorkeur heeft (EOS RepResent consortium, 2019).

Hierbij viel op dat voor stelling vijf en acht de Vlamingen en de leerkrachten er nagenoeg dezelfde opinie op nahielden, die eerder in het nadeel van dat thema spelen en wijzen op een rechtse politieke voorkeur. De derde stelling van deze drie, stelling zeven, ging echter over het zwaarder belasten van vliegtickets. Hiermee waren de leerkrachten het significant meer eens dan de Vlamingen. Ook hierbij blijken de leerkrachten dus iets linkser dan de modale Vlaming.

Stellingen twaalf, dertien, vijftien en zestien behandelden eerder sociaal-economische thema's. Zoals reeds gesteld zijn personen met een rechtse politieke voorkeur meer geneigd om natuurlijke ongelijkheden te aanvaarden. Echter werd er ook reeds gepraat over de economische links-rechts as, die het in dit geval moeilijker maakt om te oordelen welke uitkomst nu links of rechts van aard is. Uit de RepResent-studie bleek echter dat bij stelling twaalf (grote vermogens moeten meer belast worden) dat wie het eens was een linkse politieke voorkeur heeft, bij stelling dertien (de lonen mogen niet meer automatisch aan de prijsstijgingen worden aangepast (index)) dat wie het eens was een rechtse politieke voorkeur heeft, bij stelling vijftien (winkelzaken mogen zelf kiezen wanneer ze solden doen) dat wie het eens was een rechtse politieke voorkeur heeft en bij stelling zestien (er moet een minimumpensioen komen van minstens €1500 euro per maand) dat wie het eens was een linkse politieke voorkeur heeft (EOS RepResent consortium, 2019).

Het standpunt over het belasten van grote vermogens vinden we tevens stevast terug in het partijprogramma van PVDA, die aan de uiterst linkse zijde van het politieke spectrum staat (PVDA webredactie, 2023). Hier bleken de leerkrachten het significant meer eens te zijn met deze stelling dan de Vlamingen en bij de stelling van de index waren ze het significant meer oneens. Bij stelling vijftien over de solden waren de Vlamingen het gemiddeld genomen meer eens dan de leerkrachten en bij stelling zestien over een minimumpensioen waren beide groepen het nagenoeg even eens hierover. Deze bevindingen wijzen dus opnieuw op een eerder linkse houding bij de respondenten.

Stellingen zes, negen, elf en achttien worden hier niet besproken aangezien noch de literatuur noch de RepResent-studie een antwoordt biedt op de links-rechts inschatting van de antwoorden op deze stellingen. Tot slot zijn er nog drie sociaal-culturele stellingen die overblijven. Bij stelling tien (ook na 12 weken zwangerschap moet abortus nog toegestaan worden) geldt dat wie het eens was hiermee een linkse politieke voorkeur heeft, voor stelling veertien (vingerafdrukken van alle burgers moeten in een centrale databank worden bijgehouden) geldt dat wie het eens is een rechtse politieke voorkeur heeft en bij stelling zeventien (er moeten in de regering evenveel mannen als

vrouwen zitten) geldt dat wie het eens is een linkse politieke voorkeur heeft (EOS RepResent consortium, 2019).

Zowel Vlamingen als leerkrachten waren het eerder oneens over de stelling over abortus. Over de stelling over de vingerafdrukken waren de Vlamingen het eerder eens terwijl de leerkrachten hier eerder oneens op antwoordden, dit verschil bleek bovendien significant te zijn. Tot slot gaven de leerkrachten aan het eerder eens te zijn met de stelling over de genderpariteit binnen de federale regering. De Vlamingen bleken het hier ook eens mee te zijn. Zowel leerkrachten als Vlamingen gaven dus op alle drie stellingen eerder linkse antwoorden.

In het algemeen kan dus besloten worden dat de hoofdonderzoeksvraag, **“Wat is de politieke voorkeur van leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs?”**, als volgt kan beantwoord worden: op basis van de resultaten van de zelfsituering op de links-rechts as, de antwoorden op de maatschappelijke stellingen en de vragen over hun kiesgedrag blijkt dat de respondenten uit deze steekproef er over het algemeen een linkse politieke voorkeur op nahouden. Bijkomend kan er ook een antwoord gegeven worden op de deelvraag die hierbij aansloot, namelijk **“Hoe verhoudt de politieke voorkeur van leerkrachten zich in vergelijking met deze van de modale Vlaming?”**. Dat antwoord gaat als volgt: leerkrachten uit het Vlaams katholiek secundair onderwijs houden er doorgaans een significant linksere politieke voorkeur op na dan de modale Vlaming. Hiermee worden de hypothesen en verwachtingen die op basis van de literatuurstudie werden opgesteld, dus bevestigd.

Reflectie

Volgens mij zou de literatuur eventueel nog aangevuld kunnen worden met studies over leerkrachten uit andere landen, zowel binnen als buiten Europa. Aanvankelijk was het ook de bedoeling om naast leeftijd en geslacht ook de andere ‘controlevariabelen’ te onderzoeken in plaats van louter te gebruiken als variabelen voor de beschrijving van de sample, maar dit werd bemoeilijkt door de overzetting van Qualtrics naar SPSS die de gegevens op een manier ordende die het moeilijk maakte om ze efficiënt te analyseren.

Daarnaast zijn er twee prominente hiaten in deze studie: enerzijds is er de methode waarmee de steekproef werd afgenomen die ervoor zorgt dat generalisatie naar de onderzoekspopulatie moeilijk wordt, anderzijds is er het aandeel respondenten dat deelnam die ervoor zorgde dat er een foutmarge van 8,98% aanwezig was binnen de resultaten.

Verder ben ik echter wel tevreden met dit eerste exploratieve onderzoek rond dit onderwerp en de wetenschappelijke methode die ik gehanteerd heb om dit tot een goed einde te brengen. De keuze om de vragen van de RepResent-studie grotendeels over te nemen vormde bovendien een grote

meerwaarde, omdat het toeliet om de resultaten van beide onderzoeken met elkaar te vergelijken en zo een antwoord te formuleren op de deelonderzoeksvraag.

Volgens mij biedt dit onderzoek, doch exploratief en niet geheel generaliseerbaar, een eerste concrete blik op de politieke differentiatie binnen het leerkrachtenbestel van het secundair onderwijs en kan dit de opstap vormen voor toekomstige onderzoeken die dit onderwerp breder en dieper zouden kunnen onderzoeken.

Het biedt daarnaast ook een neutrale en wetenschappelijke benadering op een onderwerp dat redelijk taboe is binnen de samenleving, maar waarvan de relevantie toch niet te ontkennen valt. Het is uiteraard echter niet de bedoeling dat deze resultaten leiden tot stigmatisering van leerkrachten, maar net tot een beter begrip van de reële situatie binnen het onderwijs en de implicaties die dit heeft of kan hebben op de vorming van jongeren die de burgers en kiezers van morgen zijn.

Toekomstige mogelijkheden

Zoals reeds vermeld, biedt dit onderzoek de mogelijkheden aan om door vervolgstudies uitgebreid en verdiept te worden om zo nog grondigere en exactere bevindingen te bekomen die geldig zijn voor alle leerkrachten in Vlaanderen/België. Dergelijk onderzoek zou namelijk niet alleen binnen de andere koepels van het Vlaams secundair onderwijs kunnen gevoerd worden, maar ook binnen het lager- en kleuteronderwijs. Het zou bovendien kunnen polsen naar verschillen tussen alle koepels en onderwijsvormen. Daarnaast is verder onderzoek naar de oorzaken en implicaties van deze politieke oriëntatie eveneens aangewezen, om zo tot een dieper inzicht te komen in de dynamiek tussen leerkrachten en politiek in de samenleving/het klaslokaal.

Bibliografie

- Abts, K., Swyngedouw, M., Billiet, J. & Meuleman., B. (2014). *Vlaanderen kiest*. Lannoo Campus.
- Agodi-databank (2022). Aantal personeelsleden in Katholieke secundaire scholen[Dataset]. Geraadpleegd op aanvraag via kabinet Ben Weys.
- Almond, G. & Verba, S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton, Princeton University Press.
- Baier, A. (1986) Trust and Antitrust. *Ethics*, 96(2), 231-260.
- Bar-Tal, D., & Harel, A. S. (2002). Teachers as agents of political influence in the Israeli high schools. *Teaching and Teacher Education*, 18(1), 121-134.
- BBC. (2017). *Election 2017 - Results*. Geraadpleegd op 27 april 2022, van <https://www.bbc.co.uk/news/election/2017/results>
- BBC News. (2015). *Results of the 2015 General Election - Election 2015*. Geraadpleegd op 14 mei 2023, van <https://www.bbc.co.uk/news/election/2015/results>
- Bell, K. (2019). Agent of socialization. In *Open Education Sociology Dictionary*. Geraadpleegd op 5 april 2022, van <https://sociologydictionary.org/agent-of-socialization/>
- Bovens, M., & Wille, A. (2017). *Diploma democracy: The rise of political meritocracy*. Oxford University Press.
- Campbell, R., Shorrocks, R., Ralph-Morrow, E., & de Geus, R. (2021, 18 oktober). *The political, institutional, and electoral context shapes UK gender vote gaps, even when underlying gender differences in preferences remain similar*. British Politics and Policy at LSE. Geraadpleegd op 18 mei 2023, van <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/uk-gender-vote-gaps/>
- Curtice, J. (2017). The vote to leave the EU: Litmus test or lightning rod. *British Social Attitudes*, 34.
- Devos, C., Van Liefferinge, H., Verlet, D. (2006). *Op het kruispunt van de politiek: links en rechts in Vlaanderen*. Academia Press.
- Devos, C. (2012). *Een plattegrond van de macht* (Vol. Negende editie, 2021, pp. 16-40). Academia press.
- Doherty, C., Kiley, J., & Johnson, B. (2018). *An examination of the 2016 electorate, based on validated voters*. Pew Research Center.

- EOS RepResent consortium. (2019). *Represent-studie: Attitudes van Vlamingen en Walen* [SPSS]. RepResent.
- Ganzeboom, H. B., & Arab, Y. (2019). Zijn de verschillen tussen hoger en lageropgeleiden in politieke voorkeuren toegenomen? *ESS symposiumbundel zesde workshop*, 121-139. Geraadpleegd op 5 april 2022, van https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/166512546/Samenhang_in_Europa_eenheid_in_verscheidenheid.pdf#page=123
- Geys, B., Heggedal, T., & Sørensen, R. J. (2022). Age and vote choice: Is there a conservative shift among older voters? *Electoral Studies*, 78, 102485. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2022.102485>
- Ghitza, Y., & Gelman, A. (2014). The Great Society, Reagan's Revolution, and Generations of Presidential Voting. *Working paper*.
- Groen. (2022, 21 november). *Waarom de kernuitstap?* Geraadpleegd op 20 mei 2023, van <https://www.groen.be/waarom-de-kernuitstap>
- Güveli, A., Need, A., & De Graaf, N. D. (2007). Socio-political, cultural and economic preferences and behaviour of the social and cultural specialists and the technocrats. social class or education? *Social Indicators Research*, 81(3), 597–631. <http://www.jstor.org/stable/20734441>
- Hague, R., Harrop, M & McCormick, J. (2019). *Comparative Government and Politics: An Introduction*. Macmillan Education UK.
- Hyman, H. H. & Wright, C. R. (1979). *Education's Lasting Influence on Values*. University of Chicago Press.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2000). *The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective*. *International Political Science Review*, Vol 21(4), 441–463.
- Ipsos. (2019, 1 april). *PS19: Verkiezingsonderzoek Ipsos in opdracht van de NOS*. Geraadpleegd op 18 mei 2023, van https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2019-04/18063768_ipsos_ps19_v1.0.pdf
- Kiesraad. (2017). *Verkiezingsuitslag Tweede Kamer 15 maart 2017*. Geraadpleegd op 27 april 2022, van <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/TK20170315>
- Kiesraad. (2019). *Verkiezingsuitslag Provinciale Staten 20 maart 2019*. Geraadpleegd op 27 april 2022, van <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/PS20190320>
- Klein, A. (2017). Survey: Educators' Political Leanings, Who They Voted For, Where They Stand on Key Issues. *Education Week*. Geraadpleegd op 16 februari 2022, van

- <https://www.edweek.org/leadership/survey-educators-political-leanings-who-they-voted-for-where-they-stand-on-key-issues/2017/12>
- Kroh, M. (2007). Measuring Left-Right Political Orientation: The Choice of Response Format. *The Public Opinion Quarterly*, 71(2), 204–220. Geraadpleegd op 5 april 2022, van <http://www.jstor.org/stable/4500371>
- Laponce, J. A. (1981). *Left and right the topography of political perceptions*. Toronto: University of Toronto press.
- Lipset, S. M. (1959). Some social requisites of democracy: Economic development and political legitimacy. *American political science review*, 53(1), 69–105.
- Marshall, J. (2015). *Education and voting Conservative: Evidence from a major schooling reform in Great Britain*. Geraadpleegd op 5 april 2022, van https://scholar.harvard.edu/files/jmarshall/files/britain_schooling_reform_v2_1.pdf
- Mees, F. (2023, 31 maart). DE GROTE PEILING. Kwart van Vlamingen zou voor Vlaams Belang stemmen, beste peiling in anderhalf jaar voor CD&V. *hln.be*. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van <https://www.hln.be/binnenland/de-grote-peiling-kwart-van-vlamingen-zou-voor-vlaams-belang-stemmen-beste-peiling-in-anderhalf-jaar-voor-cdenv~a96df3d9/>
- Merkus, J. (2021, 24 juni). *Een introductie tot kwantitatief onderzoek | Uitleg & voorbeelden*. Scribbr. Geraadpleegd op 8 mei 2023, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/kwantitatief-onderzoek/>
- Morgan, J. (2015). Almost half of sector to back Labour, THE election poll suggests. *Times Higher Education*. Geraadpleegd op 16 februari 2022, van <https://www.timeshighereducation.com/news/almost-half-of-sector-to-back-labour-the-election-poll-suggests/2019944.article>
- Onderzoeksbureau Regioplan. (2019). *Stemgedrag verkiezingen Provinciale Staten 20 maart 2019 AOb-ledenenquête januari 2019*. Algemene Onderwijsbond Nederland. Geraadpleegd op 16 februari 2022, van <https://docplayer.nl/120586930-Stemgedrag-verkiezingen-provinciale-staten-20-maart-2019.html>
- Pew Research Center. (2017). *Trends in party affiliation among demographic groups*. Geraadpleegd op 27 april 2022, van https://www.pewresearch.org/politics/2018/03/20/1-trends-in-party-affiliation-among-demographic-groups/#_Methodology
- Pew Research Center. (2018). *An examination of the 2016 electorate, based on validated voters*. Geraadpleegd op 27 april 2022, van <https://www.pewresearch.org/politics/2018/08/09/an-examination-of-the-2016-electorate-based-on-validated-voters/>

- Philippa, M., Debrabandere, F., Quak, A., Schoonheim, T., & van der Sijs, N. (2003-2009). In *Etymologisch Woordenboek van het Nederlands*. Geraadpleegd op 5 april 2022, van <https://etymologiebank.nl/trefwoord/voorkeur>
- PVDA webredactie. (2023, 28 april). *De miljonairstaks in Graailand*. PVDA. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van https://www.pvda.be/de_miljonairstaks_in_graailand#:~:text=Het%20is%20een%20progresieve%20belasting,dan%201%20miljoen%20euro%20ongemoeid.
- Sánchez, M. Á. M., & Flores-Rodriguez, C. (2018). Freedom and obedience in western education. *Journal of Pedadogy*, 9(2), 55–78. Geraadpleegd op 6 mei 2023, van https://www.researchgate.net/publication/331663372_Freedom_and_obedience_in_western_education
- Teacher Tapp. (2019). *How would teachers vote in a General Election?* Geraadpleegd op 16 februari 2022, van <https://teachertapp.co.uk/teachers-vote-general-election-intentions-predict/>
- Tjoelker, M. (2021, 4 februari). Verkiezingen Tweede Kamer: dit zeggen de politieke partijen over. *PlusOnline*. Geraadpleegd op 13 mei 2022, van <https://www.plusonline.nl/politiek/verkiezingen-tweede-kamer-dit-zeggen-de-politieke-partijen-over-politie-en-justitie>
- Vanbeek, M. (2021, 15 april). Betrouwbaarheidsniveau, foutmarge en variabiliteit. *3WAPM*. Geraadpleegd op 19 mei 2023, van <https://www.3wapm.nl/expert-blogs/kennis/betrouwbaarheidsniveau-foutenmarge-en-variabiliteit/>
- Van den Eynde, H. (2019, 20 september). Kleurt ideologie de wetenschap? *De Standaard*. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20190920_04619029?&articlehash=dV7q0kKewXC3xftn1d47cIemd54RTPMwpvZnNJUXyN5AHxhx5Q1kGJtl97J%2BwQ2I4Ef%2Bi5ABqElFAVNnbGJl4RiiLnHIXVoc5kiaCiFEw9%2FuTECs2ELTjI0yu6xW4FnAbVIPpdXDtl9IphYskH%2BTw6QisMzcSTOdTeA07DYVEvdPtUdXqF269Ue17%2FzmGGszdGmTFS9%2BdLMWQa7F6F5F33yvnPQoms%2FhDh4KhPYyhk1epg0tNZAOU6hvVtx371ppfjJBsvNo96Ny%2FEkrhaL7msqxdOEchO52JU11cSXice3EoEPGwpCvICMxaK8wIoPsONLvJwmtmc%2FpCheQjf21%2FEQ%3D%3D
- Van den Eynde, H. (2019, 21 september). Vlaamse academici: progressief, maar streng voor drugs en migranten. *De Standaard*. Geraadpleegd op 18 februari 2022, van https://www.standaard.be/cnt/dmf20190920_04619372?&articlehash=CedvpqEVpQgajN4Pfi7S7y2q1gl1aqLF1XgnTKWPW5oq5UZn%2BOQuTFYZ3QQie6RCZtPw8XABCq8mNI9pAM4B1h5tr62DXPJeeV3YOUS1ciZgSIkUgkxdxkDuGyGdhDZAmxIbpD%2B7Yl6ShRwB8MY7mkan0%2BpSNBPHBuQTWipL8xhoKIdNzfptlpo28bnKWTYDIYiFt1J3L%2FXEj2OXSHcMzz60HrCPfbwoSfHEaD70Gb4dDKhRgV9eAe2fvBuUIsjsIuK1BUX2v2Q5obc79k%2BIM1TAZ2K9KRMlnYWhTLHw8FGLfR1YH%2B15vZb2LcRQHfhho6DtePi6cRkV2%2FCnZQdf7cw%3D%3D

- Vlaamse Overheid - Departement Onderwijs en Vorming. (2023, februari). *Vlaams onderwijs in cijfers*. Vlaanderen.be. Geraadpleegd op 4 april 2023, van <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/54093>
- VRT NWS. (2019, 14 februari). Van kernuitstap tot vliegtuigtaks: dit zijn de politieke voorstellen na 6 weken klimaatpijbelen. *vrtnews.be*. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2019/02/13/voorstellen-klimaatpijbelers/>
- Walgrave, S., & Lefevere, J. (2022, 4 mei). *De Stemming 2022*. VRT. Geraadpleegd op 23 april 2023, van https://www.vrt.be/content/dam/vrtnieuws/bestanden/20220504_De%20Stemming%2022_Deel2_Stemintenties_Politici_PartijenMedia_DemocratieInGevaar.pdf
- Wauters, B., & Kern, A. (2022). *Burger en Bestuur* (editie 2022-2023). Acco.
- Wauters, R. (2021, 18 mei). Zijn de groene bedrijfswagens wel een trofee voor Groen? *De Morgen*. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van <https://www.demorgen.be/politiek/zijn-de-groene-bedrijfswagens-wel-een-trofee-voor-groen~b375b741/>
- Wikipedia-bijdragers. (2023a, januari 23). *Vlaamse verkiezingen 2019*. Wikipedia. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlaamse_verkiezingen_2019
- Wikipedia-bijdragers. (2023b, februari 25). *Belgische federale verkiezingen 2014*. Wikipedia. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Belgische_federale_verkiezingen_2014
- Wikipedia-bijdragers. (2023c, mei 15). *Belgische federale verkiezingen 2019*. Wikipedia. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Belgische_federale_verkiezingen_2019
- Wikipedia bijdragers. (2023d). *Hidden curriculum*. Wikipedia. Geraadpleegd op 23 april 2023, van https://en.wikipedia.org/wiki/Hidden_curriculum#:~:text=A%20hidden%20curriculum%20is%20a,the%20classroom%20and%20social%20environment.
- Wikipedia-bijdragers. (2023e). *Vlaamse verkiezingen 2014*. Wikipedia. Geraadpleegd op 20 mei 2023, van https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlaamse_verkiezingen_2014

Bijlagen

1. Tabellen

Leeftijd steekproefpopulatie		
N	Valid	119
	Missing	0
Mean		39,5210
Median		39,0000
Mode		26,00
Std. Deviation		11,84064
Variance		140,201
Range		43,00
Minimum		21,00
Maximum		64,00
Percentiles	25	28,0000
	50	39,0000
	75	50,0000

Tabel 1: Leeftijd steekproefpopulatie

Politieke belangstelling		
N	Valid	119
	Missing	0
Mean		6,8235
Median		7,0000
Mode		7,00
Std. Deviation		1,98574
Variance		3,943
Range		9,00
Minimum		1,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	6,0000
	50	7,0000
	75	8,0000

Tabel 2: Politieke belangstelling

Politieke belangstelling – LK vs VL					
	Grouping_			Std.	Std. Error
	POLBEL	N	Mean	Deviation	Mean
Politieke belangstelling	LK	119	6,8235	1,98574	,18203
	VL	3407	5,8104	2,75115	,04713

Tabel 3: Politieke belangstelling - LK vs VL

Politieke belangstelling - Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	One-Sided p	Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Politieke belangstelling	Equal variances assumed	21,509	<,001	3,981	3524	<,001	<,001	1,01314	,25450	,51416	1,51212
	Equal variances not assumed			5,388	134,332	<,001	<,001	1,01314	,18804	,64125	1,38503

Tabel 4: Politieke belangstelling - Independent Samples Test

Politieke belangstelling (HO Vlamingen) - Group Statistics					
GROUPING_POLBEL_H		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Politieke belangstelling	LK	119	6,82	1,986	,182
	HOJOVL	1162	5,78	2,681	,079

Tabel 5: Politieke belangstelling (HO Vlamingen) - Group Statistics

Politieke belangstelling (HO Vlamingen) - Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance One-Sided p	Significance Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Politieke belangstelling	Equal variances assumed	17,884	<,001	4,149	1279	<,001	<,001	1,048	,253	,553	1,544
	Equal variances not assumed			5,286	165,590	<,001	<,001	1,048	,198	,657	1,440

Tabel 6: Politieke belangstelling (HO) Vlamingen - Independent Samples Test

Politieke belangstelling (geslacht) - Group Statistics					
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Politieke belangstelling	Man	45	7,6222	1,88642	,28121
	Vrouw	74	6,3378	1,89648	,22046

Tabel 7: Politieke belangstelling (geslacht) - Group Statistics

Politieke belangstelling (geslacht) - Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance One-Sided p	Significance Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Politieke belangstelling	Equal variances assumed	,099	,754	3,590	117	<,001	<,001	1,28438	,35779	,57579	1,99298
	Equal variances not assumed			3,594	93,433	<,001	<,001	1,28438	,35733	,57485	1,99392

Tabel 8: Politieke belangstelling (geslacht) - Independent Samples Test

Politieke belangstelling (geslacht) - ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	46,162	1	46,162	12,886	<,001
Within Groups	419,132	117	3,582		
Total	465,294	118			

Tabel 9: Politieke belangstelling (geslacht) - ANOVA

Politieke belangstelling (leeftijd) - ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	29,819	4	7,455	1,952	,107
Within Groups	435,475	114	3,820		
Total	465,294	118			

Tabel 10: Politieke belangstelling (leeftijd) - ANOVA

Politieke voorkeur (links-rechts) (LK)		
N	Valid	119
	Missing	0
Mean		4,0588
Median		3,0000
Mode		3,00
Std. Deviation		1,93230
Variance		3,734
Range		9,00
Minimum		,00
Maximum		9,00
Percentiles	25	3,0000
	50	3,0000
	75	6,0000

Tabel 11: Politieke voorkeur (links-rechts)(LK)

Politieke voorkeur (links-rechts) (VL)		
N	Valid	3408
	Missing	4328
Mean		5,62
Median		5,00
Mode		5
Std. Deviation		2,210
Variance		4,884
Range		10
Minimum		0
Maximum		10
Percentiles	25	5,00
	50	5,00
	75	7,00

Tabel 12: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL)

Politieke voorkeur - Group Statistics					
	GROUP_VL	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Politieke voorkeur – LK vs VL	LK	119	4,0588	1,93230	,17713
	VL	3408	5,6168	2,20996	,03786

Tabel 13: Politieke voorkeur - Group Statistics

Politieke voorkeur - Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance One-Sided p	Significance Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Politieke voorkeur	Equal variances assumed	,786	,375	-7,589	3525	<,001	<,001	-1,55796	,20528	-1,96044	-1,15548
	Equal variances not assumed			-8,601	129,016	<,001	<,001	-1,55796	,18113	-1,91634	-1,19958

Tabel 14: Politieke voorkeur - Independent Samples Test

Politieke voorkeur - LK vs Hoogopgeleide VL - Group Statistics					
Grouping_HOJOVL		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
_LK					
Politieke voorkeur - LK	LK	119	4,0588	1,93230	,17713
vs Hoogopgeleide VL	HOJO_VL	1162	5,5482	2,22076	,06515

Tabel 15: Politieke voorkeur - LK vs Hoogopgeleide VL - Group Statistics

Politieke voorkeur - LK vs Hoogopgeleide VL - Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance One-Sided p	Significance Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Politieke voorkeur - LK vs Hoogopgeleide VL	Equal variances assumed	1,385	,240	-7,047	1279	<,001	<,001	-1,48937	,21134	-1,90398	-1,07476
	Equal variances not assumed			-7,891	151,800	<,001	<,001	-1,48937	,18873	-1,86225	-1,11648

Tabel 16: Politieke voorkeur - LK vs Hoogopgeleide VL - Independent Samples Test

Politieke voorkeur (geslacht) - Group Statistics						
		Geslacht	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Politieke voorkeur - Geslacht	Man		45	4,4000	2,01585	,30050
	Vrouw		74	3,8514	1,86300	,21657

Tabel 17: Politieke voorkeur (geslacht) - Group Statistics

Politieke voorkeur (geslacht) - Independent Samples Test											
		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance One-Sided p	Significance Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Politieke voorkeur - Geslacht	Equal variances assumed	1,008	,318	1,510	117	,067	,134	,54865	,36331	-,17088	1,26817
	Equal variances not assumed			1,481	87,369	,071	,142	,54865	,37041	-,18754	1,28484

Tabel 18: Politieke voorkeur (geslacht) - Independent Samples Test

Politieke voorkeur – Leeftijd			
Leeftijd_in_klassen	Mean	N	Std. Deviation
21+	4,31	32	1,97
31+	3,86	37	1,87
41+	3,45	22	2,02
51+	4,09	23	1,65
61+	6,40	5	1,52
Total	4,06	119	1,93

Tabel 19: Politieke voorkeur - Leeftijd

Politieke voorkeur (leeftijd) - ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	38,908	4	9,727	2,761	,031
Within Groups	401,680	114	3,524		
Total	440,588	118			

Tabel 20: Politieke voorkeur (leeftijd) - ANOVA

Politieke belangstelling x Politieke voorkeur - Correlatie			
		Politieke belangstelling	Politieke voorkeur
Politieke belangstelling	Pearson Correlation	1	-,037
	Sig. (2-tailed)		,689
	N	119	119
Politieke voorkeur	Pearson Correlation	-,037	1
	Sig. (2-tailed)	,689	
	N	119	119

Tabel 21: Politieke belangstelling x Politieke voorkeur - Correlatie

Stelling 1 - Group Statistics					
		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Transmigranten onderdak bieden moet strafbaar zijn.	LK	119	1,53	,635	,058
	VL	3307	2,57	1,033	,018

Tabel 22: Stelling 1 - Group Statistics

Stelling 1 - Mann-Whitney U ^a	
Transmigranten onderdak bieden moet strafbaar zijn.	
Mann-Whitney U	86733,000
Wilcoxon W	93873,000
Z	-10,756
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S1_GROUPS	

Tabel 23: Stelling 1 - Mann-Whitney U

Stelling 2 - Group Statistics					
	S2_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
De overheid moet	LK	119	3,24	,767	,070
praktijktesten doen om te controleren op discriminatie bij aanwervingen.	VL	3304	2,75	,882	,015

Tabel 24: Stelling 2 - Group Statistics

Stelling 2 - Mann-Whitney U ^a	
De overheid moet praktijktesten doen om te controleren op discriminatie bij aanwervingen.	
Mann-Whitney U	136673,000
Wilcoxon W	5596533,000
Z	-6,039
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S2_GROUPS	

Tabel 25: Stelling 2 - Mann-Whitney U

Stelling 3 - Group Statistics					
	S3_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Nieuwkomers moeten eerst slagen voor een examen over de Europese waarden voor ze de Belgische nationaliteit kunnen verwerven.	LK	119	2,71	,825	,076
	VL	3307	3,29	,798	,014

Tabel 26: Stelling 3 - Group Statistics

Stelling 3 - Mann-Whitney U ^a	
Nieuwkomers moeten eerst slagen voor een examen over de Europese waarden voor ze de Belgische nationaliteit kunnen verwerven.	
Mann-Whitney U	122319,500
Wilcoxon W	129459,500
Z	-7,632
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S3_GROUPS	

Tabel 27: Stelling 3 - Mann-Whitney U

Stelling 4 - Group Statistics					
	S4_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Als de asielaanvraag van gezinnen met kinderen is afgewezen, mogen ze in afwachting van hun terugkeer worden opgesloten.	LK	119	1,73	,767	,070
	VL	3306	2,64	,992	,017

Tabel 28: Stelling 4 - Group Statistics

Stelling 4 - Mann-Whitney U ^a	
Als de asielaanvraag van gezinnen met kinderen is afgewezen, mogen ze in afwachting van hun terugkeer worden opgesloten.	
Mann-Whitney U	98289,000
Wilcoxon W	105429,000
Z	-9,658
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S4_GROUPS	

Tabel 29: Stelling 4 - Mann-Whitney U

Stelling 5 - Group Statistics					
	S5_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Bedrijfswagens die op benzine of diesel rijden moeten voor 2024 verboden worden.	LK	119	2,39	1,043	,096
	VL	3306	2,38	1,025	,018

Tabel 30: Stelling 5 - Group Statistics

Stelling 5 - Mann-Whitney U ^a	
Bedrijfswagens die op benzine of diesel rijden moeten voor 2024 verboden worden.	
Mann-Whitney U	195393,000
Wilcoxon W	5661864,000
Z	-,129
Asymp. Sig. (2-tailed)	,898
a. Grouping Variable: S5_GROUPS	

Tabel 31: Stelling 5 - Mann-Whitney U

Stelling 6 - Group Statistics					
	S6_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
De btw op elektriciteit moet verlaagd worden van 21 naar 6%.	LK	119	3,26	,807	,074
	VL	3307	3,48	,762	,013

Tabel 32: Stelling 6 - Group Statistics

Stelling 6 - Mann-Whitney U^a	
De btw op elektriciteit moet verlaagd worden van 21 naar 6%.	
Mann-Whitney U	164692,000
Wilcoxon W	171832,000
Z	-3,495
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S6_GROUPS	

Tabel 33: Stelling 6 - Mann-Whitney U

Stelling 7 - Group Statistics					
	S7_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Vliegen moet duurder worden door de tickets te belasten.	LK	119	2,95	1,040	,095
	VL	3307	2,43	1,016	,018

Tabel 34: Stelling 7 - Group Statistics

Stelling 7 - Mann-Whitney U^a	
Vliegen moet duurder worden door de tickets te belasten.	
Mann-Whitney U	142009,000
Wilcoxon W	5611787,000
Z	-5,359
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S7_GROUPS	

Tabel 35: Stelling 7 - Mann-Whitney U

Stelling 8 - Group Statistics					
	S8_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Ook na 2025 moeten we	LK	119	2,76	,880	,081
kerncentrales openhouden.	VL	3304	2,74	,955	,017

Tabel 36: Stelling 8 - Group Statistics

Stelling 8 - Mann-Whitney U ^a	
In welke mate bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen? - Ook na 2025 moeten we kerncentrales openhouden.	
Mann-Whitney U	196504,000
Wilcoxon W	203644,000
Z	-,008
Asymp. Sig. (2-tailed)	,993
a. Grouping Variable: S8_GROUPS	

Tabel 37: Stelling 8 - Mann-Whitney U

Stelling 9 - Group Statistics					
	S9_GROUPS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Als je rijdt mag je	LK	119	3,32	,812	,074
helemaal geen alcohol gedronken hebben.	VL	3305	3,13	,933	,016

Tabel 38: Stelling 9 - Group Statistics

Stelling 9 - Mann-Whitney U ^a	
Als je rijdt mag je helemaal geen alcohol gedronken hebben.	
Mann-Whitney U	176358,500
Wilcoxon W	5639523,500
Z	-2,046
Asymp. Sig. (2-tailed)	,041
a. Grouping Variable: S9_GROUPS	

Tabel 39: Stelling 9 - Mann-Whitney U

Stelling 10 - Group Statistics					
	S10_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Ook na 12 weken zwangerschap moet abortus nog toegestaan worden.	LK	119	2,76	,899	,082
	VL	3306	2,60	,906	,016

Tabel 40: Stelling 10 - Group Statistics

Stelling 10 - Mann-Whitney U ^a	
Ook na 12 weken zwangerschap moet abortus nog toegestaan worden.	
Mann-Whitney U	177179,500
Wilcoxon W	5643650,500
Z	-1,944
Asymp. Sig. (2-tailed)	,052
a. Grouping Variable: S10_GROUPS	

Tabel 41: Stelling 10 - Mann-Whitney U

Stelling 11 - Group Statistics					
	S11_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Spermadonatie mag niet langer anoniem gebeuren.	LK	119	2,36	,831	,076
	VL	3306	2,37	,935	,016

Tabel 42: Stelling 11 - Group Statistics

Stelling 11 - Mann-Whitney U ^a	
Spermadonatie mag niet langer anoniem gebeuren.	
Mann-Whitney U	195678,000
Wilcoxon W	202818,000
Z	-,102
Asymp. Sig. (2-tailed)	,919
a. Grouping Variable: S11_GROUPS	

Tabel 43: Stelling 11 - Mann-Whitney U

Stelling 12 - Group Statistics					
	S12_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Grote vermogens moeten meer belast worden.	LK	119	3,42	,797	,073
	VL	3305	3,21	,867	,015

Tabel 44: Stelling 12 - Group Statistics

Stelling 12 - Mann-Whitney U ^a	
Grote vermogens moeten meer belast worden.	
Mann-Whitney U	169208,500
Wilcoxon W	5632373,500
Z	-2,796
Asymp. Sig. (2-tailed)	,005
a. Grouping Variable: S12_GROUPS	

Tabel 45: Stelling 12 - Mann-Whitney U

Stelling 13 - Group Statistics					
	S13_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
De lonen mogen niet meer automatisch aan de prijsstijgingen worden aangepast (index).	LK	119	1,56	,659	,060
	VL	3307	1,85	,899	,016

Tabel 46: Stelling 13 - Group Statistics

Stelling 13 - Mann-Whitney U ^a	
De lonen mogen niet meer automatisch aan de prijsstijgingen worden aangepast (index).	
Mann-Whitney U	166269,500
Wilcoxon W	173409,500
Z	-3,082
Asymp. Sig. (2-tailed)	,002
a. Grouping Variable: S13_GROUPS	

Tabel 47: Stelling 13 - Mann-Whitney U

Stelling 14 - Group Statistics					
	S14_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Vingerafdrukken van alle burgers moeten in een centrale databank worden bijgehouden.	LK	119	2,13	,974	,089
	VL	3306	2,87	1,000	,017

Tabel 48: Stelling 14 - Group Statistics

Stelling 14 - Mann-Whitney U ^a	
Vingerafdrukken van alle burgers moeten in een centrale databank worden bijgehouden.	
Mann-Whitney U	120106,500
Wilcoxon W	127246,500
Z	-7,574
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S14_GROUPS	

Tabel 49: Stelling 14 - Mann-Whitney U

Stelling 15 - Group Statistics					
	S15_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Winkels mogen zelf	LK	119	2,53	,862	,079
kiezen wanneer ze solden doen.	VL	3306	3,09	,861	,015

Tabel 50: Stelling 15 - Group Statistics

Stelling 15 - Mann-Whitney U ^a	
Winkels mogen zelf kiezen wanneer ze solden doen.	
Mann-Whitney U	127007,000
Wilcoxon W	134147,000
Z	-7,019
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S15_GROUPS	

Tabel 51: Stelling 14 - Mann-Whitney U

Stelling 16 - Group Statistics					
	S16_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Er moet een	LK	119	3,09	,781	,072
minimumpensioen komen van minstens €1500 euro per maand.	VL	3307	3,21	,844	,015

Tabel 52: Stelling 16 - Group Statistics

Stelling 16 - Mann-Whitney U ^a	
Er moet een minimumpensioen komen van minstens €1500 euro per maand.	
Mann-Whitney U	177820,500
Wilcoxon W	184960,500
Z	-1,925
Asymp. Sig. (2-tailed)	,054
a. Grouping Variable: S16_GROUPS	

Tabel 53: Stelling 16 - Mann-Whitney U

Stelling 17 - Group Statistics					
	S17_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Er moeten in de regering evenveel mannen als vrouwen zitten.	LK	119	2,59	,848	,078
	VL	3304	2,70	,927	,016

Tabel 54: Stelling 17 - Group Statistics

Stelling 17 - Mann-Whitney U ^a	
Er moeten in de regering evenveel mannen als vrouwen zitten.	
Mann-Whitney U	182840,000
Wilcoxon W	189980,000
Z	-1,368
Asymp. Sig. (2-tailed)	,171
a. Grouping Variable: S17_GROUPS	

Tabel 55: Stelling 17 - Mann-Whitney U

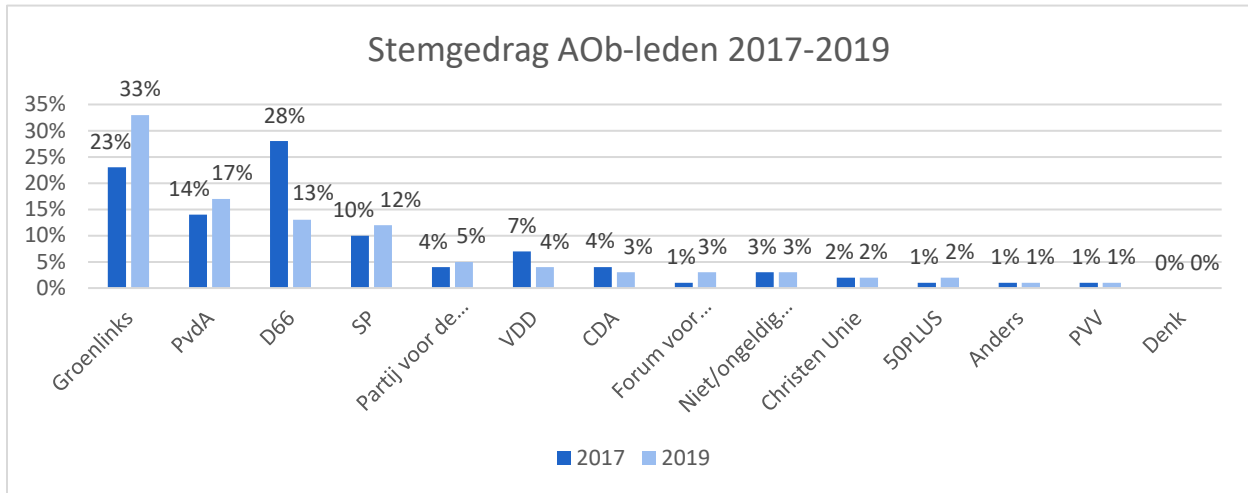
Stelling 18 - Group Statistics					
	S18_GROUP		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
	S	N			
Belangrijke politieke beslissingen moeten via een referendum aan burgers kunnen worden overgelaten.	LK	119	2,39	,825	,076
	VL	3306	2,82	,852	,015

Tabel 56: Stelling 18 - Group Statistics

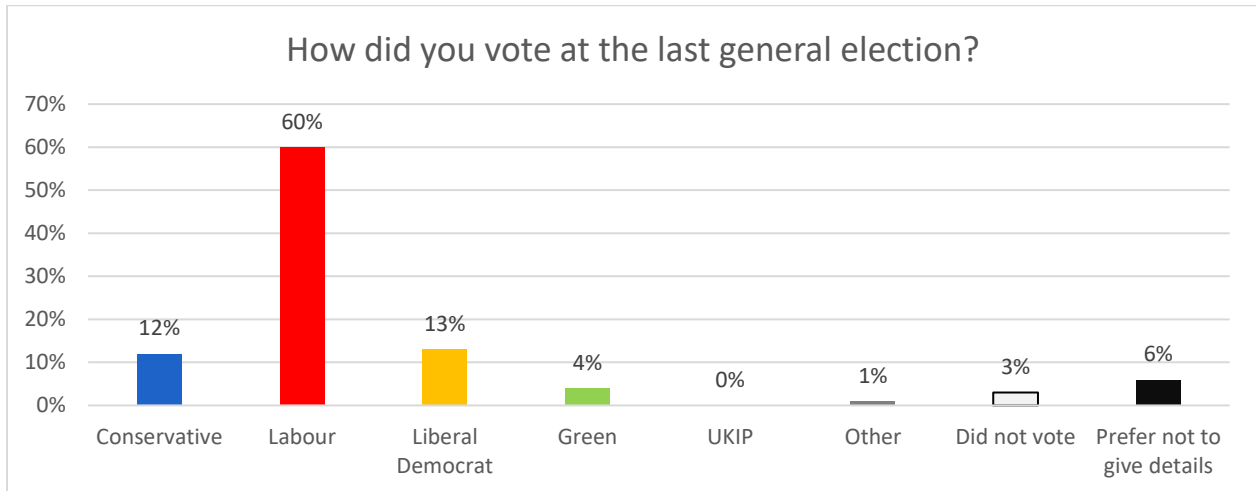
Stelling 18 - Mann-Whitney U ^a	
Belangrijke politieke beslissingen moeten via een referendum aan burgers kunnen worden overgelaten.	
Mann-Whitney U	139659,500
Wilcoxon W	146799,500
Z	-5,784
Asymp. Sig. (2-tailed)	<,001
a. Grouping Variable: S18_GROUPS	

Tabel 57: Stelling 18 - Mann-Whitney U

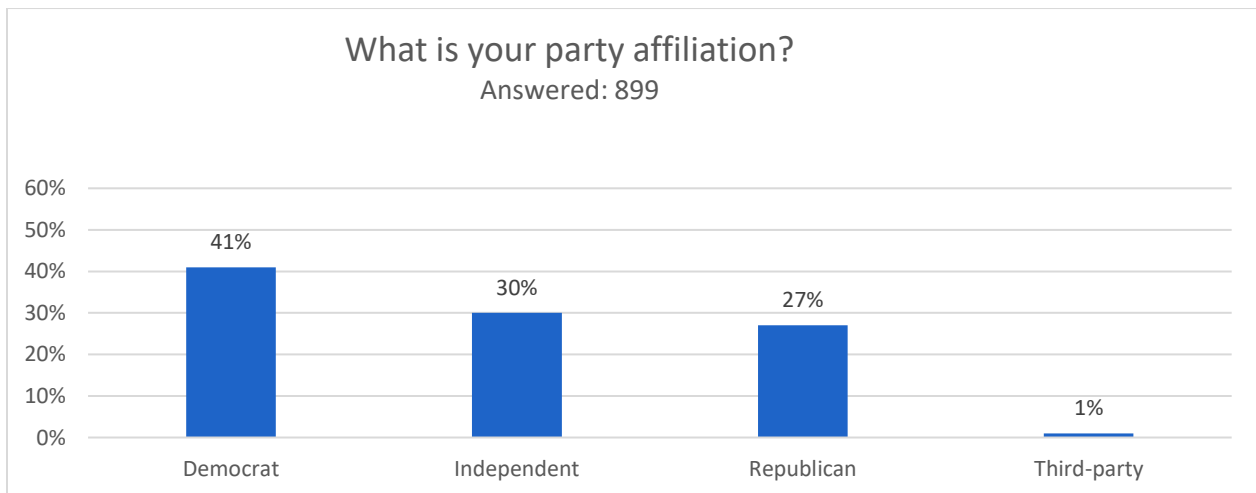
2. Grafieken

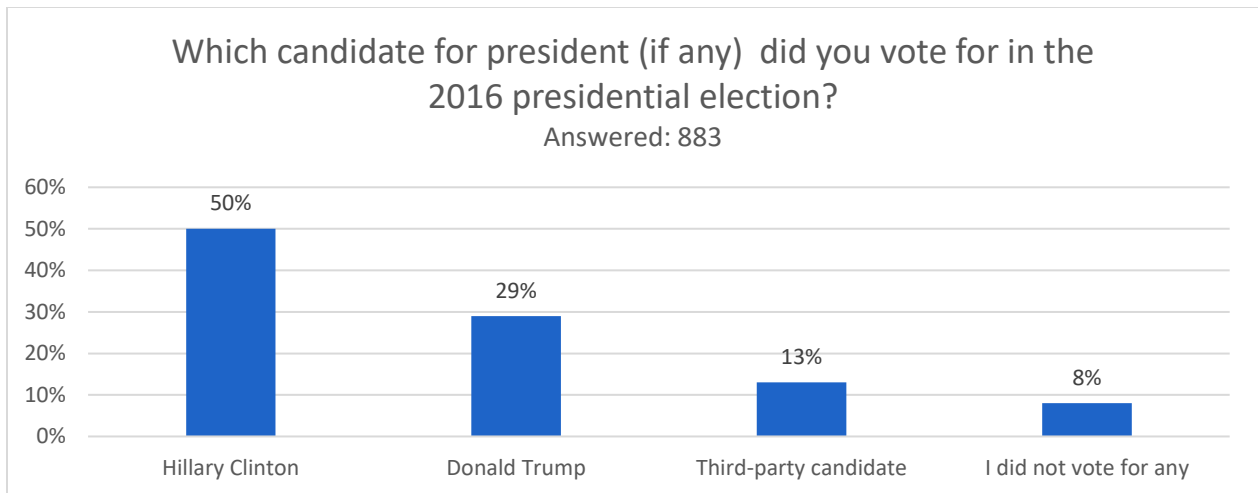
Figuur 1: Stemgedrag AOb-leden 2017-2019 (Onderzoeksbureau Regioplan, 2019)

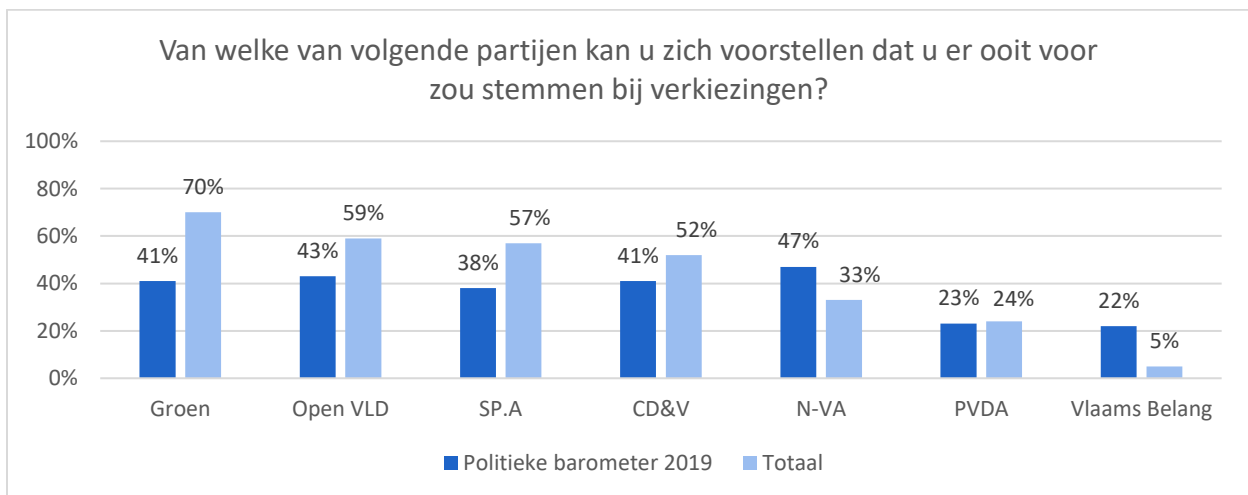
Figuur 2: How did you vote at the last general election? (Teacher Tapp, 2019)

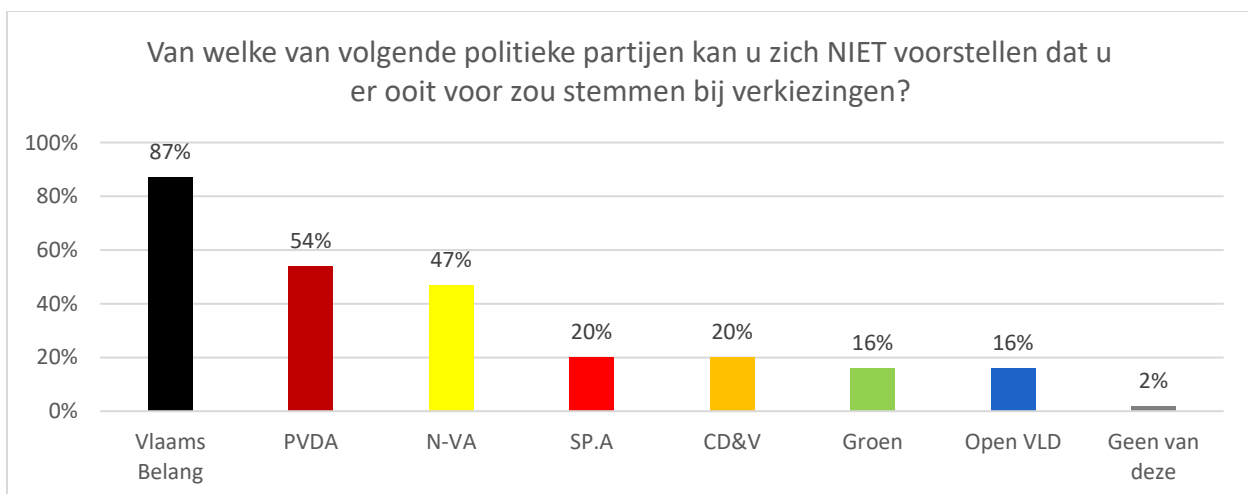
Figuur 3: Party affiliation (Klein, 2017).

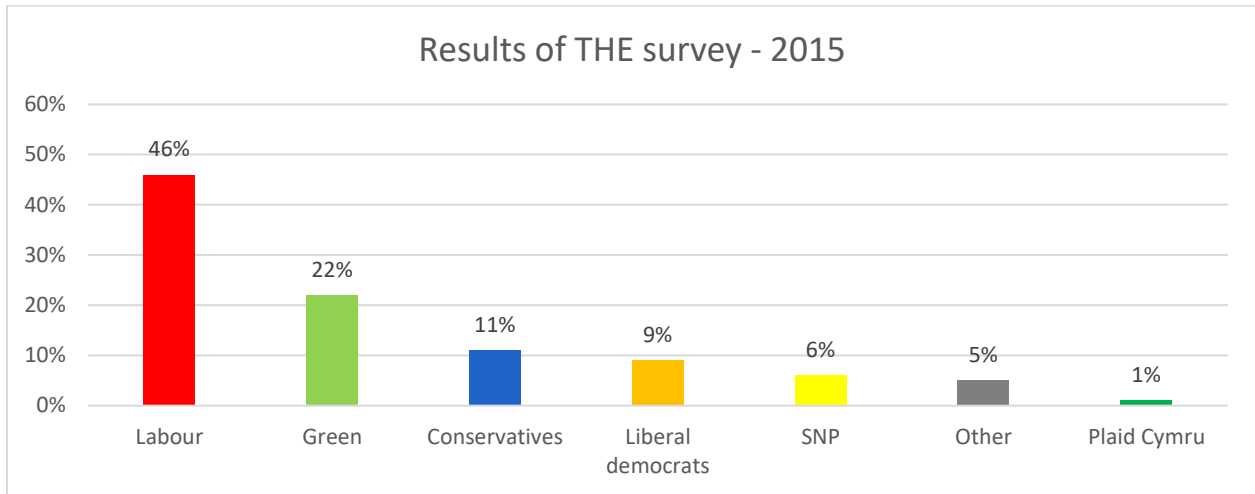
Figuur 4: Which presidential candidate? (Klein, 2017)

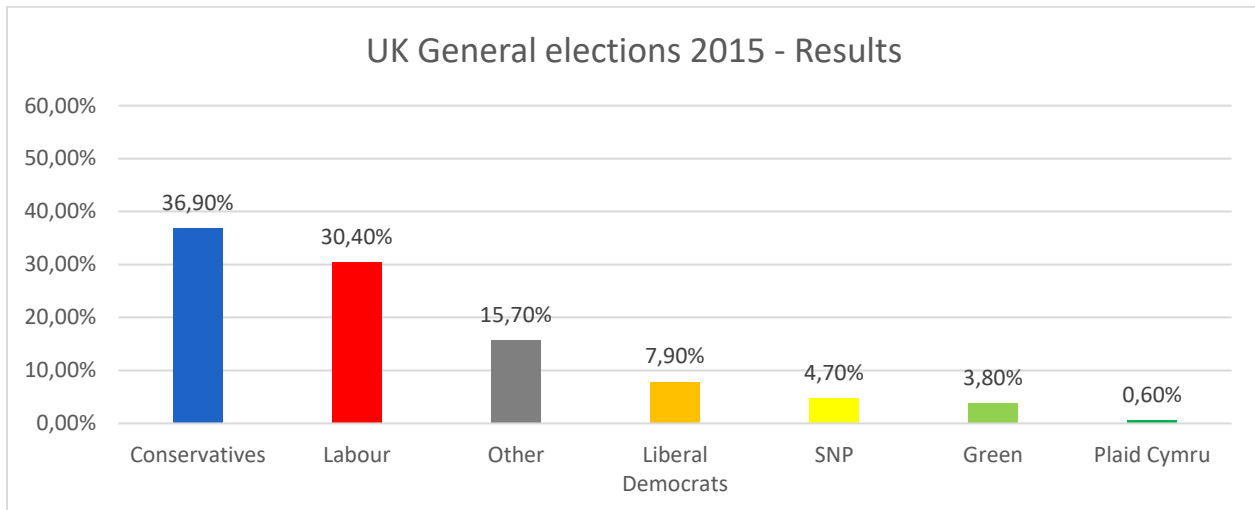
Figuur 5: Potentieel partijen (Van den Eynde, 2019)

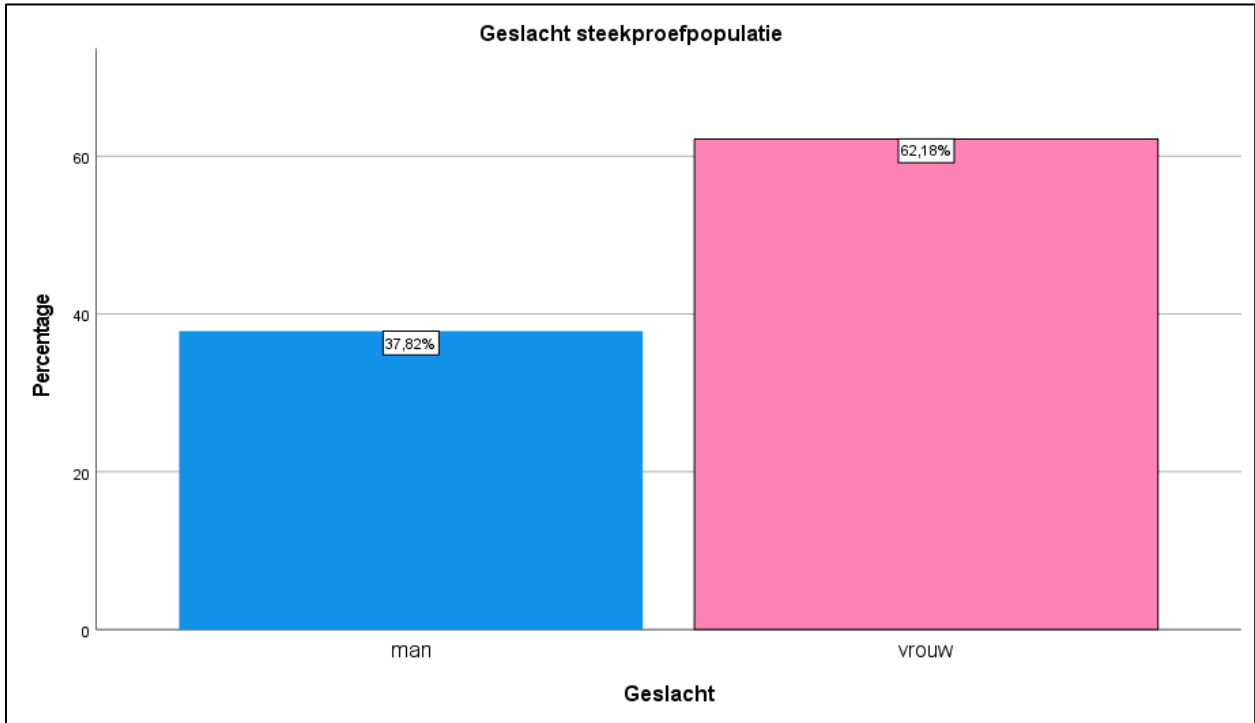
Figuur 6: Aversie partijen (Van den Eynde, 2019)

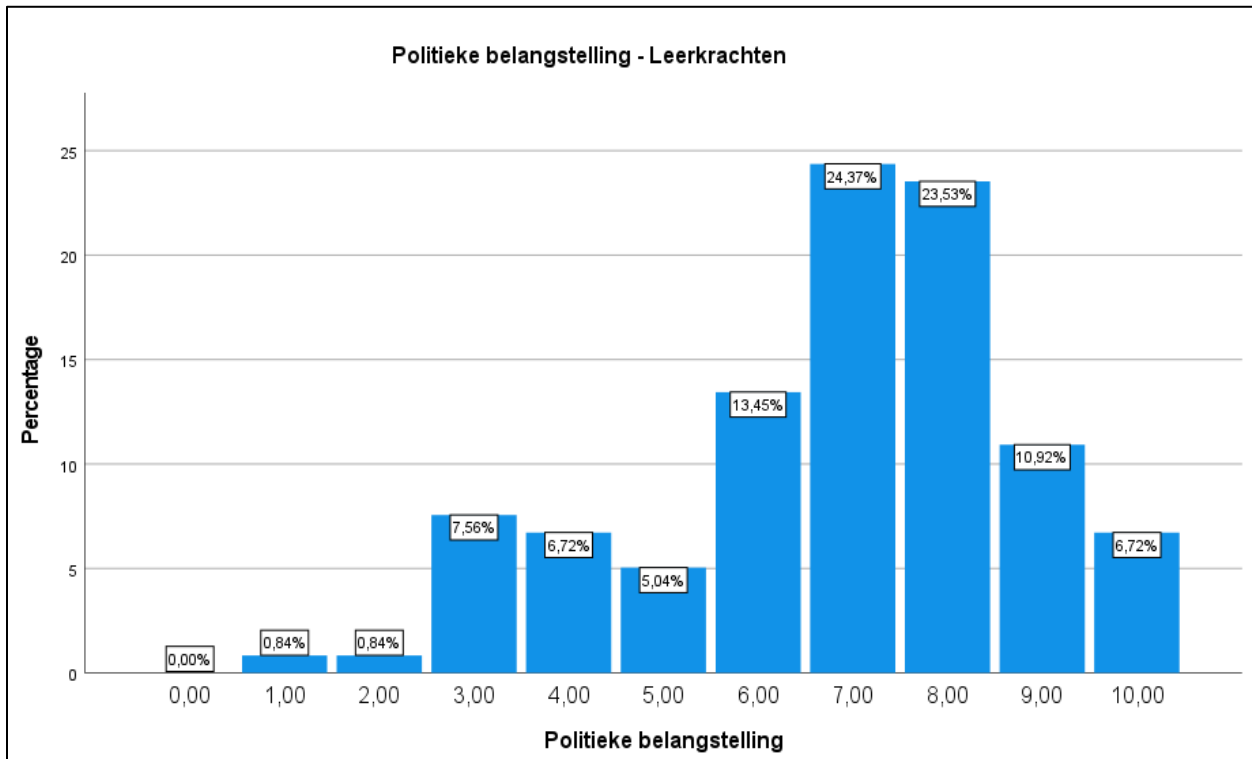
Figuur 7: Results of THE survey (Morgan, 2015)

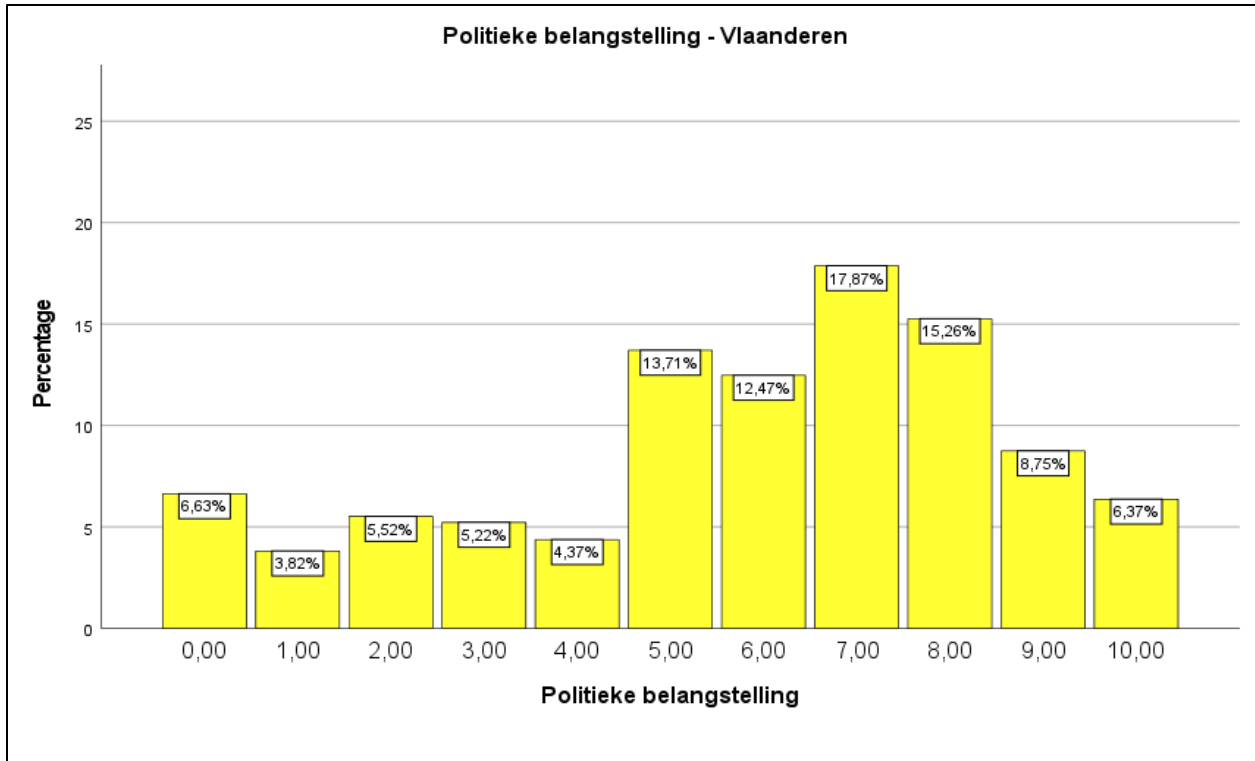
Figuur 8: UK General elections 2015 - Results (BBC News, 2015)

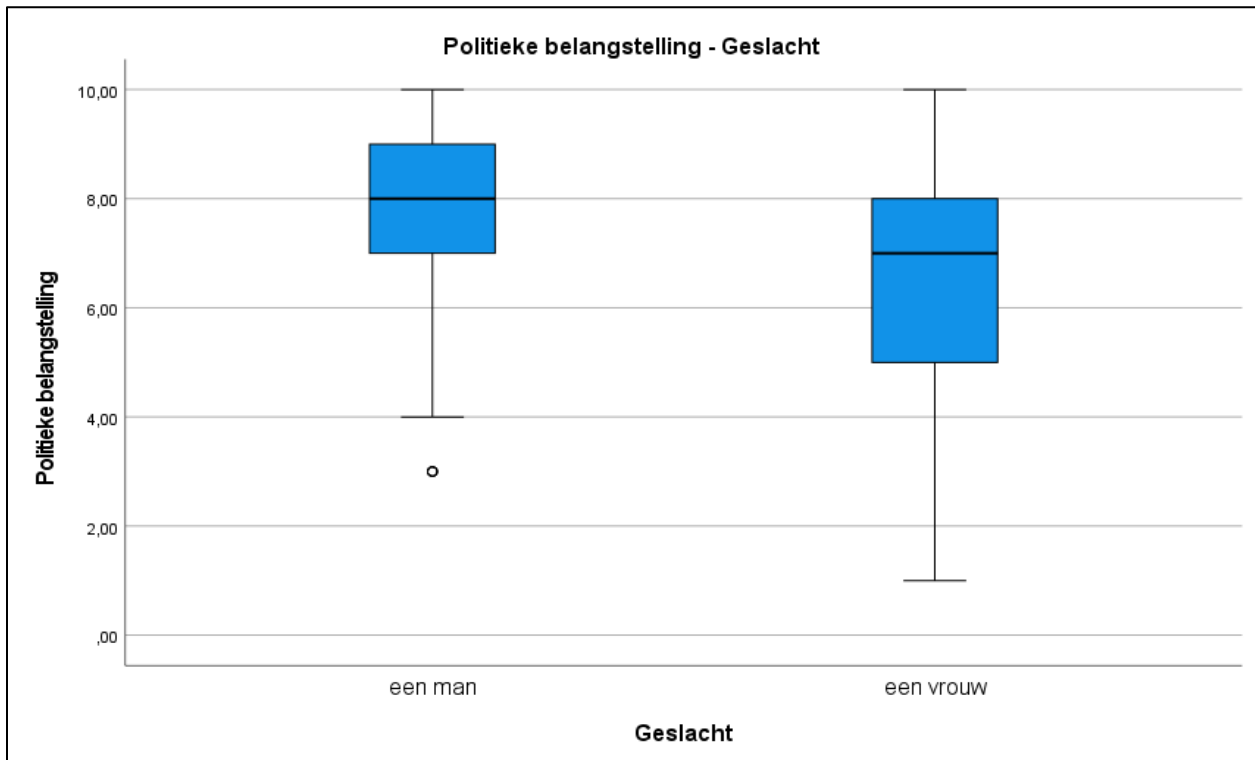
Figuur 9: Geslacht steekproefpopulatie

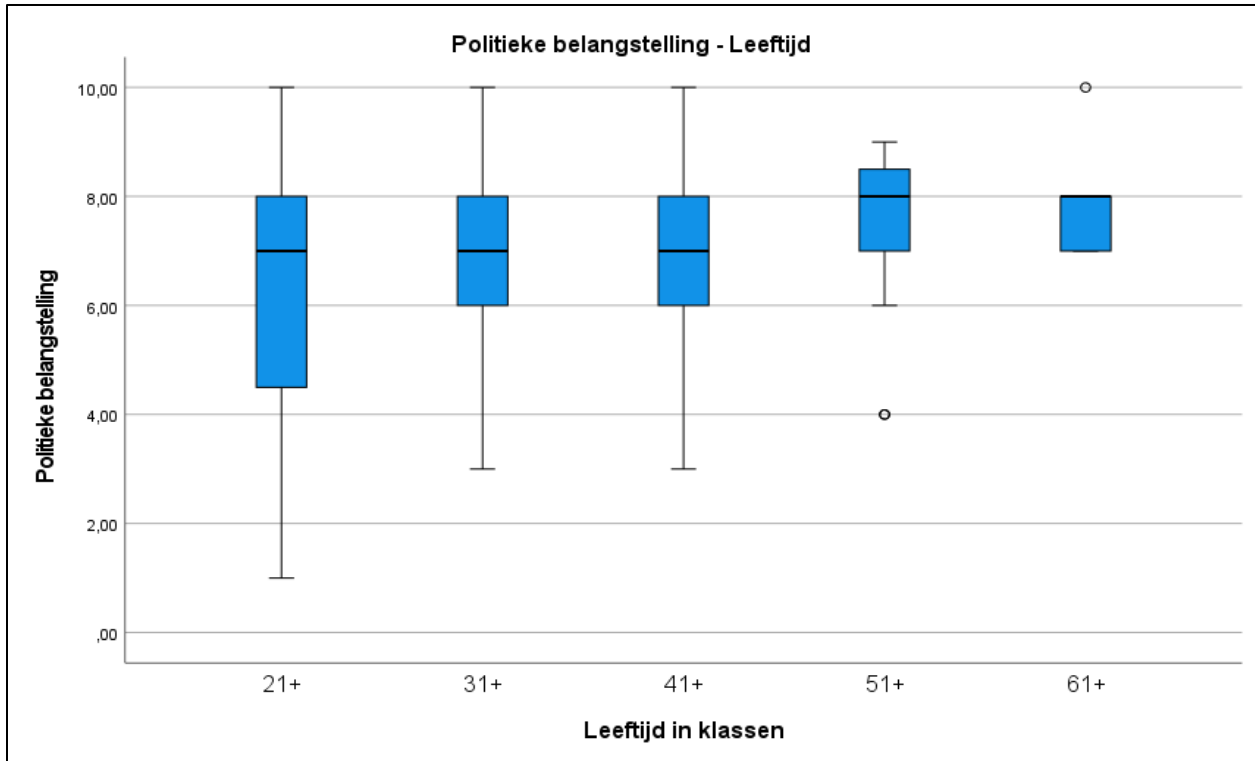
Figuur 10: Politieke belangstelling (LK)

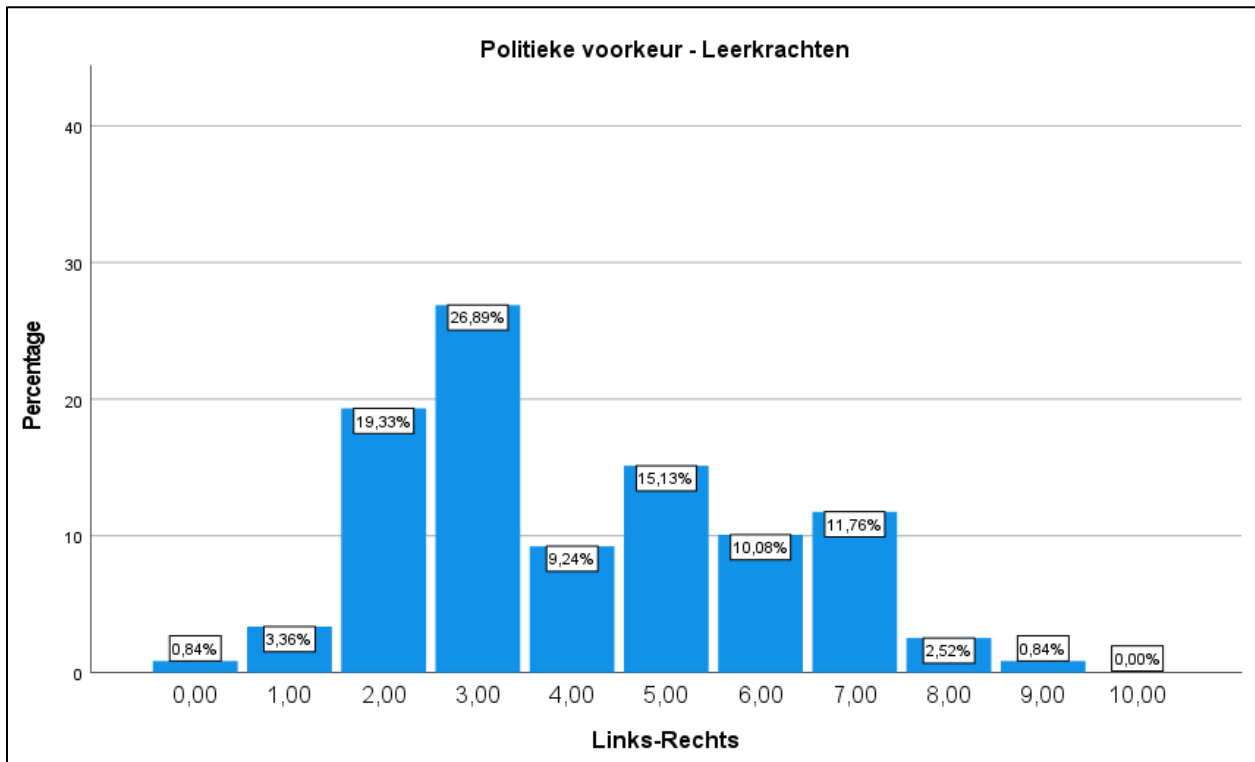
Figuur 11: Politieke belangstelling (VL)

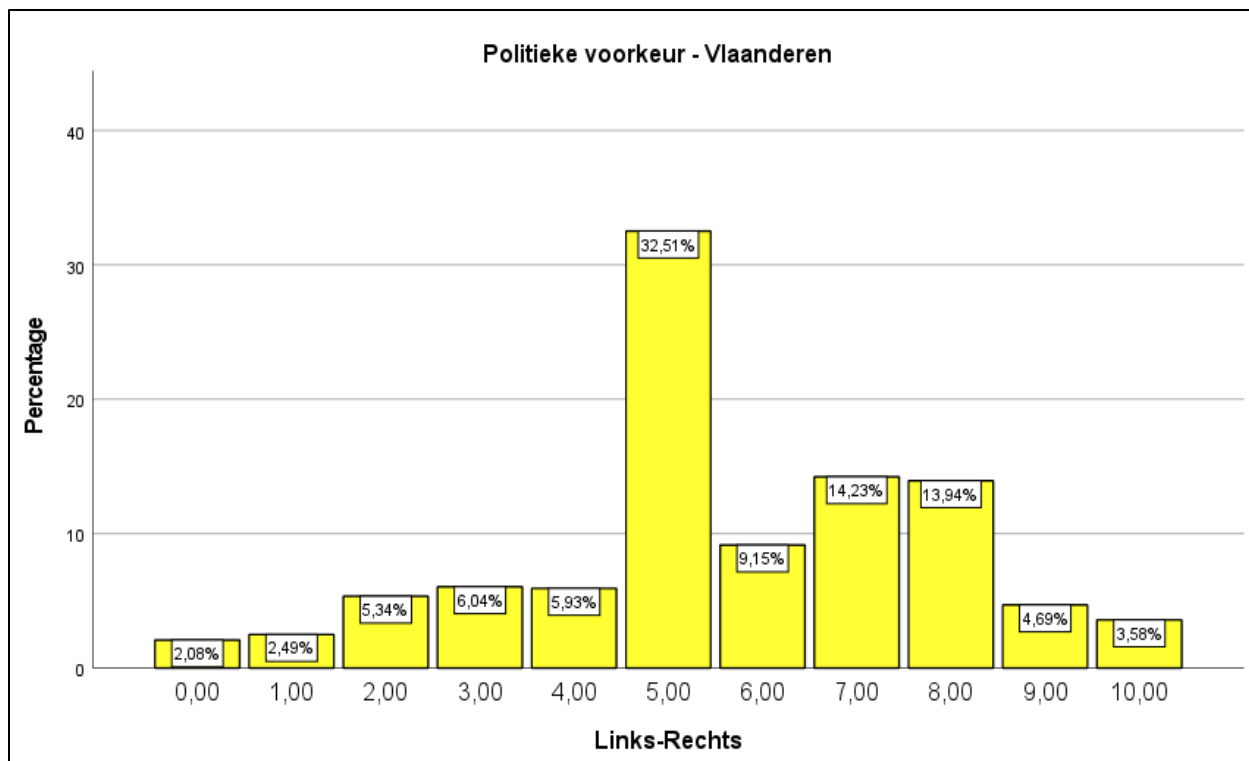
Figuur 12: Politieke belangstelling – Geslacht

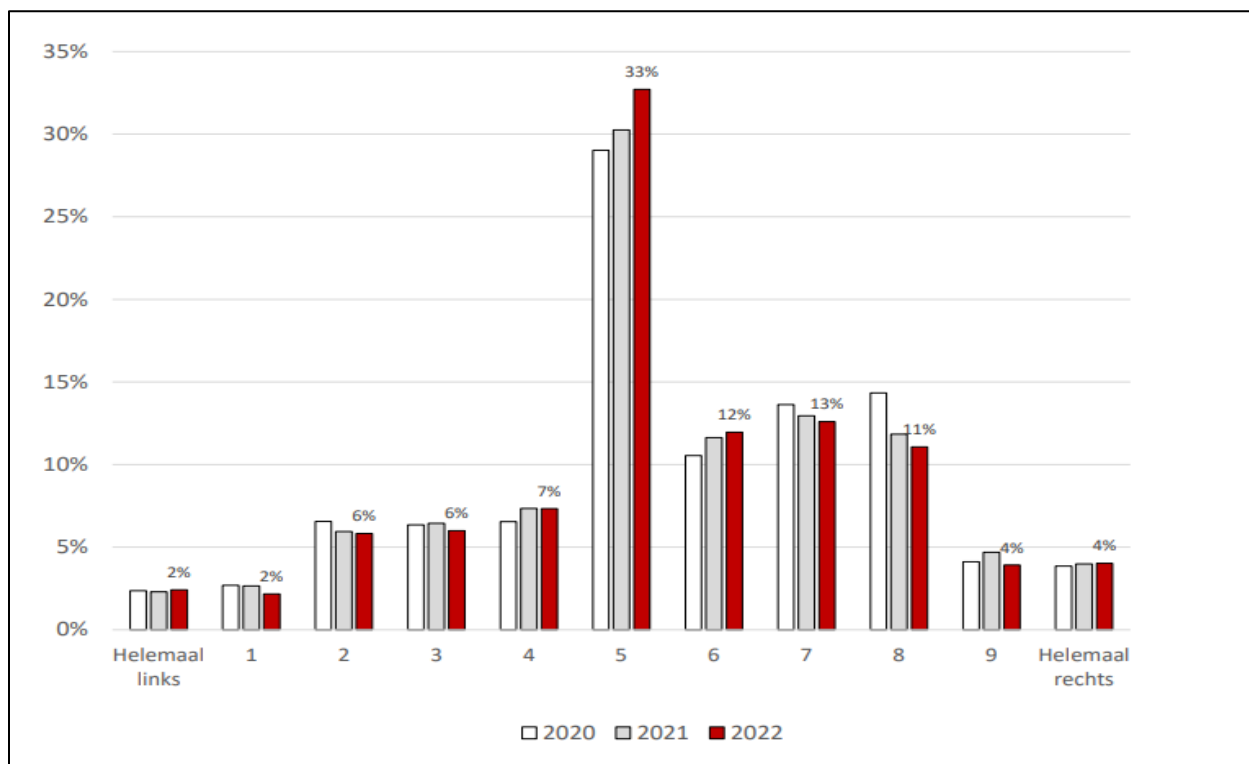
Figuur 13: Politieke belangstelling - leeftijd

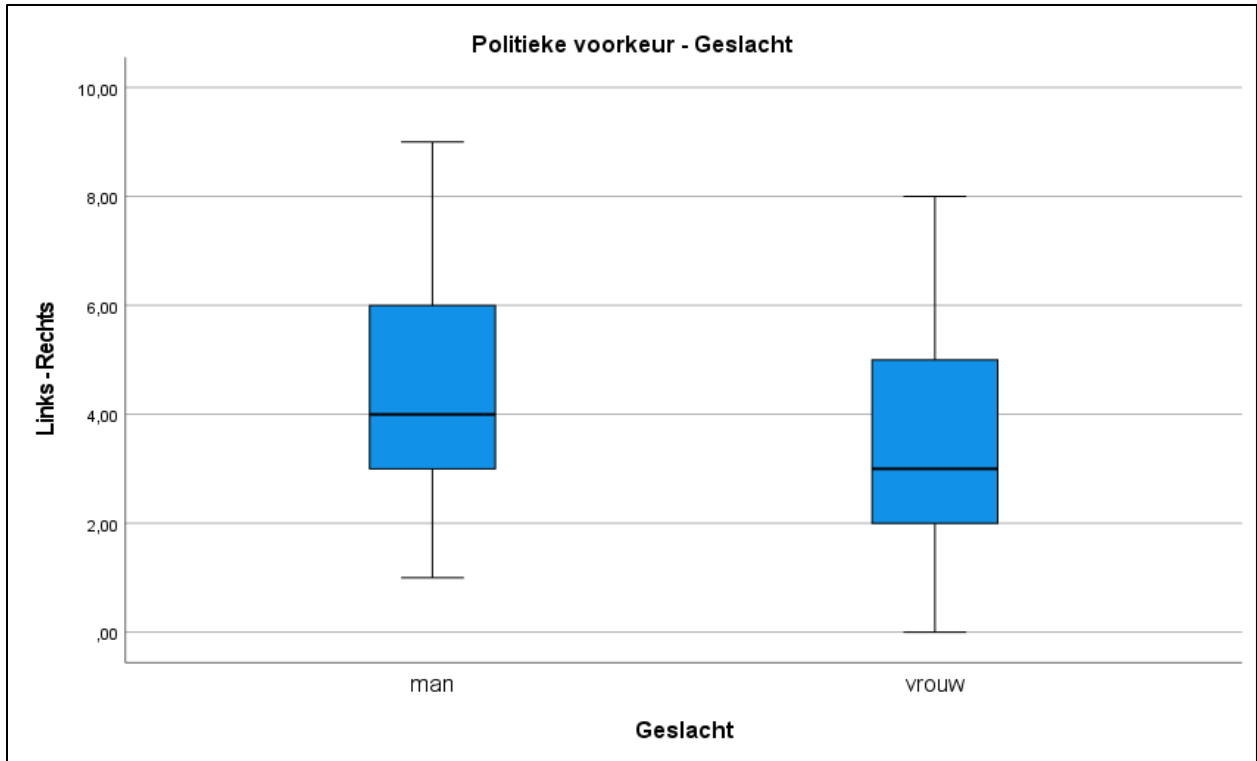
Figuur 14: Politieke voorkeur (links-rechts)(LK)

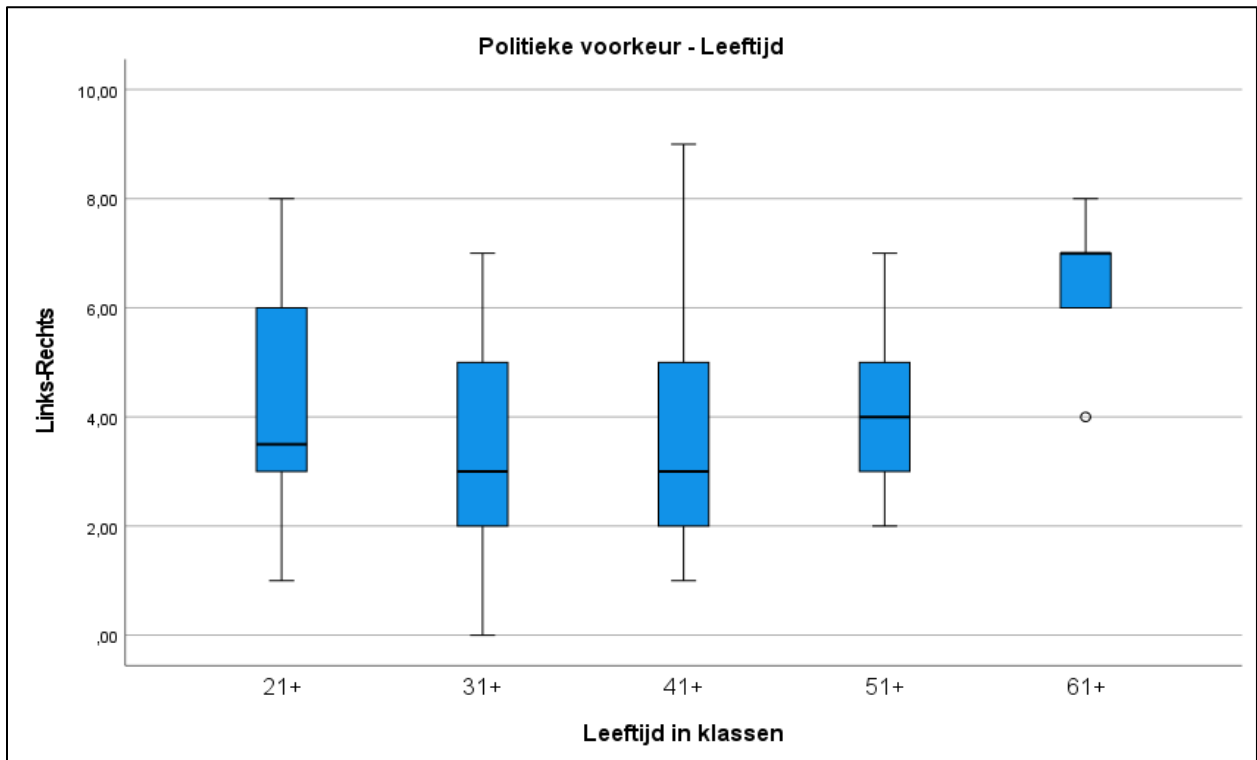
Figuur 15: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL) - (Represent, 2019)

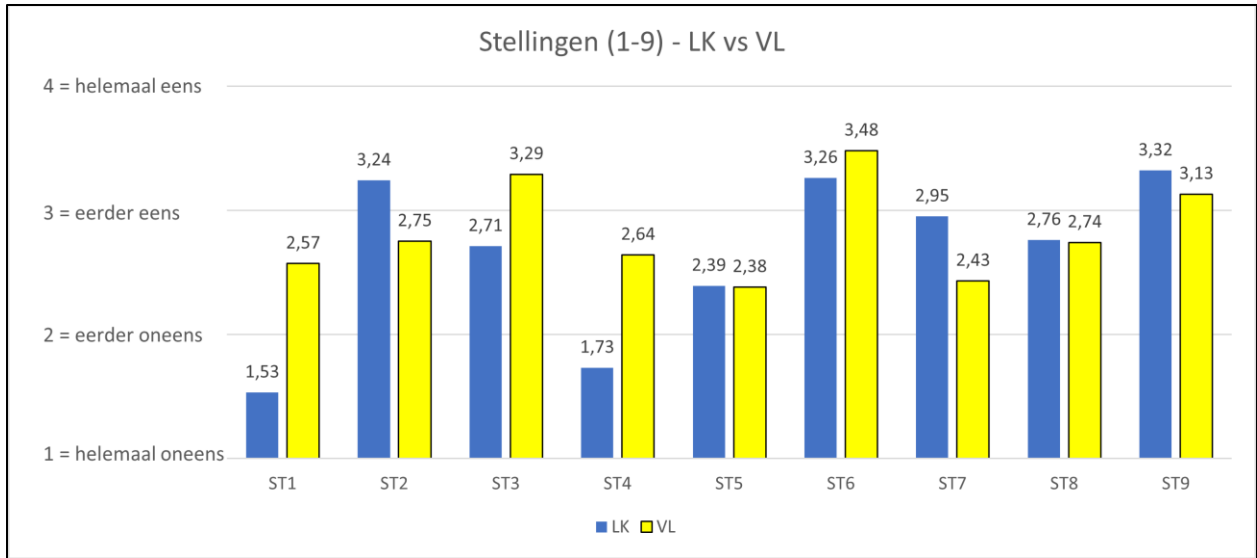
Figuur 16: Politieke voorkeur (links-rechts) (VL) - (De Stemming, 2022)

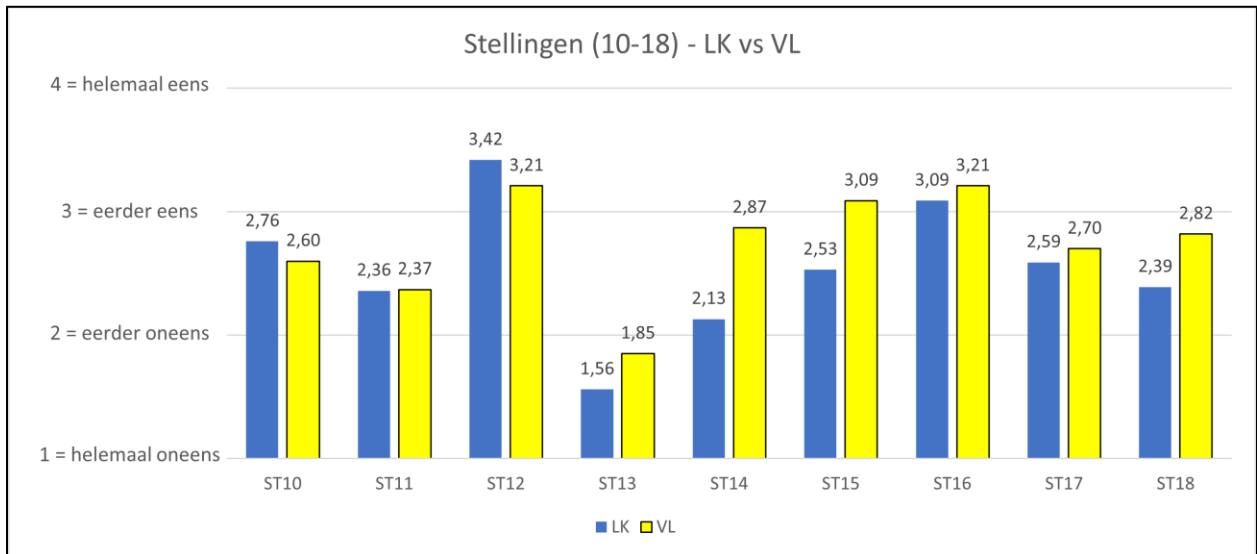
Figuur 17: Politieke voorkeur - Geslacht

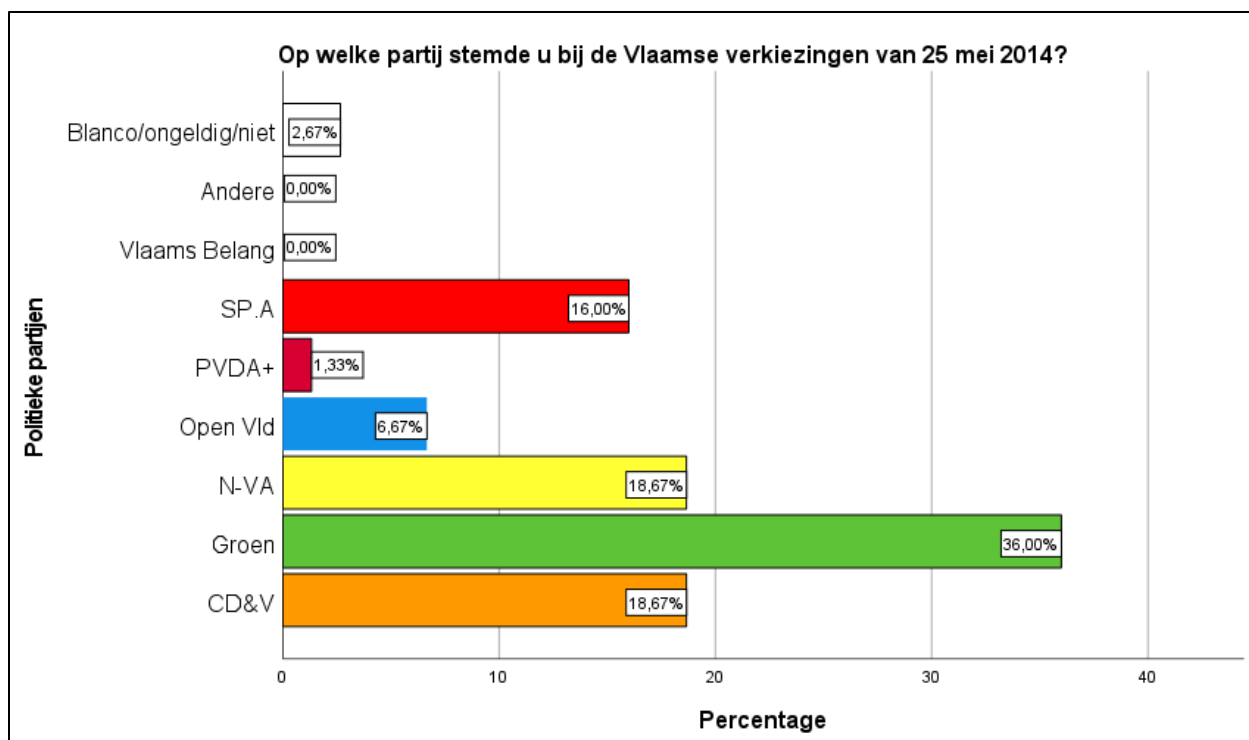
Figuur 18: Politieke voorkeur - Leeftijd

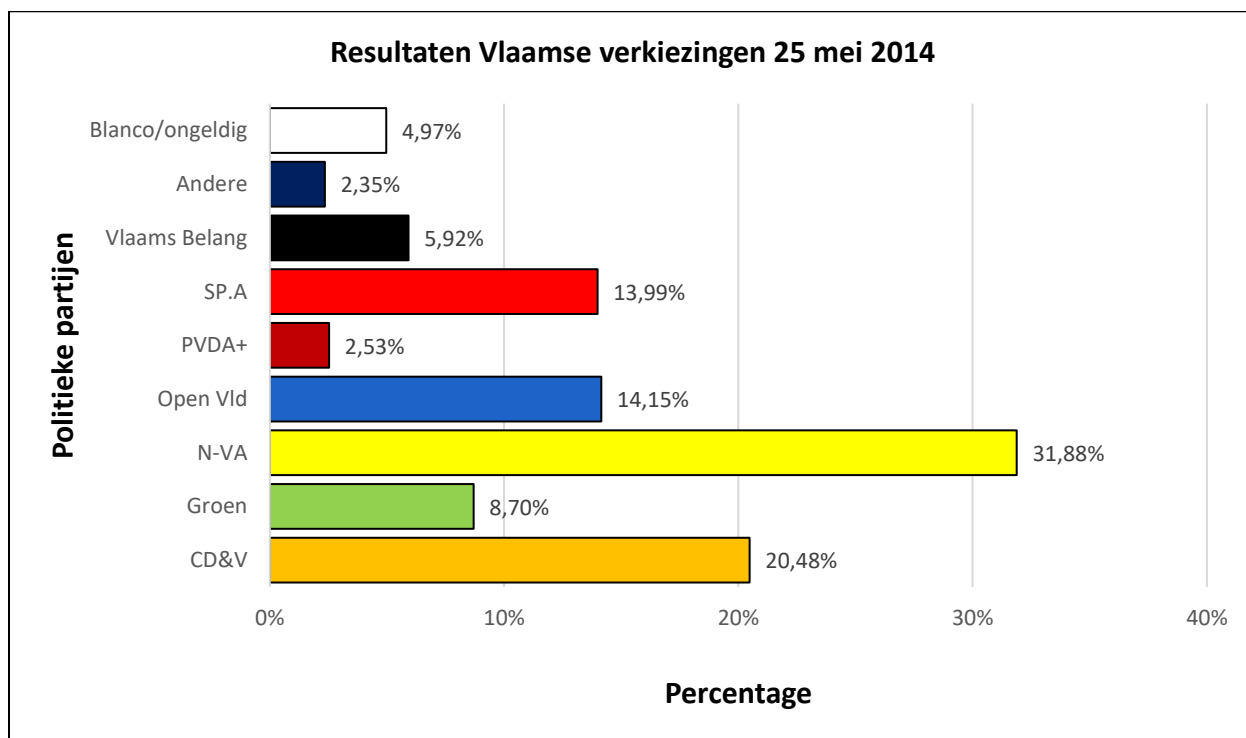
Figuur 19: Stellingen (1-9) - LK vs VL

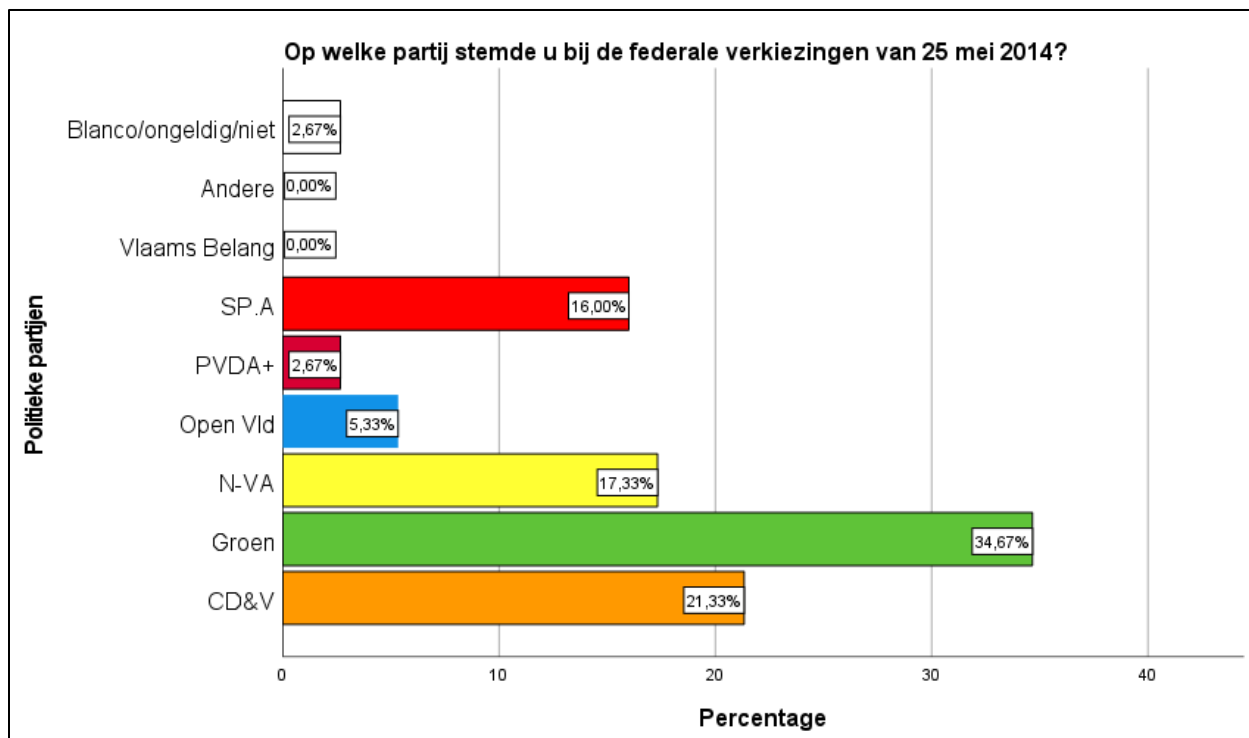
Figuur 20: Stellingen (10-18) - LK vs VL

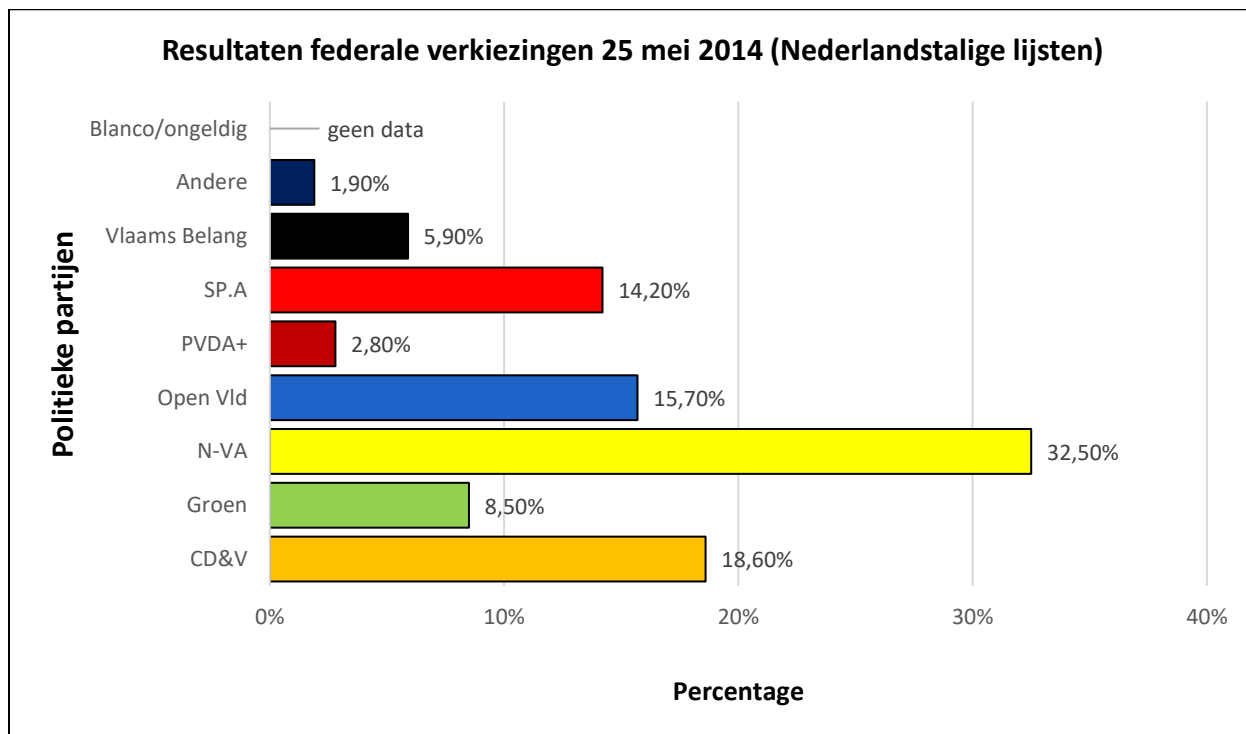
Figuur 21: Kiesgedrag 2014 - Vlaanderen (LK)

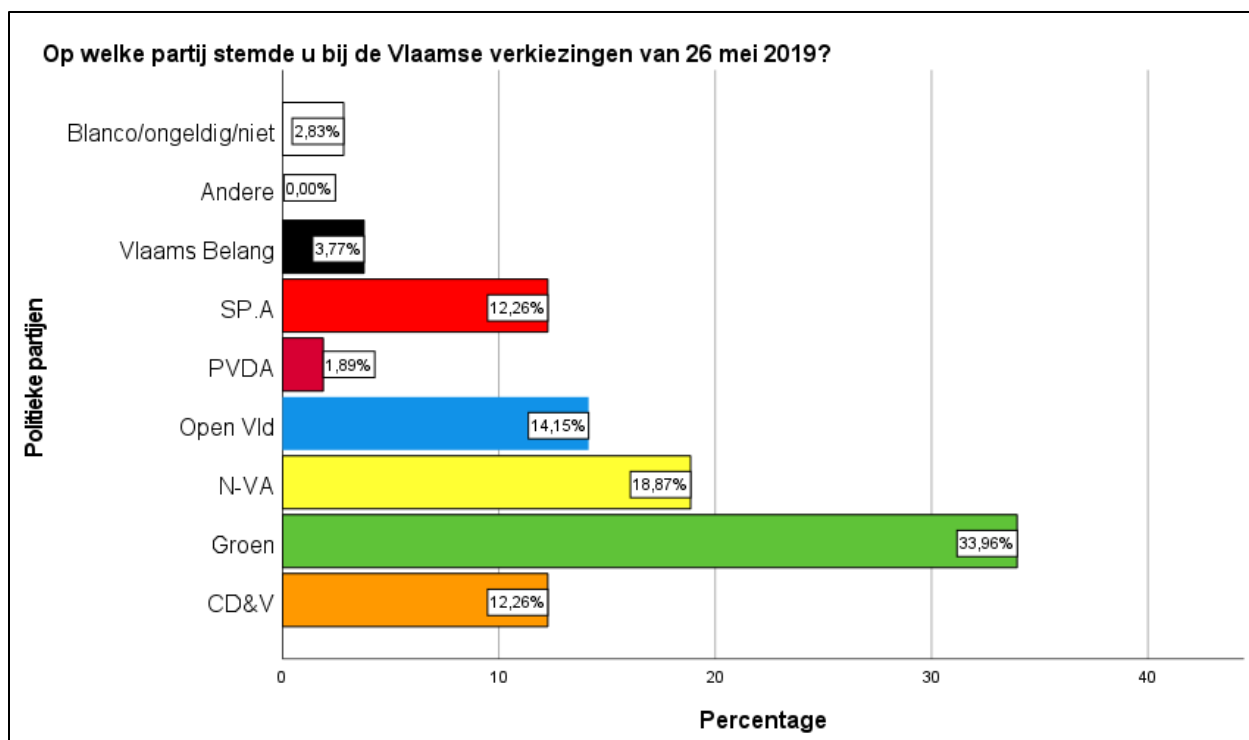
Figuur 22: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2014 (Wikipedia-bijdragers, 2023e)

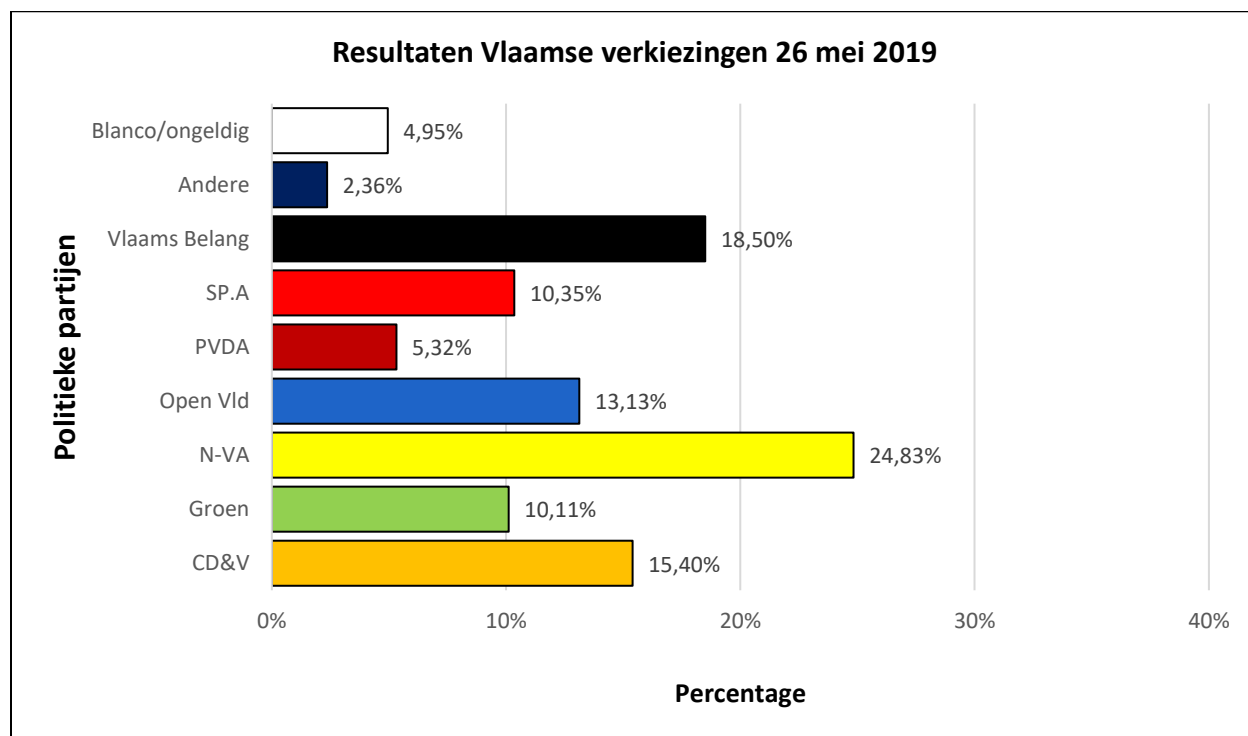
Figuur 23: Kiesgedrag 2014 - Federaal (LK)

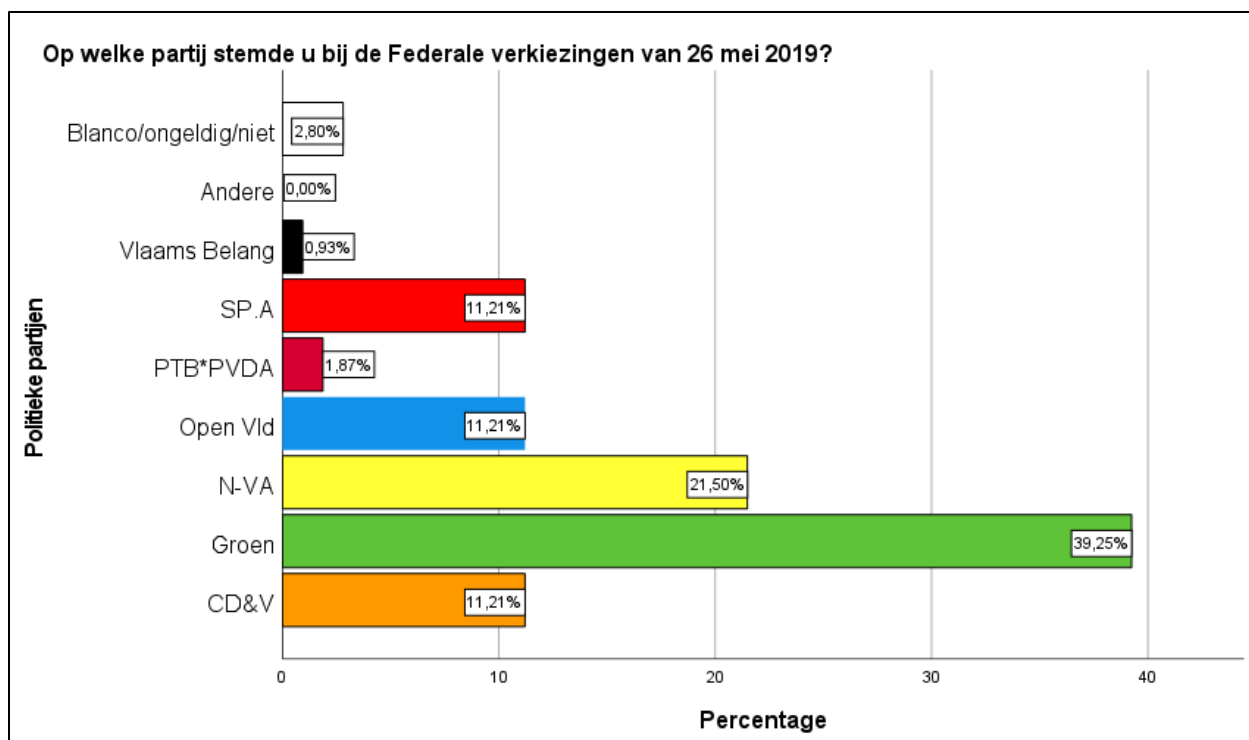
Figuur 24: Resultaten federale verkiezingen 2014 (Wikipedia-bijdragers, 2023b)

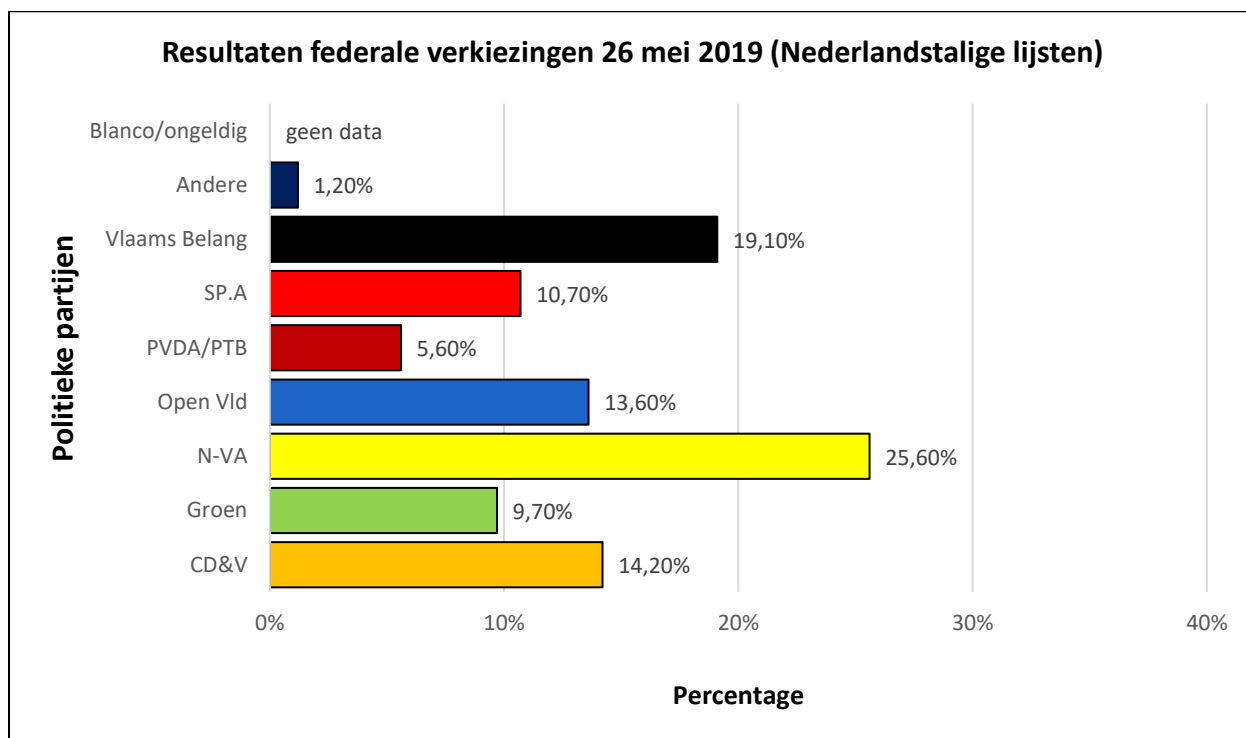
Figuur 25: Kiesgedrag 2019 - Vlaanderen (LK)

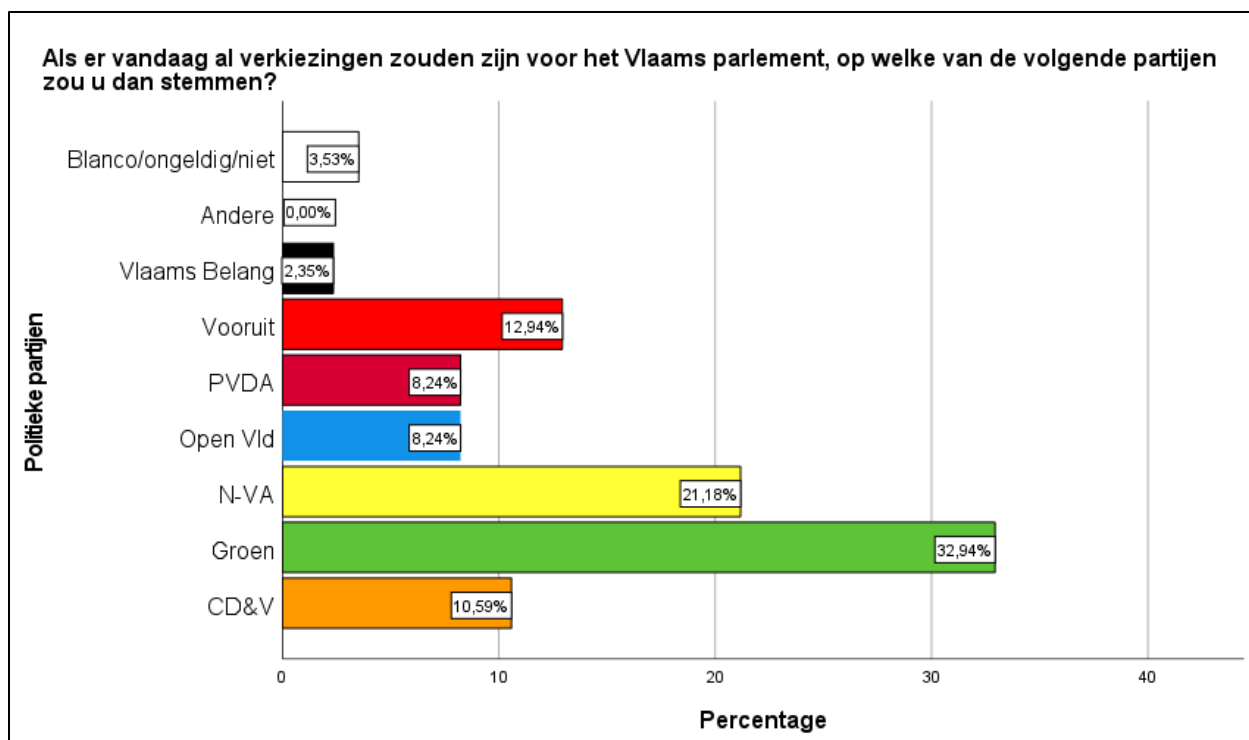
Figuur 26: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2019 (Wikipedia-bijdragers, 2023a)

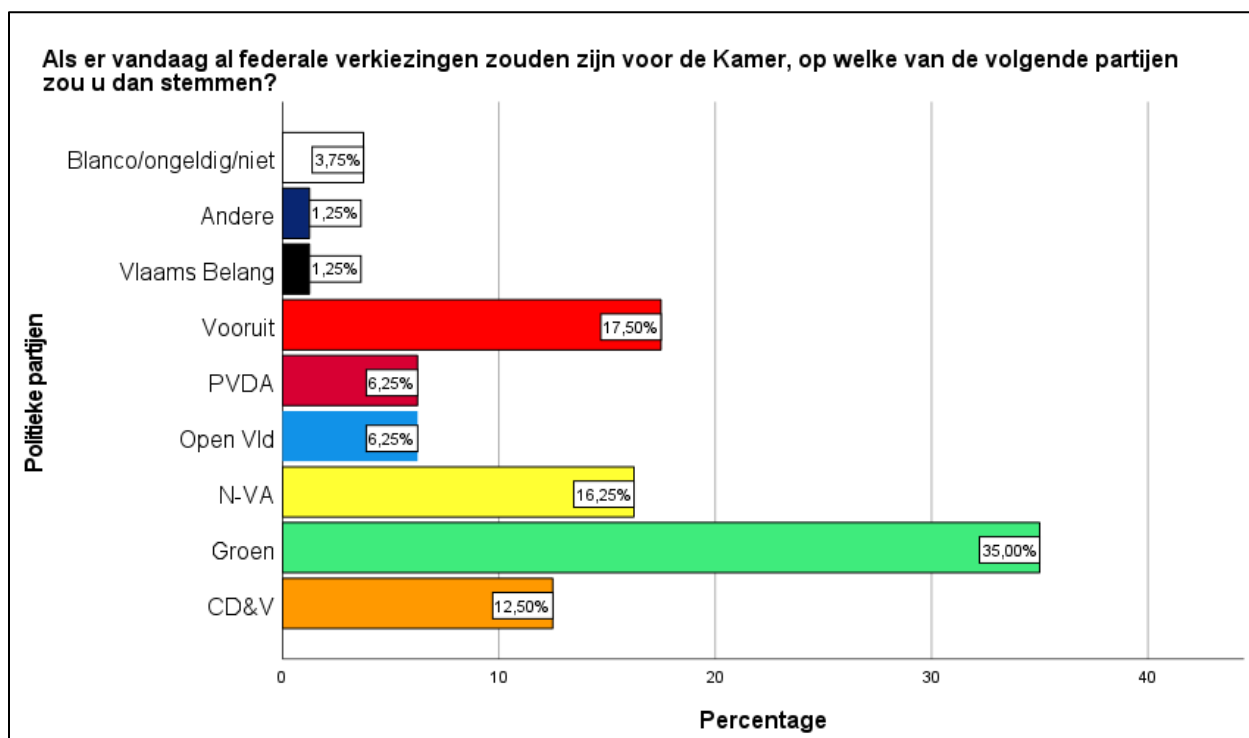
Figuur 27: Kiesgedrag 2019 - Federaal (LK)

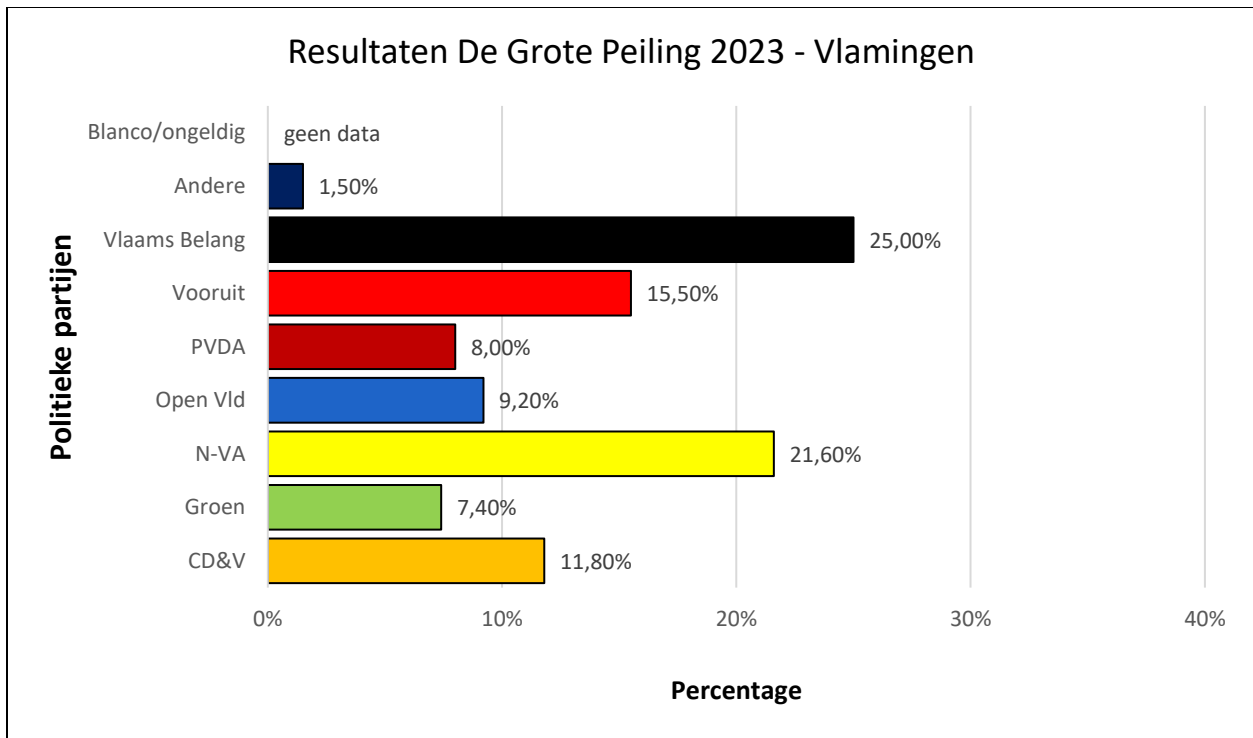
Figuur 28: Resultaten federale verkiezingen 2019 (Wikipedia-bijdragers, 2023c)

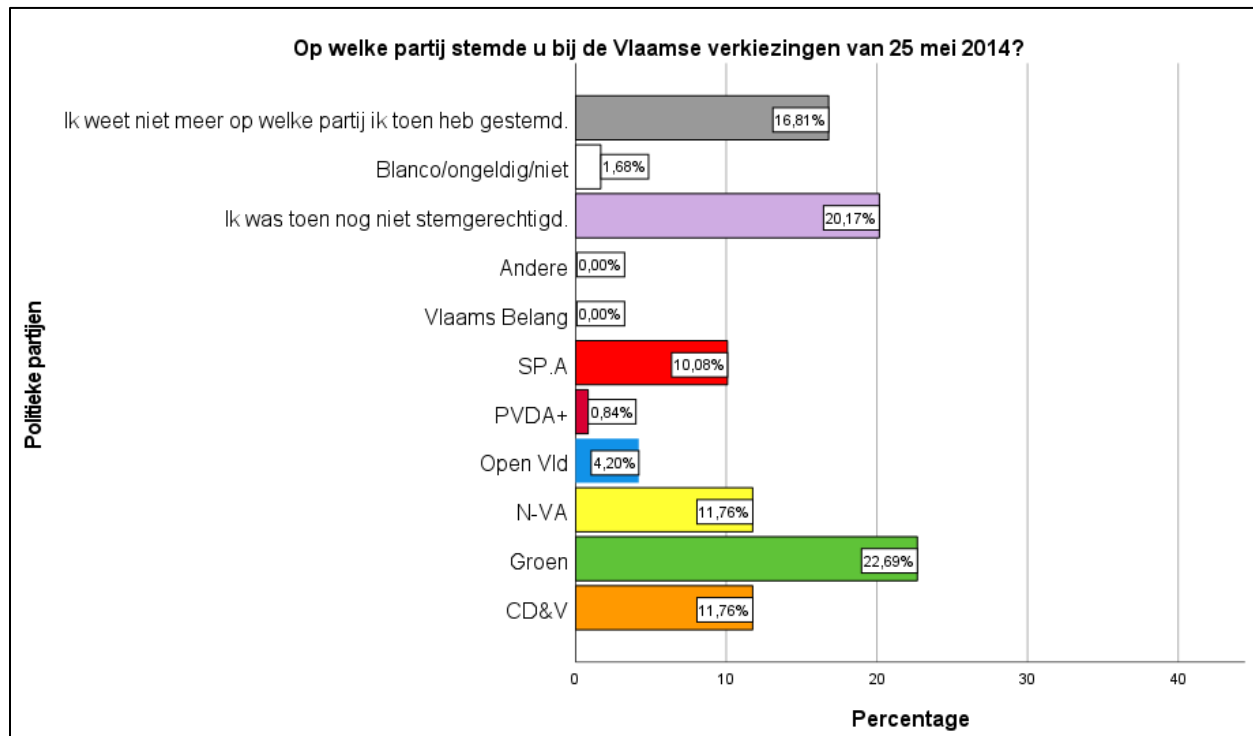
Figuur 29: Resultaten peiling vandaag Vlaanderen (LK)

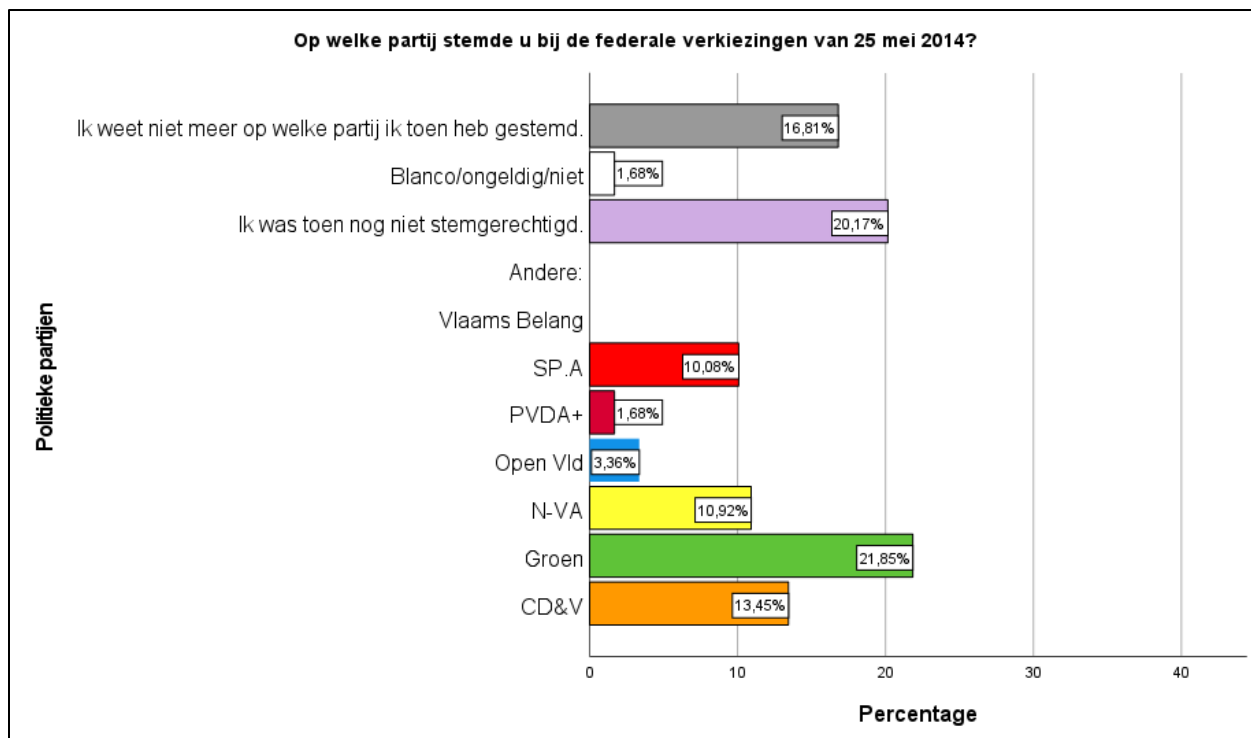
Figuur 30: Resultaten peiling vandaag federaal (LK)

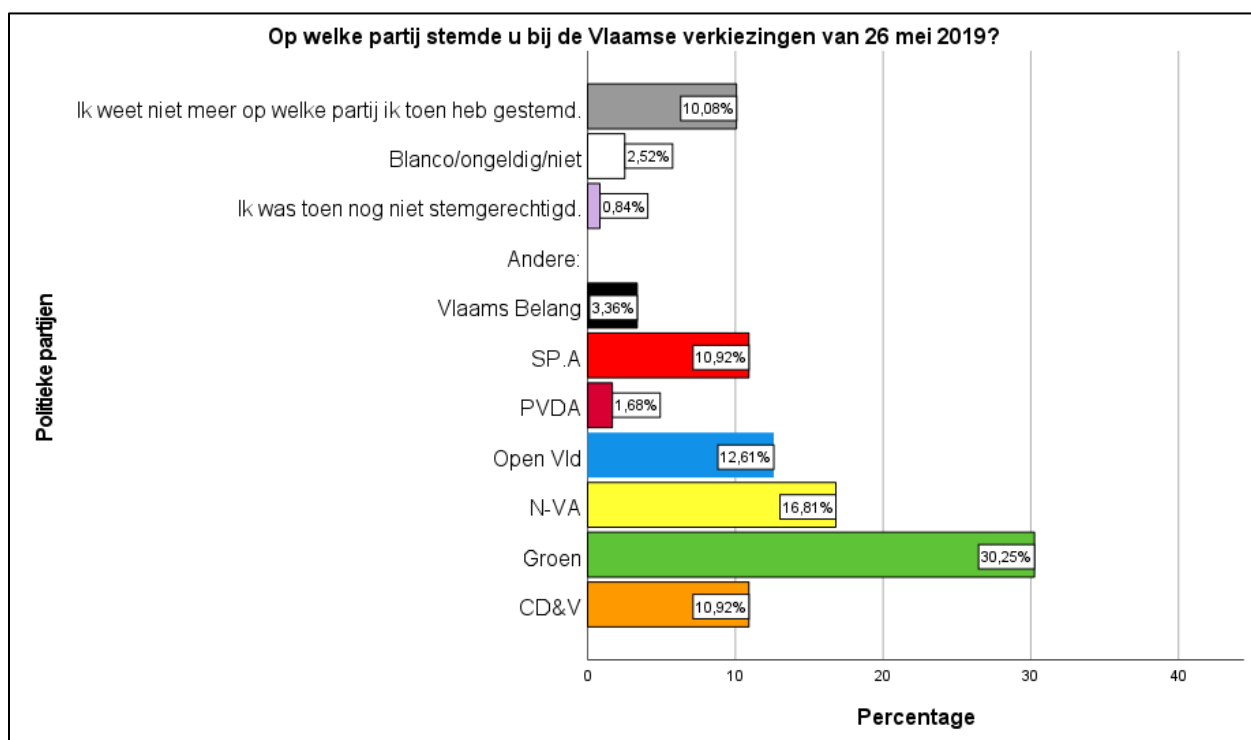
Figuur 31: Resultaten De Grote Peiling (Mees, 2023)

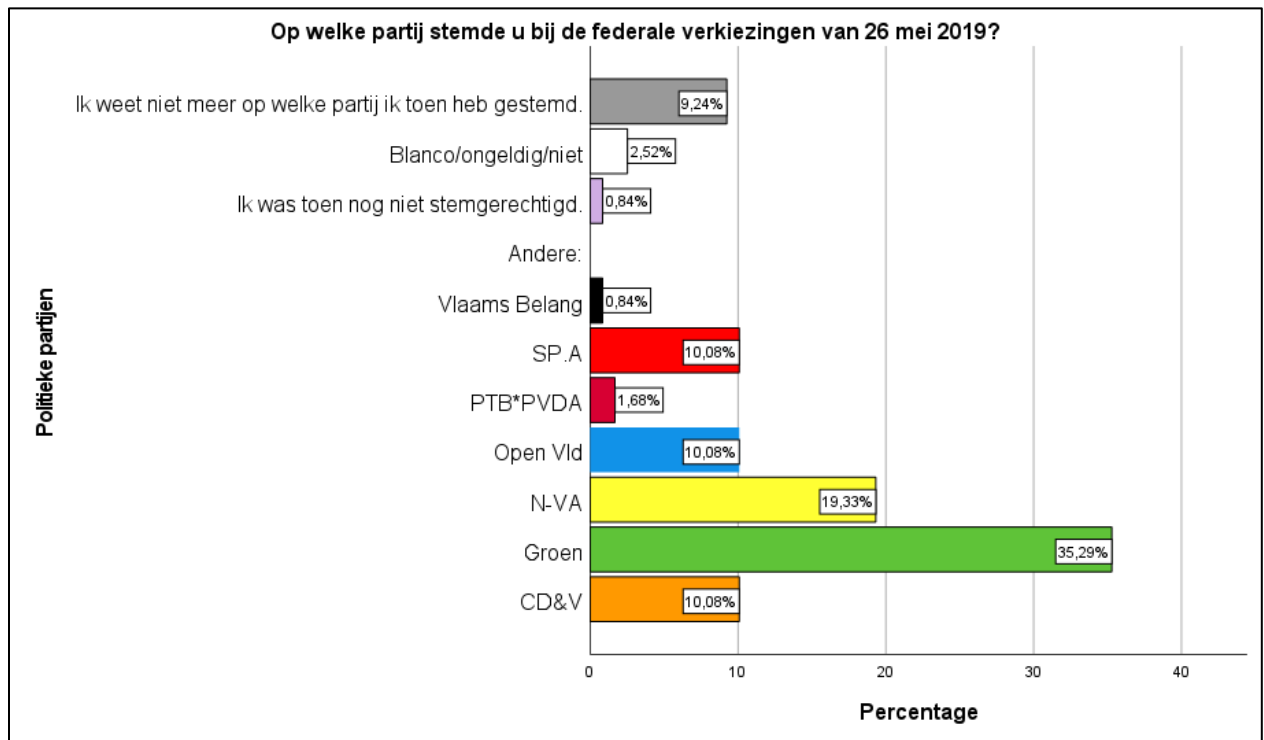
Figuur 32: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2014

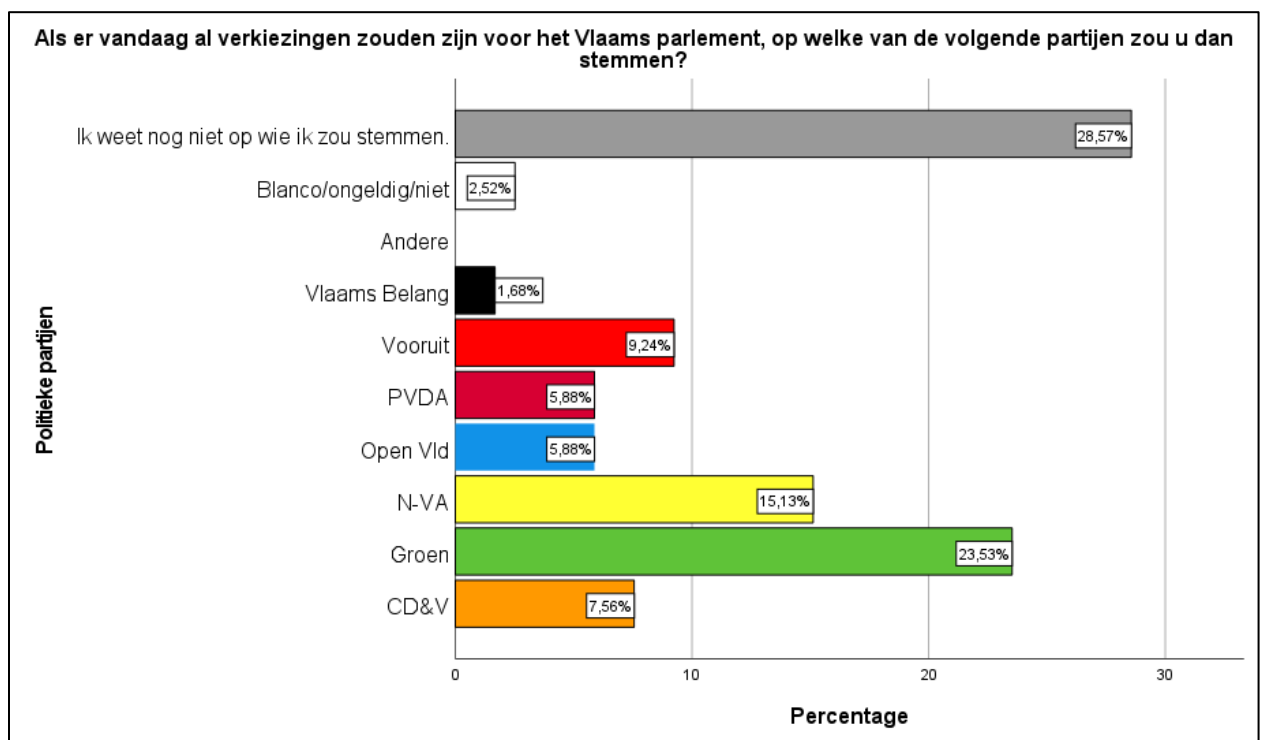
Figuur 33: Resultaten federale verkiezingen 2014

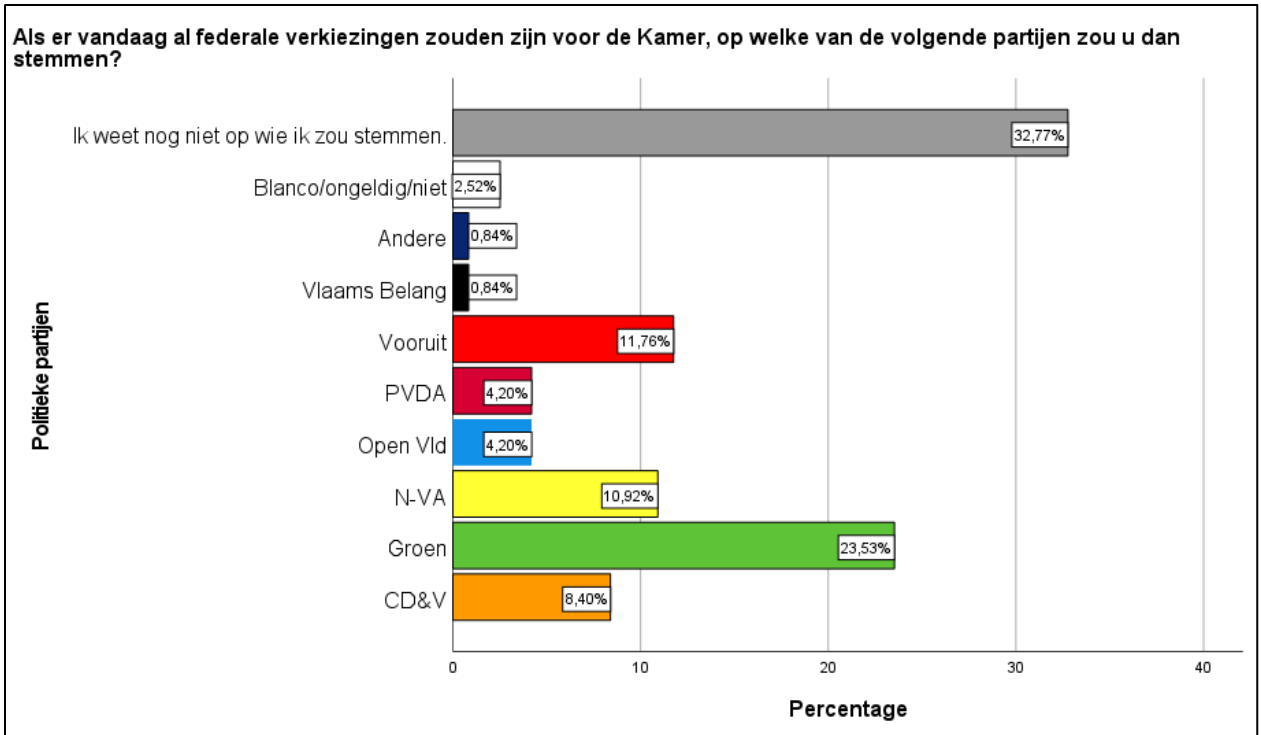
Figuur 34: Resultaten Vlaamse verkiezingen 2019

Figuur 35: Resultaten federale verkiezingen 2019

Figuur 36: Resultaten peiling vandaag Vlaanderen

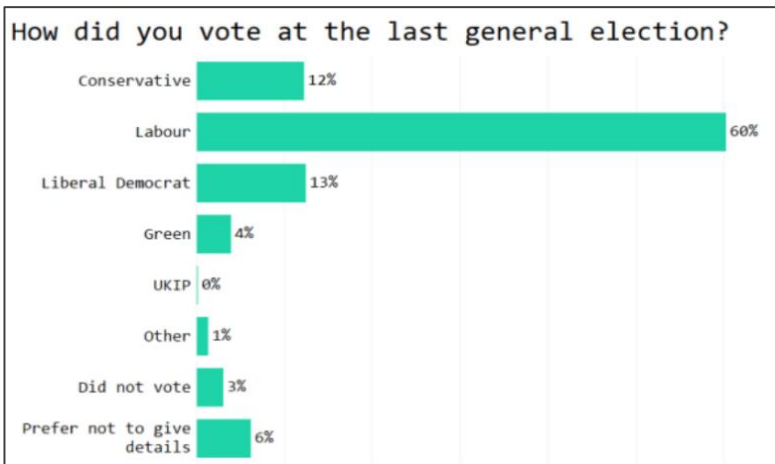
Figuur 37: Resultaten peiling vandaag federaal

3. Originele tabellen en figuren van aangehaalde bronnen

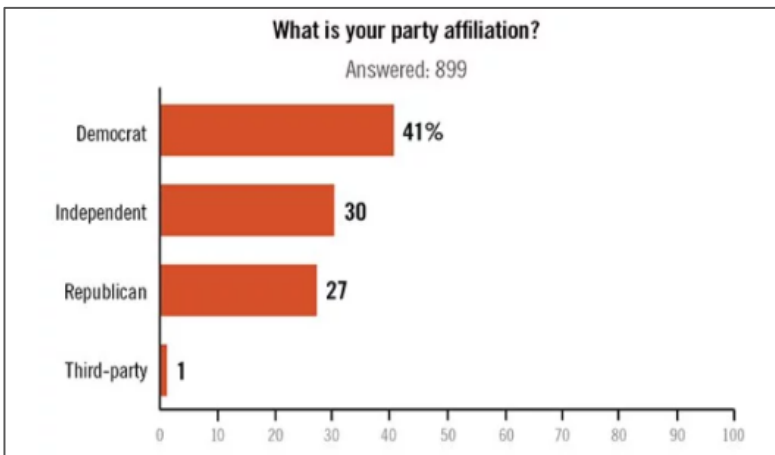
1) Figuur 1: Stemgedrag AOb-leden 2017-2019 (Onderzoeksbureau Regioplan, 2019).

	2017	2019	verschil
GroenLinks	23%	33%	+10%
PvdA	14%	17%	+3%
D66	28%	13%	-15%
SP	10%	12%	+2%
Partij voor de Dieren	4%	5%	+1%
VVD	7%	4%	-3%
CDA	4%	3%	-1%
Forum voor democratie	1%	3%	+2%
Niet/ongeldig gestemd	3%	3%	0%
Christen Unie	2%	2%	0%
50PLUS	1%	2%	0%
Anders	1%	1%	0%
PvV	1%	1%	0%
Denk	0%	0%	0%

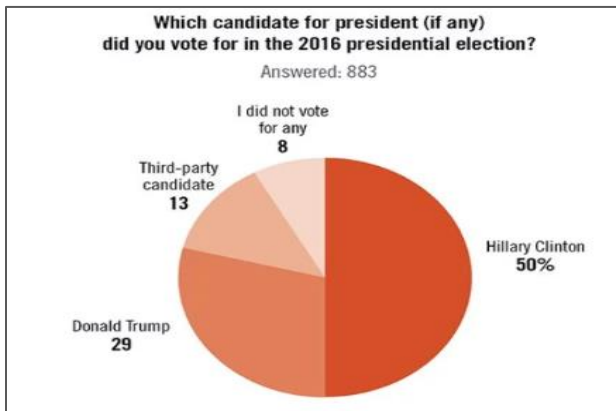
2) Figuur 2: How did you vote at the last general election? (Teacher Tapp, 2019)

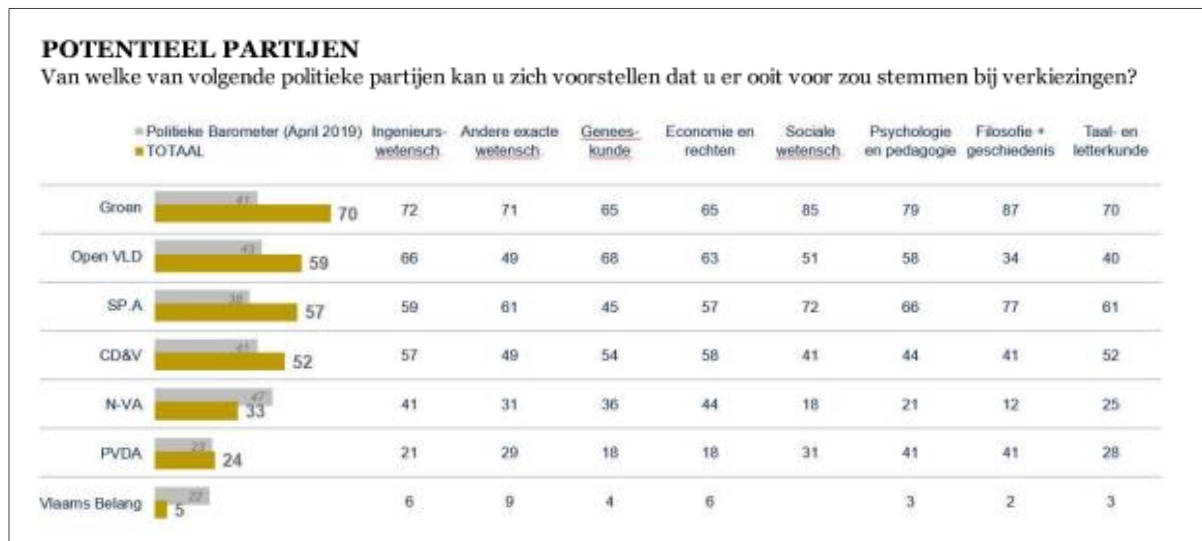
3) Figuur 3: Party affiliation (Klein, 2017) &

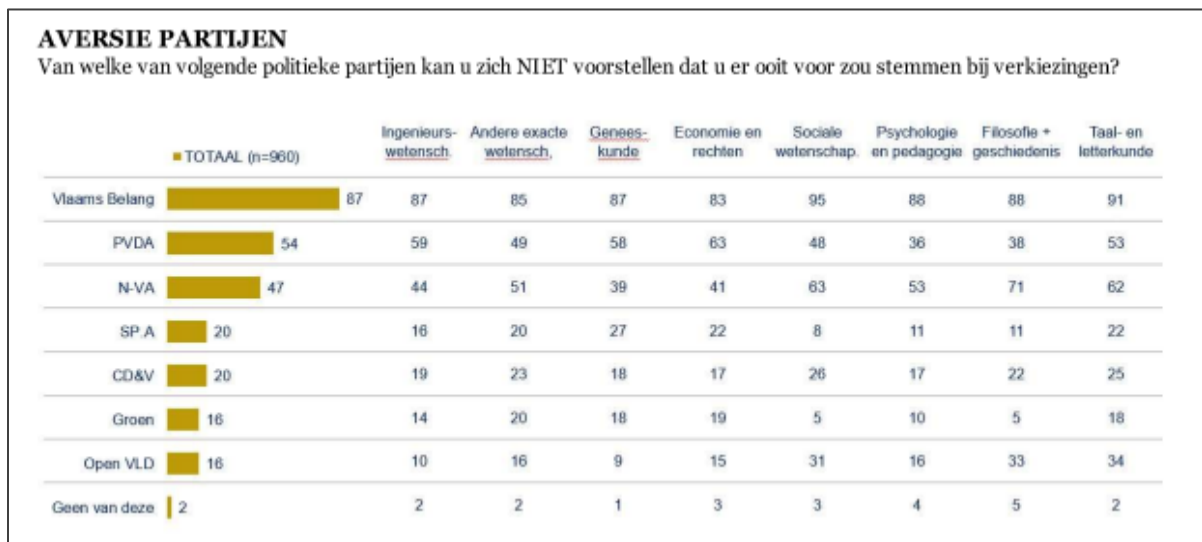
4) Figuur 4: Which presidential candidate? (Klein, 2017)

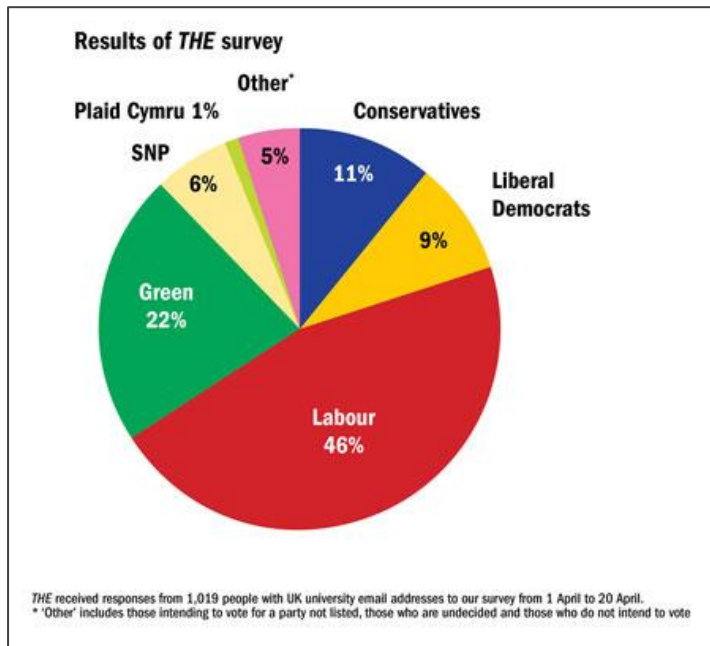
5) Figuur 5: Potentieel partijen (Van den Eynde, 2019).

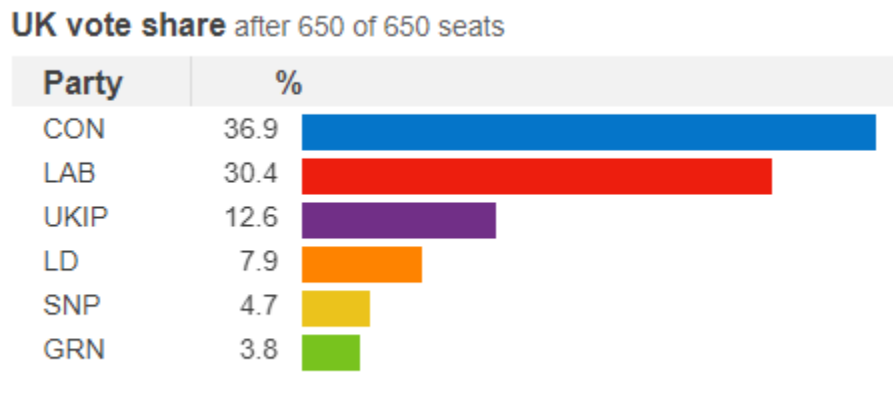
6) Figuur 6: Aversie partijen (Van den Eynde, 2019).

7) Figuur 7: Results of THE survey (Morgan, 2015).

8) Figuur 8: UK General Elections 2015 - Results (BBC News, 2015).

4. [Gehanteerde vragenlijst](#)

Masterproef: Wat is de politieke voorkeur van Vlaamse leerkrachten?

Start of Block: Inleiding

I Geachte deelnemer,

Welkom bij deze enquête.

Mijn naam is Kyle Bernaert. Na mijn diploma leerkracht secundair onderwijs behaald te hebben aan de Arteveldehogeschool, besloot ik om ook nog een master in de politieke wetenschappen te behalen aan de UGent.

Voor mijn thesis koos ik dan ook om onderzoek te doen naar hoe leerkrachten denken over politiek.

Deze anonieme enquête zal ongeveer vijf à acht minuten van uw tijd in beslag nemen.

Alvast hartelijk bedankt om deel te nemen aan dit onderzoek!

Met vriendelijke groeten,

Kyle Bernaert

Promotor: Anna Kern

End of Block: Inleiding

Start of Block: Geïnformeerde toestemming

Ik garandeer u dat:

Uw gegevens enkel gebruikt worden voor deze studie.

Uw persoonlijke gegevens **anoniem** gehouden worden tijdens elke stap van het onderzoek.

Uw antwoorden geanalyseerd worden door de onderzoeker en deze op anonieme wijze gepubliceerd kunnen worden.

U de enquête op elk moment kan stoppen.

U met mij contact op kan nemen bij vragen/opmerkingen/klachten via kyle.bernaert@ugent.be of met mijn promotor via anna.kern@ugent.be

Begrijpt u deze garanties en gaat u akkoord met uw deelname aan dit onderzoek?

- Ja, ik ga akkoord.
- Neen, ik ga niet akkoord.

End of Block: Geïnformeerde toestemming

Start of Block: Interesse

Q39 In welke mate hebt u **belangstelling voor politiek** in het algemeen op een schaal van 0 tot 10, als '0' staat voor '**helemaal geen belangstelling**' en '10' staat voor '**heel veel belangstelling**'?

	helemaal geen belangstelling	heel veel belangstelling									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ik heb: ()											

End of Block: Interesse

Start of Block: Stellingen

Q25 In deze vragenronde krijgt u enkele algemene **stellingen** over **maatschappelijke kwesties**. Deze dient u telkens te beantwoorden met een **antwoordschaal** die reikt van **helemaal oneens tot helemaal eens**. Er zijn in totaal **drie reeksen** van stellingen.

Page Break

In welke mate bent u het **eens of oneens** met onderstaande stellingen?

	Helemaal oneens	Eerder oneens	Eerder eens	Helemaal eens
Transmigranten onderdak bieden moet strafbaar zijn.	☐	☐	☐	☐
De overheid moet praktijktesten doen om te controleren op discriminatie bij aanwervingen.	☐	☐	☐	☐
Nieuwkomers moeten eerst slagen voor een examen over de Europese waarden voor ze de Belgische nationaliteit kunnen verwerven.	☐	☐	☐	☐
Als de asielaanvraag van gezinnen met kinderen is afgewezen, mogen ze in afwachting van hun terugkeer worden opgesloten.	☐	☐	☐	☐
Bedrijfswagens die op benzine of diesel rijden moeten voor 2024 verboden worden.	☐	☐	☐	☐
De btw op elektriciteit moet verlaagd worden van 21 naar 6%.	☐	☐	☐	☐

Page Break

In welke mate bent u het **eens of oneens** met onderstaande stellingen?

	Helemaal oneens	Eerder oneens	Eerder eens	Helemaal eens
Vliegen moet duurder worden door de tickets te belasten.	☐	☐	☐	☐
Ook na 2025 moeten we kerncentrales openhouden.	☐	☐	☐	☐
Als je rijdt mag je helemaal geen alcohol gedronken hebben.	☐	☐	☐	☐
Ook na 12 weken zwangerschap moet abortus nog toegestaan worden.	☐	☐	☐	☐
Spermadonatie mag niet langer anoniem gebeuren.	☐	☐	☐	☐
Grote vermogens moeten meer belast worden.	☐	☐	☐	☐

Page Break

In welke mate bent u het eens of oneens met onderstaande stellingen?

	Helemaal oneens	Eerder oneens	Eerder eens	Helemaal eens
De lonen mogen niet meer automatisch aan de prijsstijgingen worden aangepast (index).	☐	☐	☐	☐
Vingerafdrukken van alle burgers moeten in een centrale databank worden bijgehouden.	☐	☐	☐	☐
Winkels mogen zelf kiezen wanneer ze solden doen.	☐	☐	☐	☐
Er moet een minimumpensioen komen van minstens €1500 euro per maand.	☐	☐	☐	☐
Er moeten in de regering evenveel mannen als vrouwen zitten.	☐	☐	☐	☐
Belangrijke politieke beslissingen moeten via een referendum aan burgers kunnen worden overgelaten.	☐	☐	☐	☐

End of Block: Stellingen

Start of Block: Links-Rechts

In de politiek spreekt men soms over 'links' en 'rechts'. Waar situeert u zich op een schaal van 0 tot 10, als '0' staat voor **links** en '10' voor **rechts**?

Links Rechts

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ik situeer me op: ()

Start of Block: Verkiezingen vandaag

Als er vandaag al federale verkiezingen zouden zijn voor de Kamer, op welke van de volgende partijen zou u dan stemmen?

- CD&V
 - Groen
 - N-VA
 - Open Vld
 - PVDA
 - Vlaams Belang
 - Vooruit
 - Andere: _____
 - Blanco/ongeldig/niet
 - Ik weet nog niet op wie ik zou stemmen.
-

Als er vandaag al verkiezingen zouden zijn voor het Vlaams parlement, op welke van de volgende partijen zou u dan stemmen?

- CD&V
- Groen
- N-VA
- Open Vld
- PVDA
- Vlaams Belang
- Vooruit
- Andere: _____
- Blanco/ongeldig/niet
- Ik weet nog niet op wie ik zou stemmen.

End of Block: Verkiezingen vandaag

Start of Block: Block 12

In deze vragenronde wordt u bevraagd over uw **kiesgedrag** tijdens de **afgelopen twee verkiezingsperiodes (2014-2019)**. Indien u **niet stemgerechtigd** was bij bepaalde verkiezingen, **gelieve** dit dan ook **zo aan te duiden**. Er zal **telkens vermeld** worden of de vraag over de **Vlaamse of** over de **federale verkiezingen** van dat jaar gaat.

End of Block: Block 12

Start of Block: Verkiezingen 2019

Op **welke partij** stemde u bij de **Vlaamse verkiezingen** van **26 mei 2019**? (Indien u nog niet stemgerechtigd was, gelieve dat zo aan te duiden).

- CD&V
 - Groen
 - N-VA
 - Open Vld
 - PVDA
 - SP.A
 - Vlaams Belang
 - Andere: _____
 - Blanco/ongeldig/niet
 - Ik weet niet meer op welke partij ik toen heb gestemd.
 - Ik was toen nog niet stemgerechtigd.
-

Op **welke partij** stemde u bij de **Federale verkiezingen** van **26 mei 2019**? (Indien u nog niet stemgerechtigd was, gelieve dat zo aan te duiden).

- CD&V
- Groen
- N-VA
- Open Vld
- PTB*PVDA
- SP.A
- Vlaams Belang
- Andere: _____
- Blanco/ongeldig/niet
- Ik weet niet meer op welke partij ik toen heb gestemd.
- Ik was toen nog niet stemgerechtigd.

End of Block: Verkiezingen 2019

Start of Block: Verkiezingen 2014

Op **welke partij** stemde u bij de **Vlaamse verkiezingen** van **25 mei 2014**? (Indien u nog niet stemgerechtigd was, gelieve dat zo aan te duiden).

- CD&V
 - Groen
 - N-VA
 - Open Vld
 - PVDA+
 - SP.A
 - Vlaams Belang
 - Andere: _____
 - Blanco/ongeldig/niet
 - Ik weet niet meer op welke partij ik toen heb gestemd.
 - Ik was toen nog niet stemgerechtigd.
-

Op **welke partij** stemde u bij de **Federale verkiezingen** van **25 mei 2014**? (Indien u nog niet stemgerechtigd was, gelieve dat zo aan te duiden).

- CD&V
- Groen
- N-VA
- Open Vld
- PVDA+
- SP.A
- Vlaams Belang
- Andere: _____
- Blanco/ongeldig/niet
- Ik weet niet meer op welke partij ik toen heb gestemd.
- Ik was toen nog niet stemgerechtigd.

Page Break

End of Block: Verkiezingen 2014

Start of Block: Block 11

Tot slot volgt nog een **korte bevraging** over uw **persoonlijkheidskenmerken**, om een beter beeld te krijgen over de deelnemers in het kader van de bevindingen van dit onderzoek. Dit gebeurt uiteraard in **volledige anonimiteit**.

End of Block: Block 11

Start of Block: Identificatie

Ik ben:

- een man
- een vrouw

Hoe oud bent u? Geef hieronder uw leeftijd in, alstublieft.

Page Break

Ik geef les in: (meerdere opties mogelijk)

- de eerste graad
- de tweede graad
- de derde graad
-

Ik geef les in het: (meerdere opties mogelijk)

- ASO
- BSO
- BUSO
- DBSO
- KSO
- TSO
- Finaliteit arbeidsmarkt
- Dubbele finaliteit
- Finaliteit doorstroom

Ik geef: (meerdere opties mogelijk)

- geschiedenis
- wiskunde
- aardrijkskunde
- fysica
- chemie
- biologie
- Nederlands
- Engels
- Frans
- Duits
- Latijn
- Grieks
- cultuurwetenschappen
- gedragswetenschappen
- plastische opvoeding
- lichamelijke opvoeding
- muzikale opvoeding
- economiegodsdiens/zedenleer
- andere: _____

End of Block: Identificatie

Start of Block: Block 10

Bij deze hebt u bijna het einde van de enquête bereikt.

Indien u nog opmerkingen/tips hebt, dan kan u deze hier plaatsen.

Als dit niet het geval is, dan kan u gewoon op 'doorgaan' klikken en wordt u doorverwezen naar het einde van deze enquête.

End of Block: Block 10
